

4—9 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 4 mars

Sid.

Ändrade bestämmelser ang. prisnedsatta läkemedel	4
Minderårigs användande till arbete under jord	6
Ändring i den s. k. ensittarlagen	9
Ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.	10

Tisdagen den 8 mars

Interpellation av herr Lundström ang. postutbäringen i Stockholm 22

Onsdagen den 9 mars

Remissdebatt ang. Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet	23
Försegling av valsedelspaket	62
Partibeteckningen å valsedlar	63

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 4 mars

Statsutskottets memorial nr 36, angående överlämnande till lagutskott av två till statsutskottet hänvisade motioner	3
— utlåtande nr 37, ang. dispositionen av kolclearingkassans över- skottsmedel	3
— nr 38, ang. ersättning till H. K. Almkvist m. fl.	4
— nr 39, ang. livränta till A. Magnusson	4
— nr 40, ang. frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.	4
— nr 41, ang. ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i ar- bete eller yrkessjukdom	4
— nr 42, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom fi- nansdepartementets verksamhetsområde	4

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 9, om ändrad lydelse av 16 och 18 §§ förordningen ang. tillverkning av brännvin m. m.	4
— nr 10, om ändring i förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.	4
Andra lagutskottets utlåtande nr 10, ang. ändring i bestämmelserna rörande kostnadsfria läkemedel	4
— nr 11, ang. ändring i förordningen om kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel	6
— nr 12, ang. ändrad lydelse av 25 § arbetarskyddslagen	6
Tredje lagutskottets utlåtande nr 5, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	9
— nr 6, ang. vidgad rätt för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område	9
— nr 7, ang. ändring i 18 § lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag ..	10
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.	10

Onsdagen den 9 mars

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, ang. förseglingen av valsegeldspaket	62
— nr 7, ang. partibeteckningen å valsedlar	63
— nr 8, ang. ändrad ordning för poströstning i vissa fall	67
Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	67
Bevillningsutskottets betänkande nr 11, ang. förhöjning av tilldelningen av spritdrycker för motboksinnnehavare	67
— nr 12, ang. upphävande av varuskatten för marmelad och ersättningsmedel härför	67
— nr 13, ang. ändring av nöjesskatten för biografföreställningar m. m.	67
— nr 14, ang. beskattningen av traktamentsersättningar	67
Bankoutskottets utlåtande nr 6, ang. tilläggspension åt materialförvaltaren M. Karlsson	67
Andra lagutskottets utlåtande nr 13, ang. viss ändring av näringsfrihetsförordningen	67
— nr 14 ang. ändring av semesterlagens preskriptionsbestämmelser	67
Tredje lagutskottets utlåtande nr 8, ang. ändring i folkbokföringsförordningen	67
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, ang. inventering av privata arkiv i landet m. m.	67

Fredagen den 4 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne februari.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under försvarets fonder m. m.; och

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 115, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207), dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av två provisoriska europeiska överenskommelser om social trygghet och en europeisk

konvention om social och medicinsk hjälp samt tilläggsprotokoll till dessa avtal.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 117, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 91, angående anslag till statens rättsläkarstationer för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 92, angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.; och

nr 94, angående vissa anslag till epileptikervården.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till förordning angående tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) föreskriven besiktningsskyldighet, m. m. samt till förordning om ändring i vägtrafikförordningen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 36, angående överlämnande till lagutskott av två till statsutskottet hänvisade motioner, som äger samband med frågan om fortsatt giltighet av lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av kolclearingkassans överskottsmedel;

Om ändrade bestämmelser ang. prisnedsatta läkemedel

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till H. K. Almkvist m. fl.;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till A. Magnusson;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 och 18 §§ förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m., jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om ändrade bestämmelser ang. prisnedsatta läkemedel

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i bestämmelserna rörande kostnadsfria läkemedel.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 209, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Johanson* i Västervik och *Almgren* hemställt, att riksdagen måtte

besluta sådan ändring av läkemedelsförordningen, att karensbeloppet slopades för de läkemedel, som rabatterades med 50 % sedan karensbeloppet på 3 kronor erlagts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II:209, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Den sjukförsäkringsreform, som nyligen genomförts, innebär otvivelaktigt för den största delen av det svenska folket stora förbättringar, och man kan nog tryggt påstå, att den utgör ett förnämligt bidrag till det sociala uppbyggnadsarbetet i vårt land. Men även den bästa reform har, hur väl genomtänkt den än kan vara, självfallet sina små skönhetsfel, som kanske särskilt kommer till synes vid övergången till den nya ordningen och då medför en del irritation. Man kan nog påstå att så i viss mån är fallet med den i samband med sjukförsäkringsreformen genomförda läkemedelsreformen. De som tidigare tillhört sjukkassor, som i viss utsträckning lämnat ersättning för läkemedel, har på den punkten fått en försämring.

Jag tillhör själv en sjukkassa, som tidigare lämnade ersättning med 50 procent på läkemedel utan att något karensbelopp uttogs. Därför har jag på nära håll kunnat iaktta, hur särskilt de mindre inkomsttagare, folkpensionärer och likställda, som tillhörde kassan före årsskiftet, blivit i viss mån besvikna över reformens verkan på denna punkt.

Jag kan ta ett exempel. För ett par veckor sedan träffade jag en folkpensionär, som hade varit på apoteket och tillhandlat sig medicin för 10 kronor 30 öre. Han hade köpt en sort, som kostade 3:80, en som kostade 3:50 och en som kostade 3 kronor. På detta fick han nu en rabatt av 65 öre, varemot han före årsskiftet av samma sjukkassa skulle ha fått 5 kronor 15 öre. Det är klart att man skulle kunna anföra en rad liknande exempel.

Om ändrade bestämmelser ang. prisnedsatta läkemedel

För min del har jag den uppfattningen, att det skulle innebära en betydande fördel, särskilt för de mindre inkomsttagarna, om karensbeloppet slopades, och därför tycker jag att motionärernas framställning borde kunna bifallas.

Mot ett sådant bifall har bland annat anförts statsfinansiella skäl. Det är något som måste respekteras, ty det är klart att staten inte kan påta sig hur stora utgifter som helst ens för mycket värdefulla reformer. Men varför då inte utta de vid ett bifall till motionärernas yrkande uppkomna kostnadsökningarna genom en avgift av medlemmarna? Jag tror att en avgiftshöjning skulle kunna stanna vid en femma, och det tror jag är någonting som medlemmarna gärna skulle betala för att få denna förmån. Det skulle ju innebära att de, som är sjuka, skulle få en fördel, medan de, som inte behöver köpa läkemedel, självfallet skulle slippa betala någonting, och följaktligen skulle man i likhet med vad som gäller för vår socialpolitik i övrigt solidariskt hjälpa de svaga.

Till försvar för ett bibehållande av de bestämmelser, som nu gäller, anför man att det är så kort tid sedan denna reform fördes ut i livet och att det därför kan vara en smula för tidigt att ändra på dem. Jag förstår dessa synpunkter, ty det är självfallet inte så roligt att ändra på ett förslag, som så nyligen trängt ut i livet. Men å andra sidan tror jag att man redan nu har fått tillräcklig erfarenhet för att säga, att den irritation, som uppstått, skulle kunna minskas eller borttas, om vi gick på det förslag, som motionärerna här har framlagt.

Herr talman! Jag ber med detta inlägg att få föreslå, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av läkemedelsförordningen att karensbeloppet slopas för de läkemedel som rabatteras med 50 procent sedan karensbeloppet på 3 kronor erlagts.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! De önskemål, som behandlats såväl i förevarande utlåtande

nr 10 som i utlåtande nr 11, var föremål för riksdagens övervägande i fjol, när denna reform beslutades. Utskottet har redogjort för de slutsatser och den ståndpunkt, som utskottet då kom till, och anser nu att läget är precis detsamma som då. Av den anledningen kan jag med hänvisning till vad utskottet i denna fråga anfört hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Jag kanske bara skall tillägga en sak, när det gäller frågan, om det skall vara ett karensbelopp eller inte, och frågan om dess storlek. I överensstämmelse med riksdagens beslut redan 1953 innebar förslaget i fjol en viss begränsning av de kostnader det här är fråga om. Riksdagen hade nämligen 1953 uttalat sig för att kostnaderna för reformen borde hållas inom en viss ram. Skulle vi nu lika väl som 1954 få hålla oss till det principbeslut, som fattades 1953, måste vi här ta hänsyn inte bara till frågan om karensbeloppets storlek utan också till frågan om rabatternas storlek.

Sänker vi karensbeloppet, får vi alltså överväga, om vi inte också bör sänka rabattens storlek. Det är inte alls säkert att man kan hålla sig till en rabatt av 50 procent under sådana förhållanden, och det var bland annat den synpunkten som motiverade riksdagens beslut i fjol. Riksdagen hade den uppfattningen att man genom att bibehålla systemet med karensbelopp skulle få möjlighet att inom den kostnadsram, som man räknat med, ge effektivare hjälp åt sådana sjuklingar som måste kosta på sig dyrbarare läkemedel.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Jag vill bara säga det att man ju ändå har möjligheten att bygga på avgifter från de sjukförsäkrade. Då kan man ju i varje fall hålla sig inom den uppgjorda kostnadsramen — det skulle bli de sjuka själva som genom sina bidrag täckte kostnaderna för den nu föreslagna reformen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtande

Ang. minderårigs användande till arbete under jord

det yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Karlsson, Göran*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av läkemedelsförordningen, att karensbeloppet slopades för de läkemedel, som rabatterades med 50 % sedan karensbeloppet på 3 kronor erlagits.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om kostnadsfria eller prisned-satta läkemedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. minderårigs användande till arbete under jord

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 28 januari 1955 dagtecknad proposition, nr 58, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Det i propositionen framlagda förslaget innebar, att dispens från gällande förbud mot användning av minderårig till arbete under jord i gruva, i stenbrott eller å annan därmed jämförlig arbetsplats skulle kunna meddelas — i stället för som hittills yngling som fyllt 16 år — den som fyllt eller under kalenderåret fyllde 15 år, där så funnes påkallat med hänsyn till vederbörandes yrkesutbildning.

I samband med propositionen hade utskottet förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion, nr 393, av herrar *Norling* och *Öhman*, vari hemställt, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med avslag å motionen I: 393 måtte bifalla propositionen nr 58.

Herr NORLING (k):

Herr talman! I det här föreliggande ärendet har jag tillsammans med min partikamrat herr *Öhman* yrkat avslag på den uppmjukning av arbetarskyddslagens 25 § som föreslagits av Kungl. Maj:t.

I gruvföretagens hemställan anföres som motivering för lagens uppmjukning, att pojkar redan vid 14 år slutar skolan och att de sedan skulle få gå i två år och vänta på att få börja sin utbildning till gruvarbetare. Även med nuvarande arbetarskyddslag kan ju dispens erhållas för arbete under jord vid 16 års ålder, och det pågår för närvarande utbildning av gruvarbetare. I Kiruna finns en gruvlinje vid Kiruna praktiska ungdomsskola. Deltagare i varje årskurs är 12 till antalet, och linjen är tvåårig i metallskolan. Sedan överförs eleverna till den egentliga gruvskolan, och då har eleverna uppnått 16 års ålder, som nu gäller vid dispens för arbete under jord. Det tredje året får eleven arbeta 24 timmar i veckan delvis under jord, och i övrigt blir utbildningen teoretisk. Under det fjärde året blir arbetstimmarna 32 i veckan, och då börjar de få gå med i arbetslagen. Under hela utbildningstiden får allt arbete endast ske mot timlön. Vid utbildningstidens slut har således eleven fyllt 18 år och är då utbildad för att inträda i produktionen.

Den av Grängesbergs gruvföretag planlagda utbildningen avviker väsentligt från den i Kiruna tillämpade utbildningsformen. I stället för en fyraårig utbildning i Kiruna skall utbildningen i Grängesberg förläggas till två år. Under det första utbildningsåret skall eleverna i den praktiska undervisningen cirkulera

Ang. minderårigs användande till arbete under jord

mellan olika avdelningar och där deltaga i olika sysselsättningar. Eleverna kan välja på fyra utbildningslinjer, nämligen gruv-, byggnads-, elektriska och mekaniska linjen. Efter det första årets utbildning kan eleven således välja vilket yrke han vill utbilda sig till. Det första årets utbildning kan således utan upphävande av nuvarande skyddsbestämmelser fortgå obehindrat. Det är meningen, att eleverna under det första året endast skall inhämta kunskap om verktyg och maskiner och få handlag med dessa. Först efter denna utbildning, således andra året, avser man att de, som då väljer gruvlinjen, skall kunna få tillfälle att arbeta under jord.

Den praktiska utbildningen, som skall pågå året runt med avbrott för semester, skall utgöra 32 timmar i veckan även under första året, vilket är samma arbetstid som nu utgår under fjärde året i skolan i Kiruna. Denna arbetstid för praktisk utbildning stärker misstanken att det inte är enbart de ungas intressen man sett på utan också på ett visst produktionsresultat, som man väntar att dessa pojkar som lärlingar skall uppnå. Även om såväl departementschefen som utskottet hänvisar till att utbildningen skall förläggas till särskilda orter under jord, så utestänger man inte därför riskerna för ohälsa eller olycksfall. Ur ren skyddssynpunkt för de unga borde därför den nuvarande skyddslagens 25 § bibehållas. Jag har själv som ung arbetat i gruva under jord, så jag vet vilken påfrestning det innebär, särskilt för de unga.

De gruvarbetare, som kommit upp i mogen ålder och som själva börjat som unga pojkar vid ungefär samma ålder som den vid vilken man nu föreslår att utbildningen skall börja, avråder bestämt från att man nu på nytt skall sända 14—15-åringar ned i arbetet under jord i gruvorna. Många arbetare som börjat vid denna tid får nu gå med dåliga ryggar eller är silikosskadade. De kan nu i sina bästa år inte längre delta i bergsbrytning utan får gå med annat lättare arbete, vilket medför att deras förtjänst blir mindre och deras standard

sänkt. Att det är svårt att rekrytera ungdom för gruvarbete beror nog till stor del på att detta yrke inte erbjuder sådana ekonomiska och sociala fördelar, att de kompenserar de olägenheter som underjordiskt gruvarbete medför.

Endast på en punkt har utskottet behandlat de nackdelar som den sänkta åldersgränsen medför, och det gäller dagersättning vid inträffat olycksfall. Här säger utskottet att de unga arbetarna i gruvorna inte blir sämre ställda än ungdom som arbetar ovan jord i annat arbete, som inte får någon ersättning för den förlorade inkomsten. Detta är riktigt, men riskerna för olycksfall och yrkessjukdom är betydligt större i arbete under jord än i vanligt arbete ovan jord. I denna fråga kommer väl snart ett nytt utlåtande från utskottet, ty jag och flera andra har inlämnat en motion, i vilken vi föreslagit ändringar just beträffande denna fråga.

Vår motion syftar således inte till att försvåra yrkesutbildningen för gruvarbete, men vi anser att åldersgränsen för utbildning under jord i detta yrke bör bibehållas vid nuvarande 18 år, men med rätt till dispens vid fyllda 16 år. Den fyraåriga utbildningslinje för gruvarbete, som nu tillämpas i Kiruna praktiska ungdomsskola, bestyrker riktigheten av att även med nuvarande åldersgräns kan utbildning ske i anslutning till enhetsskolans klass 9 y. Då blir eleven färdigutbildad för att träda in i det produktiva arbetet i gruvan vid fyllda 18 år. I den nu föreslagna tvååriga utbildningen för gruvarbete skulle eleven vara färdig för produktivt arbete under jord redan vid 16—17-årsåldern, och en allmän dispens måste då utfärdas för alla som blivit utbildade, om de skall kunna utnyttja sin utbildning. Åldersgränsen för det produktiva arbetet sänkes således med ett år, och det är väl detta som är själva huvudorsaken till den gjorda framställningen om sänkt åldersgräns från gruvföretagens sida.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till motionen och avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Ang. minderårigs användande till arbete under jord

Herr **NORMAN** (s):

Herr talman! Det var ju hårt sagt av herr Norling att motivet för den föreslagna ändringen skulle vara att man ville få billigare arbetskraft genom att utnyttja minderåriga. Jag tror nog att vi lugnt kan hålla oss till det motiv som han först var inne på, nämligen att man vill anpassa lagstiftningen med hänsyn till möjligheterna att på lämpligaste sätt ordna den praktiska utbildningen i det här yrket.

I det avseendet menade herr Norling att utbildningen är tillfredsställande ordnad i Kiruna utan att man där behövt börja undervisningen före 16-årsåldern, och att det skulle gå bra även i Grängesberg, om man lade om utbildningsprogrammet på visst sätt. Han glömde emellertid att resonera om en annan synpunkt som här måste beaktas, nämligen sammanhanget mellan denna yrkesutbildning och undervisningen i folkskolan. Det har påpekats att elever i folkskolan, som tillhör 9 y-avdelningen och som är inställda på att utbilda sig till gruvarbetare, får en glappa mellan den tidpunkt då de slutar i folkskolan och den tidpunkt när de kan fortsätta sin utbildning vid gruvan. Den omständigheten har varit en av de mera avgörande när utskottet har tillstyrkt det föreliggande förslaget.

Det är fråga om en vidgad dispensmöjlighet. Utskottet har kommit till den uppfattningen att den dispensmöjlighet, som här skulle öppnas, är kringgärdad av så många bestämmelser och att dispens beviljas under så speciella förutsättningar, att några större risker inte behöver uppstå. Meningen är ju också att organisationerna skall ha ett stort medinflytande, och framställningen om en ändring av lagstiftningen har gjorts från såväl arbetsgivar- som arbetarhåll. Det är klart att det kanske är större risker för en 15-åring att arbeta under jord i en gruva även under de största försiktighetsåtgärder än på andra arbetsplatser. I vissa fall kan det vara så, men iaktas alla de försiktighetsåtgärder, som är föreslagna, tror jag inte riskerna blir så stora.

Herr Norling var också inne på ett spörsmål som kanske endast mera indirekt sammanhänger med denna fråga, nämligen om gruvarbetets karaktär, om den ersättning man får för detta arbete och den mindre trivsel som själva arbetsplatsen för med sig. Om detta kan man ju ha olika uppfattningar. Jag har en gammal god vän som i sin ungdom var gruvarbetare. Han blev sedan järnbruvarbetare och så småningom skolvaktmästare och kom i mångt och mycket att ägna sig åt kommunalt arbete. Vi har haft många angenäma pratstunder tillsammans när vi har varit ute i skog och mark eller på sjön som vi ofta har varit, och han har berättat om sitt gruvarbetarliv. Han arbetade i en mycket dålig gruva — jag tror inte att den skulle tillåtas som arbetsplats nu — och ramlade en gång ned tillsammans med två kamrater som dödades i fallet, medan han själv klarade sig. Men han sade: »Jag har aldrig trivts så bra som när jag arbetade i gruvan.» Det kan alltså råda litet olika uppfattningar om den saken.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **NORLING** (k):

Herr talman! Det är klart att allting kan motiveras, och detta gäller också förslaget att sänka åldersgränsen för de pojkar man vill få in i gruvarbetet. Men man måste väl erkänna att det förslag som nu föreligger till och med är sämre än den skyddslag som infördes 1912 när arbetarskyddslagen första gången antogs. Där fanns nämligen en bestämmelse att en yngling inte fick arbeta under jord innan han fyllt 15 år, men i det nu framlagda förslaget bestäms att en yngling kan få arbeta till och med under hela den tid han är 14 år. Låt oss anta att en yngling fyller 15 år i december månad. Enligt lagförslaget skall han då kunna anställas som lärling och få arbeta under jord hela det år han är 14 år. Det är en mycket stor försämring.

År 1931 ändrades åldersgränsen och höjdes till 18 år för arbete under jord i

gruva men med möjlighet till dispens vid 16 år. Det märkvärdiga är att denna lagändring, varigenom man höjde såväl åldersgränsen för arbete under jord i gruva som dispensgränsen, motiverades med att man skulle underlätta rekryteringen till gruvorna. Precis samma motivering anför man nu för att sänka åldersgränsen till 14 år, ty det är i realiteten en sådan sänkning.

Man måste väl trots allt betrakta det som ett stort steg bakåt, om riksdagen nu bifaller Kungl. Maj:ts framställning, som den naturligtvis gör. Jag anser detta vara att återinföra barnarbetet under jord i de yrken det här gäller.

Herr NORMAN (s):

Jag vill bara framhålla att det där uttalandet om 14-årsåldern kanske utgör en liten överdrift av herr Norling. Det står i lagtexten att detta skall gälla dem som fyllt 15 år eller under kalenderåret uppnår 15 års ålder. En sådan yngling bör alltså ha hunnit ett gott stycke på väg mot de 15 åren, om denna lagtext skall kunna tillämpas på honom. Vidare finns det ju särskilda garantier, det talas om läkarundersökning, om iakttagande av olika försiktighetsåtgärder, om sakkunnig ledning i utbildningen o. s. v. Utan någon tvekan tror jag att jag kan säga att det är en överdrift när herr Norling uttalar att detta syftar till att återinföra barnarbetet. Framför allt blir det en överdrift om man anknuter till vad herr Norling förut sade, att här skall man ge arbetsgivaren möjlighet att utnyttja barnarbetskraften för att det skall bli billigare för honom.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning

Om ändring i den s. k. ensittarlagen av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m. bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändring i den s. k. ensittarlagen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Tredje lagutskottet hade behandlat de inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motionerna nr 365 i första kammaren av herr *Mossberger* och herr *Persson, Ragnar*, samt nr 444 i andra kammaren av fru *Löfqvist* m. fl.

I motionerna, vilka innehöllo likalydande yrkanden, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 1 § i ensittarlagen skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionerna angivits. Den av motionärerna föreslagna ändringen innebar, att den i nämnda paragraf angivna förutsättningen för nyttjanderättshavares lösningsrätt, att nyttjanderättshavaren tillhörigt boningshus, som lämnade nöjaktig bostad åt honom och hans familj, skulle ha funnits uppfört den 1 januari 1919 å den av honom innehavda marken, skulle ändras därhän, att sådant hus skulle ha funnits uppfört den 1 januari 1930.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 365 och II: 444, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag har inte tänkt framställa något annat yrkande här än det som utskottet kommit till. Jag vill endast skicka en hemställan till fastighetsbildningskommittén att den om möjligt tar upp detta spörsmål och när fram till en lösning av detsamma så fort den kan. Det finns ju trots allt ännu en hel del människor som bor un-

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

der dessa, jag vågar säga det, osäkra förhållanden. De får svårt, om de vill reparera sin bostad, att klara ekonomin, därest de inte har pengarna själva. De kan ju inte reparera för statliga lån eller bidrag, och de har inte möjlighet att låna pengar mot inteckning i fastigheten. Därför är det angeläget att denna fråga blir löst så fort som möjligt. Det är min förhoppning att kommittén inte dröjer så länge som tidigare fastighetsbildningssakkunniga gjorde, nämligen i sex år, innan den tar ställning till frågan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i 18 § lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att bringa upplysning angående äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

I de inom riksdagen väckta, till allmänna beredningsutskottet hänvisade, likalydande motionerna I: 211 av fru *Gärde Widemar* m. fl. och II: 242 av fröken *Elmén* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om uppdrag åt lämplig myndighet att verkställa utredning om bästa sättet att bringa upplysning till såväl män som kvinnor i äktenskapets juridik och ekonomi samt föräldrarnas ansvar och barnets rättsliga ställning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 211 och

II: 242 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson* och *Johan Persson*, fru *Hamrin-Thorell*, fru *Nilsson*, fru *Sjöstrand* och fru *Svedberg* samt herrar *Nilsson* i Bästekille, *Nestrup* och *Braconier*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om uppdrag åt lämplig myndighet att verkställa utredning om bästa sättet att bringa upplysning till såväl män som kvinnor i äktenskapets juridik och ekonomi samt föräldrarnas ansvar och barnets rättsliga ställning.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Frågan om hur unga människor som står i begrepp att gifta sig skall få bästa möjliga upplysning om konsekvenserna av det steg de tar har ju redan förut varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Det framgår tydligt av protokollen, att de som yttrat sig i frågan i stort sett varit ense om att en sådan upplysning är ytterst viktig för samhället och för den enskilda individens trivsel och lycka. Det framgår också med största tydlighet av bland annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden, både det som har avgivits i år och framför allt det som avgavs år 1953, att utskottet har samma uppfattning. Det är utan tvekan en stor vinst för unga människor, om de går in i äktenskapet med kunskaper om de skyldigheter som de åtar sig emot varandra och framför allt de skyldigheter som de åtar sig emot sina barn.

Så långt är vi säkert alla ense, men i detta fall som i så många andra är vi inte lika eniga om på vilka vägar man bäst skall komma närmare målet, även om man inte kommer ända fram. Det allmänna beredningsutskottet, som nu behandlat denna motion — vilken avser en hemställan att riksdagen skall anhålla hos Kungl. Maj:t om att uppdraga åt lämplig myndighet att verkställa ut-

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m. redning för att på bästa sätt tillgodose den upplysning jag här talar om — har visat sig ganska tvehåget. En gång har utskottet avstyrkt motionen, en annan gång — det var år 1953 — har det tillstyrkt den, och nu har utskottet åter avstyrkt den. Något måste väl ändå ha hänt, som kommit utskottets majoritet att ändra ståndpunkt. Man frågar sig naturligtvis vad det är.

Då visar det sig, att utskottets majoritet anser, att ungdomen i skolorna numera får en så utvidgad undervisning i just familjekunskap, att det borde räcka till inte bara för stunden utan också för livet. Det finns nya och fina böcker i medborgarkunskap, ur vilka också lärarna kan hämta sina kunskaper, och det finns nya och fina böcker, där barnen kan läsa sig till en hel del om giftermålsbalken, föräldrarnas ansvar inför barnen, testamente o. s. v. Detta är naturligtvis alldeles riktigt, och det är enbart att vara glad och tacksam för, ty något korn borde ändå falla i den goda jorden och bära frukt fem till tio år senare, när ungdomarna själva står inför att bilda familj. Men bläddrar man i de elva böcker som utskottet hänvisar till, visar det sig förstås att det inte finns så mycket kött på de magra ben, som kallas balk. Det vill till ovanligt god pedagogisk förmåga för att göra detta ämne, familjekunskap, något så när levande för pojkar och flickor i 14—15-årsåldern. De måste med naturnödvändighet ha en känsla av att det angår dem ganska litet, hur deras barn ärver och vad som händer dem själva juridiskt när de gifter sig. En del av böckerna upp-tar endast 4, 5 sidor, en bara 2 sidor och den mest fylliga 8 sidor. Man ger dock gärna ett varmt erkännande åt den moderna bok som ligger till grund för seminarieutbildningen.

Vidare anser utskottet, att det frivilliga folkbildningsarbetet alltmör tar upp denna fråga på sitt program. Det är naturligtvis alldeles riktigt, men det hindrar inte att något mera behöver göras. Vi motionärer och utskottsreservanter har nämligen frågat oss, om detta är tillräckligt. Vi kan faktiskt inte instämma

i utskottets mening, att dessa förbättringar är så betydande, att kunskaperna i större utsträckning än tidigare är levande för eleverna ännu när de ingår äktenskap. Vi styrks i vår uppfattning av att skolöverstyrelsen och de samverkande bildningsförbunden på ett tidigt stadium sagt ifrån, att varken skolundervisningen eller det frivilliga bildningsarbetet räcker till.

Anledningen härtill tycker jag ligger i klar dager. Barnen — man får väl ändå kalla fjorton—femtonåringar för barn — är inte mogna för att ta emot dessa kunskaper. De har inga erfarenheter att knyta an till, de frågar inte efter vad som kan hända om fem eller tio år, de drömmer om framtiden, men sannerligen om de drömmer om juridiska och ekonomiska konsekvenser av att gifta sig.

Det är först när de står inför äktenskapet, som de tacksamt tar emot kunskaperna och också besinnar dem. Ty då behöver de dem. Det är en erfarenhet som alla lärare gör. Man kan t. ex. ta undervisningen i barnavård. Den rinner av en tös i femtonårsåldern som vatten på en gås. Men när hon står inför att få sitt första barn, lär man henne att sköta det på ett helt annat och mycket snabbare sätt.

Det är alltså för de mognare ungdomarna den upplysning är avsedd, som vi efterlyser. Denna uppfattning delas av alla kvinnoorganisationerna, vilka utan undantag tillstyrkt motionen en gång. Och den delas av alla dem som nu är ute och håller föredrag i ämnet liksom av den familjerådgivning, som redan finns påbörjad och som nu är föreslagen att utvidgas. Vid en rad olika tillfällen skulle det vara bra att ha en broschyr att lämna efter sig vid det talade ordet. Folk glömmer så lätt fakta, och många människor är skrämmande okunniga om sin rättsliga ställning i detta hänseende. Denna okunnighet går främst ut över barnen. Är det inte då statens sak att upplysa ungdomarna om de skyldigheter den ålägger dem som äkta makar och föräldrar och de rättigheter som de båda makarna har gentemot varandra? Den upplysningen är de

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

mottagliga för, inte vid fjorton, femton års ålder, utan senare. Ingen människa tror, att enbart upplysning om det ena och det andra skapar lyckliga äktenskap och förhindrar konflikter. En broschyr verkar det visserligen icke. Men det är den enda väg — upplysningens alltså — som vi kan gå för att hjälpa ungdomarna i detta fall.

Statsrådet Lindström har i flera fall visat sitt intresse för just hem- och familjefrågor, och jag skulle vilja vädja till statsrådet att även lägga denna fråga till sin intressesfär och bidra till en positiv lösning. Jag tycker det skulle gå helt i linje med hennes strävanden.

Allmänna beredningsutskottet slutade sitt utlåtande 1953 med följande sammanfattning i denna fråga: »Utskottet finner, att frågan är av stor samhälls- och betydelse och att det som kan göras också bör göras.» Jag tycker att denna slutsats står sig också i dag, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Motioner av samma lydelse som den nu föreliggande väcktes vid både 1951 och 1953 års riksdagar, och båda gångerna avlogs de av riksdagen. Den föreliggande motionen är i huvudsak likadan som den som behandlades vid 1953 års riksdag. Den enda skillnad man kan spåra i den nu föreliggande motionen är att motionärerna i sista stycket säger, att de ifrågasätter om det inte för rättshjälpsanstalter och skilsmässoadvokater vore en hjälp att ha en framställning i lättfattlig och populär form som de kunde använda.

Jag vill ifrågasätta om riksdagen verkligen skall uppdra åt Kungl. Maj:t att göra en utredning om denna fråga för att få fram en lättfattlig broschyr, som sedan skall överlämnas till rättshjälpsadvokater och andra på sätt som denna motion föreslår. Jag undrar, om inte dessa advokater, som ju kan läsa de nuvarande lagarna, är kapabla att vidarebefordra deras innehåll i populär form

till sådana, som besöker dem, utan att man skall behöva sticka en populärt skriven broschyr eller bok i deras händer.

Vid behandlingen av motionen i utskottet kunde vi konstatera, att det på detta område har skett en mycket kraftig utveckling jämfört med tidigare. Fru Hamrin-Thorell var inne på den frågan, men jag skall tillåta mig att ta upp några av de punkter som finns i utskottsutlåtandet.

För skolundervisningen finns det för närvarande elva läroböcker som behandlar denna fråga. Även om en del av dessa bara ägnar frågan en eller ett par sidor, finns det också böcker som har upp till sex à sju sidor om just dessa spörsmål. Dessa böcker skall användas i folkskolans högre klasser, fortsättningsskolan, realskolans och flickskolans fortsättningsklasser, enhetsskolan, gymnasiet och folkskoleseminariet samt ungdomsskolorna. Det betyder att inte bara fjorton- och femtonåringarna får undervisning i detta ämne, ty de måtte väl vara något äldre, som går i folkskoleseminarier och gymnasier.

Under hösten utkom ett annat arbete som heter »Samhällskunskap för seminarieundervisningen, annan högre undervisning och det fria bildningsarbetet». Där i lämnas en fyllig framställning av de hithörande frågorna i form av uppsatser av framstående fackmän. I den boken behandlas således familjerättsliga frågor, familjens ställning, familjesociala åtgärder samt barn- och ungdomsfrågor.

Bildningsförbunden har även kurser på detta område, och dessa har utökats under de senare åren.

Radion har ingenting för närvarande, men man har uttalat att man har detta område under ständig bevakning och att det är möjligt att man kommer att anordna program även i dessa frågor.

Slutligen vill jag även hänvisa till »Medborgarboken», som utges av Landskommunernas förbund och som överlämnas gratis till medborgarna på deras myndighetsdag. Den har hittills distribuerats i 50 000 exemplar, och den bör

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

väl ha gjort någon nytta. Landskommunernas förbund har förklarat, att man håller på att planera en ny upplaga av denna bok.

Man kan alltså här spåra en mycket stark utveckling på detta område framför allt under de senaste två åren, och det var med anledning härav som utskottet icke kunde tillstyrka motionen. Den gäller i viss mån ett begränsat område. Det finns många områden i vårt samhällsliv som skulle kunna behöva belysas av lättfattligt skrivna broschyrer, men utskottet anser inte att man bör tillsätta en statlig utredning för detta begränsade område, allra helst som det redan finns så många böcker skrivna om just dessa problem.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! »I äktenskapet äger familjen sin grund, och på familjen vilar samhällsorganisationen.» Orden är lagberedningens och fälldes vid tillkomsten av giftermålsbalken 1920. Intet har hänt som rubbat giltigheten av denna sats. Det är bara det att grunden vacklar för flera familjer. Familjerna kläms mellan sköldarna hårdare nu än förr. Skilsmässorna visar en stadigt stigande kurva. Detta kan knappast vara riksdagen likgiltigt. Verkningarna av skilsmässorna är ödesdigra. I stat och kommun ställs vi inför dem varje dag. Det gäller allvarliga barn- och ungdomsproblem, ensamma och trasiga människor, som skall stöttas och hjälpas.

Reservanterna har i sin reservation sagt att många äktenskap ingås tanklöst och utan att man egentligen tar något ansvar för vare sig hemmet eller barnen. Jag är inte för min del beredd att stryka under detta. Jag tror att de allra flesta människor är uppfyllda av de bästa föresatser när de gifte sig. Men under äktenskapets gång möter de många nya och svåra problem. Svårigheterna kan komma senare, de har svårt förstå, att de måste lära sig anpassningens svåra konst om det skall kunna gå bra. Att den äktenskapliga seglatsen går illa och

ofta slutar med haveri kan ha många orsaker. Bakom skilsmässorna ligger mycket som vi inte kan komma åt och som vi inte kan påverka, men en hel del kan skrivas på okunnighetens konto, okunnighet om de mest elementära förutsättningar som fordras för att inte längtans blåa blomma, så underbar i äktenskapets förgård, skall slockna och förfrysa sedan, en ren och skär okunnighet om den andra partens sätt att se på saker och ting, motpartens krav och behov. Att ta reda på vad lagen säger, nämligen att båda makarna skall leva under samma villkor, att båda i samråd skall sträva efter familjens gemensamma bästa, att hustrun har rätt till bestämda hushållspengar och pengar för egna personliga utgifter, pengar som hon kan nyttja eller spara vilket hon vill, tror jag inte faller en enda människa in. Jag tror inte vi behöver tvivla på att just tvister om familjeekonomin, den enes och andres vilja och rätt i detta sammanhang, har stjälpit många lass. Sparbankernas budgetrådgivare, socialarbetare, advokater och äktenskapsförmedlare är fullständigt eniga om den saken.

Befolkningsutredningen gjorde 1947 en rundfråga till dessa. De exemplifierade sina erfarenheter på många sätt, och jag skall tillåta mig, herr talman, att citera bara ett par korta uttalanden. En tjänsteman vid en av sparbankernas budgetbyråer skrev följande: »Det förekommer, att vi säger till en hustru, som kommer till oss med sina bekymmer: Ni måste tala med er man! — men får till svar: Jag törs inte, han blir så ond, då jag talar om pengar!» Många hustrur vet inte ett dugg vad mannen har för inkomst, och det förekommer att hon letar i fickorna för att få en föreställning om tillgångarna. Det finns naturligtvis också fall, där det hela går sönder därför att hustrun lever ansvarslost, köper dyrbara kläder, sätter sig i skuld och över huvud taget ställer sådana krav på mannen och hans ekonomiska möjligheter att de är omöjliga att uppfylla.

En advokat slutligen yttrade sig på följande sätt: »Det är upprörande att en

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

människa, som arbetar kanske 16 timmar om dygnet, skall anses försörjd. Männen har ofta den felaktiga uppfattningen att vad de förtjänar är deras eget och att om de blott lämnar litet till hushållspengar, kan de göra vad de vill med resten.»

För min del tycker jag inte alls att det är förvånande att det med en skev inbördes inställning till de ekonomiska frågorna blir irritation, som kan fördjupas och leda till en äktenskaplig katastrof. Man ställer sig ovillkorligt den frågan: Kan man inte finna några vägar för att förebygga dessa äktenskapliga misslyckanden som måste bero på okunnighet, på att man inte har talats vid om sakerna? Kan man inte komma fram genom att pröva olika vägar för upplysningen? Det tror motionärerna och många med dem. Motionärerna vill ha utrett hur man på bästa sätt skall kunna sprida en sådan upplysning och nå både män och kvinnor. Jag håller med herr Nilsson om att det inte kan vara en statlig uppgift att sammanställa en broschyr, som motsvarar alla rimliga krav. Det som avses är väl närmast att få den ekonomiska sidan garanterad och finna de vägar, på vilka denna upplysning skall spridas.

Kravet på en utvidgad upplysning på detta område är inte nytt. 1941 års befolkningsutredning framställde förslag om att det skulle utarbetas en broschyr som skulle utlämnas vid lysningens uttagande. Som fru Hamrin-Thorell redan har sagt är frågan nu för tredje gången på riksdagens bord. År 1953 uttalade sig en kompakt kvinnoopinion omslutande alla politiska partier för att en sådan utredning skulle komma till stånd. Även Sveriges husmodersföreningars riksförbund, vid sidan om de politiska organisationerna och Landskommunernas förbund, yttrade sig tillstyrkande. Men trots detta blev inte motionen varit föremål för remiss. Jag drar därav den slutsatsen, att beredningsutskottet räknar med att inställningen hos de tidigare hörda remissinstanserna är densamma nu som förra gången.

I sakfrågan är utskottet helt överens med reservanterna, nämligen att upplysning behövs. Det är om vägarna som meningarna delar sig. Jag kan helt instämma i vad fru Hamrin-Thorell sade om undervisningen på skolstadiet. Vi är alla glada över att skolan lämnar mera utrymme för hem och familjefrågor över huvud taget. Det är också sant, som herr Hjalmar Nilsson säger, att det finns många ungdomar i högre åldrar, som får denna undervisning. Men är det inte så att en stor del av våra ungdomar går direkt från folkskolan ut i förvärvslivet? Även när enhetsskolan är genomförd — vilket för övrigt kommer att dröja en bra tid — kommer ungdomar att vid relativt tidig ålder gå direkt ut i förvärvslivet. De som får denna undervisning vid seminarier och andra likvärdiga skolformer utgör inte en så stor procent av alla ungdomar i landet.

Man har här talat om radion. Jag måste säga att jag inte heller tror på det argumentet. Det är trångt om sändningstiderna och över huvud taget väldigt många anspråk, som ställs på radion, särskilt på att få goda lyssnartider. Jag tror inte att det kommer att bli någon nämnvärd skillnad, när dubbelprogrammet kommer. Jag kan inte heller föreställa mig att radion skall kunna ha ett upplysningsprogram rörande dessa frågor, vilket återkommer årligen, och det är ju det som är det viktiga, att vi på detta område får en kontinuerlig upplysningsverksamhet, som når årsklass efter årsklass vid den tid, då ungdomarna verkligen är lyhörda för upplysning i dessa frågor.

Man har också talat om Medborgarboken. Jag tror visst att den kan vara både värdefull och bra. Jag vill dock påpeka att Landskommunernas förbund har framhållit, att det visat sig ytterligt svårt att samla ungdomar i 20-årsåldern till dessa medborgardagar. Även om 50 000 exemplar är en aktningvärd upplaga, kan Medborgarboken inte anses fylla det behov som förefinns.

Utskottet talar slutligen om folkbildningsarbetets betydelse. Jag är villig att understryka, att det fria folkbildnings-

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m. arbetet har en enorm betydelse. Det finns många som deltar i cirklar och kurser i äktenskapsfrågor men det är inte flertalet som är med i folkbildningsarbetet och alla andra, de när man ju inte den vägen. Det är precis som utskottet självt säger: »Kunskaper i dessa ting torde dock endast eftersträvas av sådana som är intresserade härför.» Ja, det är alldeles riktigt, och det är det som enligt vårt sätt att se motiverar, att man verkligen på ett helt annat sätt än nu vänder sig till de grupper, som man vill påverka. Jag tror att man kan slå fast, att klarhet och vetande på denna punkt inte eftersträvas av flertalet människor, helt enkelt därför att många av dem inte ägnar denna fråga en enda tanke. Man tycker inte att man har behov av att veta någonting. Uppfattningar och attityder om vad som är mitt och ditt och vem som skall bestämma om den äktenskapliga penningpåsen tar man med sig hemifrån och ägnar inte några större funderingar däråt, när man står i begrepp att gifta sig.

Jag tror därför, herr talman, att man måste försöka finna vägar för att vid det psykologiskt riktiga tillfället ge människorna den för dem själva och samhället så önskvärda upplysningen så att säga i handom. Det tillfället tror jag för min del är vid lysningens uttagande. Då är de båda, tror jag åtminstone, uppfyllda av något slags positiv nyfikenhet och förväntan, de har diskussionslust inför allt som skall förändras. Det är just diskussionerna parterna emellan före äktenskapet som vi vill ha.

Jag har inte någon övertro på att det ekonomiska käbblet, all vantrivsel och all tristess i hemmen kommer att försvinna, om unga människor, innan de gifter sig, får en broschyr. Men vi har inga andra vägar att gå, vi har inga andra möjligheter att ta till än upplysning. Kammaren har ju i andra sammanhang dokumenterat sin tro på att starka upplysningsresurser skall ge betydande resultat. Jag syftar på de stora anslag som anvisats för att möta vad jag kan kalla dagen D, d. v. s. när starkspriten frisläppes.

Jag ger visst reservanterna rätt i vad de sade i fjol, att bakom skilsmässorna finns flera djupt liggande faktorer, temperamentsskillnader, sexuell missanpassning och dylikt. Men jag är lika övertygad om att konflikter, utlösta och manifesterade på det ekonomiska planet, leder till otillfredsställelse och känslokyla och förstör även i andra äktenskapliga sammanhang.

Den önskade utredningen kan näppeligen bli vare sig dyrbar eller betungande liksom inte heller de utgifter som det eventuellt kan bli fråga om därefter. Det är enligt mitt sätt att se en tveklaktig sparsamhet att inte här verkligen försöka göra vad man kan. Jag vågar tro att dessa pengar skulle bli räntabla. Vare sig det gäller de svåra ungdomsproblemen, abortfrågan eller andra ting som har med människovård att göra, kan vi komma förbi kravet att hjälpen måste sättas in så att säga inifrån och på ett tidigt stadium. Vad vi här i dag avhandlar är en detalj, gärna en mycket liten detalj men ingalunda en obetydlig sådan.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Branting* (s).

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp):

Herr talman! Då jag helt delar de synpunkter som här har framförts av fru Hamrin-Thorell och fru Wallentheim, skall jag bli mycket kortfattad.

Jag begärde egentligen ordet för att bemöta herr Hjalmar Nilsson, som påstod att man inte gärna kan begära att staten skall betala pengar för att underlätta advokaternas arbete. Herr Nilsson måste helt ha missuppfattat den passus i motionen som det här gäller. Vi begär icke något för att underlätta advokaternas arbete, utan vi vill ha en broschyr för att kunna hjälpa våra klienter. Naturligtvis kan vi tala om för klienterna, hur det ligger till i deras ärende, men vi har ingen garanti för att de kommer ihåg vad vi sagt. Om vi hade en broschyr skulle vi kunna sticka den i händerna på dem. De skulle kunna ta broschyren med sig hem, visa den för maken eller

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

makan och själva i lugn och ro läsa igenom den och komma underfund med vad som gäller för dem.

Folk uppsöker advokater vid många tillfällen i livet, inte bara vid skilsmässor, dödsfall, giftermål och testamentens upprättande utan vid en mångfald andra tillfällen. Då märker vi ofta hur gränslöst okunniga människorna är om vad lagen stadgar och vilka rättigheter de har i det enskilda fallet.

Man kanske måste ha sett detta från insidan så att säga för att förstå, huru viktigt det är att folk redan från äktenskapets början har en riktig kunskap om vad lagen säger. Det är ofta en förutsättning för att de skulle komma in på rätt spår i äktenskapet. Jag tror att det skulle ha stor betydelse om vi kunde få till stånd denna form av upplysning. Den upplysning som sker i skolorna kan enligt min erfarenhet inte på något sätt ersätta den upplysning som skulle ges i denna broschyr, vilken skulle delas ut vid lysning och andra tillfällen då människor är i en sådan situation att det är aktuellt för dem att få veta vad lagen stadgar i olika avseenden.

Jag kan inte förstå utskottets inställning. Alla myndigheter och andra som sysslar med familjerådgivning är fullkomligt eniga om att det finnes ett oerhört stort behov av en sådan här broschyr. Det är ganska egendomligt att utskottet denna gång har frångått sin tidigare ståndpunkt. Det material som har tillkommit sedan frågan var uppe förra gången kan knappast ge anledning till att tro att broschyren nu skulle vara onödig. Vi motionärer är liksom tidigare motionärer i frågan övertygade om att det här är fråga om ett verkligt stort behov. Vi anser därför att riksdagen bör medverka till en lösning, så att vi får till stånd denna broschyr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Det har här i dag skymtat en viss övertro på möjligheterna att från statens sida åstadkomma vad som

nu för tiden brister i den fostran, som förr i världen på ett naturligt sätt ägde rum i människornas naturliga gemenskap, genom umgänge mellan föräldrar och barn och genom levande traditioner, angående livets villkor i olika hänseenden. Det har väl också skymtat en viss övertro i avseende på möjligheterna över huvud taget att genom upplysning göra människorna goda och lyckliga. Men ändock känner jag ett behov att ge uttryck åt min varma sympati för den strävan som ligger bakom motionen.

Det är över huvud taget en företeelse som vi har anledning att bekymra oss över nu för tiden att människorna står i så hög grad okunniga, hjälplösa och desorienterade inför det samhälle, i vilket de lever, dess lagar och ordning och de villkor, under vilka de har att finna sig till rätta i livet. Motionen är ett led i en, som jag tycker, mycket erkännansvärd strävan att binda människorna närmare ihop med det samhälle i vilket de lever. Dock kan jag inte säga annat än att motionen här, sett ur den synpunkten, har tagit upp bara ett litet detaljproblem. Det är bara en liten del av den orientering, som en medborgare behöver i samhället, alltså om man ger upplysning om äktenskapet, dess lagliga reglering och vad därmed sammanhänger. Det är så oändligt många andra ting, som medborgarna nu för tiden är alltför okunniga om. Jag har tidigare här i riksdagen haft anledning att — bland annat med herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet — tala om hur illa beställt det är med ungdomens, och för all del även de äldres, orientering i samhällsförhållandena över huvud taget, och i den bilden kommer också in frågan om deras orientering i rättslivet. Men det finns så många andra saker än äktenskapslagstiftningen, som är av betydelse. Den som går ut i livet behöver en verklig förståelse för exempelvis sociallagstiftningen, som är av så djupt ingripande betydelse för alla. Den som går ut i arbetslivet måste ha kännedom om de arbetsrättsliga förhållandena. Alla behöver vi en blick för vad

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

samhället tillåter och vad det inte tillåter, samhällets reaktioner mot det otillåtna, brott och straff. Det finns sålunda så många andra ting, som jag skulle vilja ha beaktade och det gör mig rätt ovillig att medverka till åtgärder, som siktar på ett så utomordentligt begränsat område, som äktenskapslagstiftningen. Man måste se alla dessa saker i sitt sammanhang.

Ehuru jag är medveten om att motionärerna inte speciellt har tagit upp skolans förhållanden — fastän utskottet har gjort det — är jag angelägen att stryka under, att alla önskemål om att där bereda större utrymme för ifrågasvarande ämne stöter på stora svårigheter, då man skall göra upp kursplanerna i skolorna och där bereda plats för allting. Får jag sluta med att berätta om en liten erfarenhet, som jag har gjort i fråga om möjligheterna att i skolornas undervisningsplaner få utrymme för sådana här ting! Jag har skrivit en lärobok, som numera används ganska mycket på gymnasier. Den skrevs redan år 1928, och redan då innehöll den ett kapitel, ett tämligen rejält kapitel, om rättsväsendet och då naturligtvis också några sidor — jag har inte räknat ut hur många — om föräldrar och barn och äktenskapet och vad därmed sammanhäng-er. Det roade mig en gång, då jag mottog en kull av studenter till undervisning vid Stockholms högskola, att fråga, hur många som i gymnasieundervisningen hade läst detta kapitel i min samhällslära. Det räcktes icke upp en enda hand från ett auditorium, som bestod av 70—100 studenter. Det säger en hel del.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Det har från reservanternas sida anförts, att det i denna fråga egentligen är vägarna som skiljer, och det är riktigt.

Vi inom utskottsmajoriteten har hävd-
dat, att den undervisning, som för när-
varande sker i skolorna på detta om-
råde, bör vara till fyllest för att lämna
tillräckliga upplysningar i ämnet. Från

motionärernas och reservanternas sida
har framhållits — och det framskym-
tade även i fru Wallentheims anförande
— att det är för tidigt att ge ungdomar-
na denna undervisning på detta stadium.
I stället borde det ske, när de tar ut lys-
ningen. Utskottsmajoriteten har ifråga-
satt, om det är en lämplig tidpunkt att
sticka en broschyr i händerna på ung-
domar, när de tagit ut lysning för att
senast inom tre månader gifta sig. För
det första kommer de givetvis inte att
ha tid att läsa den, och för det andra
kommer de att placera den på en bok-
hylla eller i en låda. När sedan kanske
den dagen kommer, då äktenskapet bris-
ter, vet ingen av parterna var den där
broschyren finns. Vi tror därför att det
skulle vara lönlöst och föga vunnet med
att överlämna en broschyr vid den tid-
punkten. Vi tror mera på att man genom
skolundervisningen, särskilt på det hög-
re stadiet, har möjlighet att ge så myc-
ket till ungdomarna, att de på den vä-
gen kan få inblick i dessa frågor. Det
är däri skillnaden ligger.

Fru Wallentheim sade, att Medborgar-
boken inte når ut till alla. Det är alldeles
riktigt, men om det finns ungdomar
som, när de blir myndiga, får en bok
gratis men inte har intresse nog att gå
och hämta ut den, måste man väl fråga
sig, om de verkligen läser en broschyr,
som man sticker i händerna på dem den
dag de begär lysning. Jag tror mera på
den bok, som överlämnas till dem vid
den tidpunkt, då de når myndig ålder.

Fru Wallentheim sade att det här var
fråga om ett tvivelaktigt sparsamhetsnit.
Beredningsutskottet behandlade i förr-
går en motion om inskränkningar i
kommittéväsendet och om önskvärdhe-
ten att tänka på sparsamhetssynpunk-
ten, då riksdagen begär nya utredning-
ar. Motionen kommer väl upp till be-
handling i riksdagen om ett par veckor,
men jag undrar, om vi inte har anled-
ning att göra allvar av dessa strävän-
den just när det gäller en utredning av
detta slag. Den nämnda motionen pekar
bl. a. på de rätt onödiga utredningar
som ibland beslutas, och det är klart
att man många gånger kan ifrågasätta

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

nödvändigheten av den ena och den andra utredningen.

Jag skulle också vilja säga att jag har en viss erfarenhet av ungdomen genom mitt arbete i alla de organisationer, där jag varit verksam. Min uppfattning är den, att ungdomen för närvarande är betydligt bättre än tidigare. Jag tror på ungdomen i det här fallet — den har betydligt större inblick i dessa frågor än man hade för bara femton, tjugo år sedan. Svårigheterna inom äktenskapen kan många gånger ha sin grund i ekonomiska förhållanden eller bostadsförhållanden, och jag tror inte att man genom en broschyr med upplysningar i juridiska och ekonomiska frågor kan upphäva de ekonomiska lagarna eller råda bot på svårigheterna att få en ordentlig bostad. Jag tror att man vinner mer i dessa avseenden genom den politik, framför allt den socialpolitik, som har förts under de senaste åren och som faktiskt ger ungdomarna bättre villkor och större möjligheter att gemensamt tillgodose sina intressen, när de kommer upp i giftasåldern.

Jag ber, herr talman, att återigen få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! I fru Ruth Hamrin-Thorells anförande skymtade det fram att den återhållsamhet med statsutgifter, åt vilken beredningsutskottets majoritet med sitt ställningstagande givit uttryck, var något diskutabel. Fru Wallentheim betecknade denna sparsamhet rent ut som tvivelaktig.

Jag kan inte erinra mig något under de senaste riksdagarna framställt förslag till återhållsamhet med statsutgifter, som icke av någon betecknats såsom tvivelaktig sparsamhet. Uppenbarligen är det bara nya statsbidrag, som aldrig kan vara tvivelaktiga.

Vad motionärerna konkret vill är ju att Kungl. Maj:t, d. v. s. regeringen, skall ålägga en myndighet att verkställa utredning om en broschyr. Men det är inte fråga om en broschyr vilken som

helst, herr talman, utan om en sjuårdeles märklig broschyr. Den skall icke endast leda till att unga människor upphör att ingå äktenskap av tanklöshet eller i tankspriddhet, utan också medföra att längtans blåa blomma kommer att leva och gnistra inte bara under förlovningsstunden utan även under äktenskapets vardag. Broschyren skall hindra många äktenskapliga skutor att gå i kvav, och sist men icke minst: Den skall hindra hustrurna från att söka pengar i sina mäns fickor.

Jag måste, herr talman, i och för sig uttala min beundran för blotta tanken på möjligheten att skapa en sådan broschyr, men är nog ändå tvungen att ställa en fråga, den nämligen: Vilken är den »lämpliga» myndighet, om vilken reservanterna talar, som skall kunna genomföra en utredning som ger dessa mirakulösa resultat? Är det nationalbudgetdelegationen man tänker på — den gör ju anspråk på att åtminstone ett år i förväg veta vad som kommer att hända här i världen!

Innan jag fått svar på den frågan, nödgas jag nog för min del yrka bifall till utskottets förslag. Upplysning är utomordentlig — den saken har det ju rått allmän enighet om under ett par, tre hundra år — men upplysning för upplysningens egen skull är kanske inte lika motiverad. Det hoppas jag att vi blir överens om, om inte förr, så inom de närmaste 200 eller 300 åren.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Hamrin-Thorell begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om ökad upplysning ang. äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 20.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anmälde bevilningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 och 18 §§ förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.; och

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusedrycker, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälde och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 89, med förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Anmälde och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser angående försegling av s. k. valedelspaket vid allmänna val;

nr 7, i anledning av motioner angående viss ändring av bestämmelserna om partibeteckning å valedlar vid allmänna val; och

nr 8, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för poströstning i vissa fall vid politiska och kommunala val;

statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

bevilningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om förhöjning från och med den 1 april (eventuellt 1 maj) av tilldelningen av spritdrycker för motboksinnehavare;

nr 12, i anledning av väckta motioner om upphävande av varuskatten för marmelad och ersättningsmedel härför;

nr 13, i anledning av väckta motioner om viss ändring av nöjesskatten för biografafföreställningar m. m.; och

nr 14, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna om beskattning av traktamentsersättningar;

bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om tilläggs pension åt materialförvaltaren M. Karlsson;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring av näringsfrihetsförordningen; och

nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring av semesterlagens preskriptionsbestämmelser;

tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469); samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i landet m. m.

Anmälades och bordlades en av herr *Bergh* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Alexanderson* undertecknad motion, nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa

beställningshavare i reserven m. fl. för minskning i avlöningsförmåner till följd av beslut vid 1940 års lagtima riksdag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.33.

In fidem
G. H. Berggren

Tisdagen den 8 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande månad.

Upplästes tre till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed vördsamt om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet enligt vidfogade läkarintyg.

Vimmerby sjukhus den 5 mars 1955

Lars V. Lindén

Härmed intygas, att riksdagsman *Lars V. Lindén*, Vimmerby, som är intagen på sjukhuset därstädes till följd av febersjukdom, fortfarande är i behov av ledighet från riksdagsarbetet minst t. o. m. mars månads utgång.

Vimmerby den 5 mars 1955

S. Neij
Sjukstugeläkare

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bilagda läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och

med den 7 mars till och med den 23 april 1955.

Stockholm den 7 mars 1955

Georg Branting

Advokat *Georg Branting* är på grund av blodtryckssjukdom oförmögen att delta i riksdagsarbetet under tiden 9 mars t. o. m. 23 april 1955, vilket härmed intygas på heder och samvete.

S:t Eriks sjukhus, Stockholm, den 7 mars 1955

Erik Sköld
Överläkare
vid sjukhuset

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag anhålla om befrielse från riksdagsarbetet till och med den 16 mars 1955

Örnsköldsvik den 7 mars 1955

Axel Andersson

Att riksdagsmannen *Axel Andersson* från Örnsköldsvik är på grund av iråkad neurasteni och överansträngning förhindrad att delta i riksdagsarbetet under tiden 7—17 mars, intygas.

Örnsköldsvik den 7 mars 1955

Gustaf Lindström
Med. doktor

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av kolclearingkassans överskottsmedel;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till H. K. Almkvist m. fl.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till A. Magnusson;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättnings skyldighet till kronan m. m.;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom; och

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 89, med förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Bergh* och *Alexander* väckta motionen, nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa beställningshavare i reserven m. fl. för minskning i avlöningsförmåner till följd av beslut vid 1940 års lagtima riksdag.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6—8, statsutskottets utlåtande nr 3, bevillningsutskottets betänkanden nr 11—14, bankoutskottets utlåtande nr 6, andra lagutskottets utlåtanden nr 13 och 14, tredje lagutskottets utlåtande nr 8 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3.

Anmäldes och bordlades

dels följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 96, angående hörselvårdens organisation m. m.;

nr 97, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela dispens från vissa bestämmelser i syfte att möjliggöra en ändamålsenlig omorganisation av uppboords- och indrivningsväsendet i vissa städer, m. m.;

nr 98, angående vissa frågor rörande tjänstebostäderna för folkskolans lärare; nr 100, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 101, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 102, angående stuteristatens organisation m. m.;

nr 103, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman;

nr 104, angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering;

nr 105, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 106, angående anslag till Landsfogdarna m. fl.: Avlöningar för budgetåret 1955/56;

nr 108, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 109, angående vissa markförvärv för försvaret m. m.; samt

nr 115, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 99, med överlämnande av redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation.

Herr SÖDERQUIST (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde som infaller näst efter

femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölles.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av väckt motion om rätt för instrumentmakaren Knut Ragnar Östlund att för erhållande av pension tillgodoräkna viss tjänstgöring; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dödsboet efter fjärdingsmannen N. G. Linné från viss ersättningskyldighet till kronan;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition dels angående godkännande av konvention rörande internationellt erkännande av rätt till luftfartyg, dels ock med förslag till lag om inskrivning av rätt till luftfartyg, m. m.; samt

nr 17, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring i bestämmelserna rörande kostnadsfria läkemedel;

nr 5, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder för effektivisering av det statliga utredningsväsendet;

nr 6, i anledning av väckta motioner om anpassande av järnvägstågens avgångstider till skolornas begynnelse- respektive avslutningstider; samt

nr 7, i anledning av väckta motioner om beredande av arbetsmöjligheter för tidigare straffade personer m. fl.

Interpellation ang. postutbärningen i Stockholm

Ordet lämnades på begäran till herr LUNDSTRÖM (fp), som anförde:

I en skrivelse, som postdirektör Gunnar Linden på lördagen lämnade till generalpoststyrelsen ges en redogörelse för den allvarliga brist på personal för brevbärningen i Stor-Stockholm, som har uppstått. Under februari har situationen blivit allt svårare, påpekar postdirektör Linden. En tillfällig lättnad blev det, när ett fyrtiotal skolpojkar arbetade i postverket under skollovet. Senast tillgängliga uppgifter anger bristen till lägst 40 man. Utsikterna att hålla i gång brevbärningen utan störningar anges som mörka, och man överväger att inskränka antalet brevbärningsturer, liksom att anställa kvinnliga brevbärare. Det har dessutom föreslagits att brevbärningen skulle förenklas genom uppsättande av postboxar, gemensamma för alla hyresgästerna i samma fastighet.

Som förklaring till bristen på brevbärare anges bl. a. postverkets underläge i den allmänna konkurrensen om arbetskraft; en följd av eftersläpningen i löneutvecklingen.

Redan förut har postverkets service i Stockholm icke oväsentligt försämrats. Det råder bland den allmänhet, som skall av postverket betjänas, en betydande oro, när nu ytterligare försämringar ställs i utsikt. Inför de åtgärder som planeras inställer sig frågan, om postverket har överraskats av dessa svårigheter eller om man har försummat att i god tid möta dem genom en planering på längre sikt. Den omständigheten, att man tvingats anlita skolpojkar för att klara också den normala utbärningen, gör att man inte undgår intrycket av en viss improvisation.

Med stöd av vad som ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga: Är herr statsrådet villig lämna en redogörelse för de åtgärder, som planeras för att råda bot för svårigheterna i fråga om postutbärningen i Stockholm och för att säkerställa en fullgod service?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr *Arrhén* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

angående anslag för budgetåret 1955/56 till bidrag till vissa privatläroverk.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.10.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 9 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 126, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock i ämnet väckt motion.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 96, angående hörselvårdens organisation m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 97, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela dispens från vissa bestämmelser i syfte att möjliggöra en ändamålsenlig omorganisation av uppbörds- och indrivningsväsendet i vissa städer, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående vissa frågor rörande tjänstebostäderna för folkskolans lärare.

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 99, med överlämnande av redogörelser

från Nordiska rådets svenska delegation.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Efter överenskommelse med herrar talmän och utrikesutskottet har regeringen för avsikt att här lämna en redogörelse för sin syn på det internationella läget och därigenom ge möjlighet till en debatt om de utrikespolitiska angelägenheterna. Regeringens redogörelse avlämnas just nu i andra kammaren av utrikesministern, och jag skall här i första kammaren på vissa punkter uppläsa regeringsdeklarationen och på andra hänvisa till den av utrikesministern lämnade redogörelsen, som ju blir tillgänglig för kammarens ledamöter.

Regeringsdeklarationen börjar med en förklaring, att under året 1954 har den utrikespolitiska debatten till stor del rört sig kring den avspänning i det internationella läget som kunde konstateras. President Eisenhower har i sitt budskap till kongressen den 6 januari i år berört den internationella avspänningen i följande ordalag: »Slutligen råder det nu fred i världen. Det är visserligen en osäker fred, men hela mänskligheten gläds över det enkla faktum, att det under en avsevärd tid inte har funnits något slagfält på jorden, där strider rasat. Detta faktum inspirerar oss att arbeta ännu mera effektivt tillsammans med andra

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

nationer för varje människas välstånd, frihet och värdighet.» Så långt presidenten Eisenhower.

Mot slutet av året, påpekas det i regeringsförklaringen, accentuerades det faromoment som den internationella situationen alltjämt innesluter. Därvid är det framför allt förhållandet mellan väst och öst i tysklandsfrågan, den tyska upprustningen och formosafrågans aktualisering som vi åsyftar.

Om vi först kastar en blick på vad som hänt under året och som tyder på avspänning, så är det åtskilligt som kan anföras. I regeringsförklaringen påpekas freden i Indokina, bilägandet av den anglo-iranska oljekonflikten, överenskommelsen om Suezkanalen mellan England och Egypten, överenskommelsen om Trieste, det faktum att stilleståndet i Korea fortsätter och att Jugoslavien och östblocket har fått ett mindre spänt förhållande till varandra. Vidare påpekas det att östblocket — särskilt Sovjetunionen — har demonstrerat önskemål om förbättrade förbindelser med de demokratiska länderna i väst. Ur politisk synpunkt har därvidlag begreppet »coexistence» — »samlevnad» eller »fredlig samlevnad» — särskilt understrukits. På det kulturella och sportliga området har Sovjetunionen gått in för ett stort upplagt utbyte med bland annat vårt land. Någon ändring av dessa vänligare signaler efter det regeringsskifte, som nyligen ägde rum i Moskva, eller i samband med de allvarigare tongångar, som framkommit i samband med den förestående västtyska upprustningen, synes i varje fall än så länge inte ha skett.

Handelspolitiskt sett har man kunnat notera en ökning av handeln mellan öst och väst och vidare en viss modifiering av västmakternas inställning till export till östblocket.

I Förenta Nationerna har nedrustningskommissionen kunnat ena sig om att åter sammankalla den tidigare tillsatta underkommittén för att söka nå fram till en nedrustningsöverenskommelse. Ett annat framsteg i Förenta Nationerna är den på Förenta staternas initiativ antagna resolutionen om fredligt

bruk av atomenergi. Som ett tecken på sovjetrysk samarbetsvilja på det fredliga atomområdet kan anföras meddelandet den 15 januari om att Sovjetunionen erbjudit sig att ställa tekniska rön om sitt första atomkraftverk till Förenta Nationernas förfogande. Det erbjudandet har kommit just inför de första förberedelserna till atomkraftkonferensen i augusti i år.

Emellertid har utvecklingen visat att man utanför östblocket i stort sett icke uppfattat de nya signaler, som sedan Stalins död eller tiden däromkring kommit från Sovjetunionen, såsom uttryck för en varaktig eller djupgående ändring i Moskvas politik. Under året har sålunda systemet av pakter och västallierade statsförbund knutits fastare, alla med en syftning — front mot det kommunistiska blocket både i dess europeiska och i dess asiatiska form.

Regeringsförklaringen innehåller där efter en uppräknning av de pakter av denna karaktär som nu existerar.

Det råder knappast något tvivel om att detta, och i all synnerhet Västtysklands förestående upprustning och inträde i NATO, åstadkommit stor oro både i Moskva och i Peking.

Det är två problem som för ögonblicket dominerar på det internationella planet. Det ena gäller Tysklands anknnytning till västerns försvarssystem med därav följande konsekvenser. Det andra avser tvisten om Formosa.

Det lämnas sedan en utförlig redogörelse för den tyska frågan i alla dess utvecklingsfaser. Till slut anføres på den punkten följande:

Det förtjänar nämnas, att Sovjetregeringen i en förklaring publicerad den 15 januari detta år ytterligare understrukt sitt närmande i den tyska frågan till västmakternas program under berlinkonferensen, den s. k. Edenplanen. Sålunda accepteras bl. a., att fria val blir första ledet i proceduren för en tysk återförening. Internationell övervakning över valfrihetens respekterande godtas. För övrigt användes beträffande valfriheten ordalag som ganska nära överensstämmer med Edenplanens. Från brittisk

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

sida har anmärkts, att denna deklaration icke framförts i en not till västmakternas regeringar och att sovjetregeringen ej svarat på den brittiska noten av den 29 november med dess precisa frågor.

Ehuru sålunda ett visst närmande mellan ståndpunkterna i den tyska frågan onekligen kan konstateras, är utsikterna för en överenskommelse med Sovjetunionen för närvarande icke stora. Sannolikt kommer parisfördragen att inom en nära framtid ratificeras av samtliga signatärmakter. Föreställningen att där- efter vägen skulle vara banad för en framgångsrik konferens om Tysklands återförening synes tyvärr föga grundad. Parisfördragets ratificering betyder inte en lösning av den tyska frågan. Delningen i två Tyskland blir bestående. Vad som sker är närmast en konsolidering av ståndpunkterna på västsidan.

Då västmakterna så hårt engagerat sig för planen att lotsa parisfördragen i hamn innan nya förhandlingar med Sovjetunionen upptas, torde ett viktigt motiv ha varit, att Sovjetunionen befaras eljest få möjlighet att utnyttja skiljaktheter i västmakternas inställning och spela ut dessa makter mot varandra. Ratifikationen av parisfördragen skall enligt denna tankegång skapa den enhetliga front som man anser nödvändig vid upptagandet en gång i framtiden av nya förhandlingar med Sovjetunionen i den tyska frågan.

Den andra tvistefrågan, som under de senaste månaderna inträtt i ett kritiskt skede, var som jag nämnde formosafrågan. Enligt amerikansk uppfattning utgör Formosa en viktig länk USA:s försvarspositioner. Det anses följaktligen vara av betydelsefullt strategiskt intresse, att ön är i »vänskapliga händer», så som orden ofta fallit. Nationalistregeringen, som i slutet av 1949 installerade sig på ön med en betydande armé, åtnjuter amerikanskt stöd och skydd. Pekingregeringen åter anser ön vara kinesiskt territorium och förklarar sig ämna befria Formosa med våld. Nationalistarméns kvarstannande på Formosa betraktas av pekingregeringen som ett latent hos mot fastlandet. Det betonas

också gärna av representanter för nationalistregeringen, att denna har till mål att befria fastlandet från kommunistväldet.

Därefter lämnas i regeringsförklaringen en skildring precis som i den tyska frågan av de olika faser som formosaaffären har undergått under den senaste tiden. Slutligen sammanfattas i regeringsförklaringen regeringens syn på dessa ting på följande sätt:

Angående Förenta Nationernas hållning till hela problemet märks den regel i stadgan att Förenta Nationerna är oberättigat att ingripa i de frågor som väsentligen faller inom vederbörande stats egen behörighet. Bestämmelsen kan dock ej anses förbjuda säkerhetsrådet att uppta frågan, ifall pekingregeringen accepterar dess medling. När frågan på förslag av Nya Zeelands regering upptogs i säkerhetsrådet inbjöds också pekingregeringen att låta sig representeras. Den vägrade dock, och detta initiativ har tyvärr misslyckats. Av politiska skäl brukar staterna ofta följa principen att icke intervensera i inbördes krig, med de är ur rättslig synpunkt oförhindrade att ingripa på den legala regeringens sida. När nu olika ståndpunkter intas till frågan vilken av de stridande regeringarna som är den legala, följer därav att ingen allmängiltig regel kan åberopas för utpekande av en angripare. Det måste hälsas med tillfredsställelse, att det från utomstående regeringars sida görs ansträngningar att få till stånd ett modus vivendi, som innebär att krigshandlingar avlyses och att en slutlig lösning av formosafrågan får tills vidare anstå. Ifall dessa försök misslyckas, är faran för komplikationer betydande.

När Förenta Nationernas generalförsamling började sitt årsmöte hösten 1954 kunde många talare i den inledande debatten konstatera, att för första gången — på samma sätt som Eisenhower gjorde i det nyss anförda citatet från hans tal — i Förenta Nationernas historia remissdebatten försiggick utan att egentliga krigshandlingar pågick någonstans i världen. Årsmötet präglades otvivelak-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

tigt av en större saklighet och mindre hetsighet i meningsskiftet än de närmast föregående årsmötena. Helhetsintrycket var, att atmosfären blir gynnsammare, viljan till samverkan större. Utan avsevärda meningsskiljaktigheter kunde resolutioner antagas bland annat i de tidigare högeligen kontroversiella frågorna om nedrustningen och om atomenergiens fredliga utnyttjande.

I *nedrustningsfrågan* gällde debatterna väsentligen viktiga procedurspörsmål. Den underkommitté av Förenta Nationernas nedrustningskommission, som tidigare under året hade sammanträtt i London, erhöll genom samstämmigt beslut nya direktiv. Sovjetunionen avstod från kravet, att ett absolut förbud mot massförstörelsevapen skulle utgöra det första ledet i en nedrustning. I stället skulle nedrustningsarbetet beträffande atomvapen och konventionella vapen fortgå parallellt och i etapper. Förbud mot tillverkning av massförstörelsevapen skulle inträda först i andra etappen. Förslaget om åtagande att icke använda massförstörelsevapen utom till försvar mot angrepp — såsom första punkt i programmet — skulle studeras. Vidare kunde Sovjetunionens tidigare krav på en reduktion med en tredjedel av alla väpnade styrkor åtminstone tills vidare utmönstras ur programmet. Beträffande kontrollorganet och den omstridda frågan i vad mån vetorätten kan göra kontroll illusorisk, var man enig om att vetorätt ej skulle gälla beträffande kontrollorganets beslut. Men det yrkades icke längre från västmakternas sida, att kontrollorganet skulle ha befogenhet att påbjuda sanktioner vid överträdelser av nedrustningskonventionen. Endast säkerhetsrådet skulle alltså vara behörigt att besluta om sanktioner. Angående bestämmandet av sanktionsbegreppet torde dock meningsskiljaktigheter kvarstå. Den antagna resolutionen rymmer utan tvivel åtskilliga bestämmelser, som under kommande överläggningar kan föranleda olika tillämpningar. Den betyder över huvud icke mera än att en gemensam grundval för de fortsatta dis-

kussionerna i viss utsträckning föreligger.

Medan de destruktiva verkningarna av atomkraften och möjligheten att förebygga dessa utgör en väsentlig aspekt av nedrustningsproblemet, har FN numera som en motvikt också upptagit på sitt program en positiv atompolitik, nämligen främjandet av atomenergiens användning för fredliga syften. Initiativet härtill har tagits från USA:s sida. I december 1953 höll president Eisenhower sitt stora tal i generalförsamlingen om en »atombank». Efter förhandlingar inom en mindre krets av stater framlade sedermera utrikesminister Dulles ett förslag i ämnet, som upptogs på församlingens dagordning. Därvid framgick, att den amerikanska regeringen frångått planen på en »atombank» och ersatt den med förslag om ett clearing- eller »mäklare»-organ för material, varav atomenergi kan utvinna. I en resolution, som i väsentliga delar antogs enhälligt, förordades upprättandet av ett internationellt atomkraftsorgan med uppgift att underlätta för hela världen användning av atomenergi för fredliga syften och att uppmuntra internationell samverkan i arbetet härför. Det förut-sattes, att det nya organet skall på lämpligt sätt anknytas till FN. I resolutionen bestämmes också, att en internationell teknisk regeringskonferens skall sammankallas i FN:s regi i augusti detta år, med uppgift att i olika hänseenden främja atomenergiens fredliga utnyttjande som kraftkälla, på biologiens och medicinens områden etc.

Församlingen har vidhållit sin hållning till *Kinas representation* i FN. Att formosaregeringen av ett stort antal stater anses vara den legala regeringen i Kina medför konsekvenser av skilda slag och torde i hög grad försvåra FN:s behandling av frågor rörande Fjärran Östern. Genève-konferensen om koreafrågan kunde icke hållas i FN:s regi. I särskilda fall har det visat sig nödvändigt för FN att ta direkt kontakt med pekingregeringen, ehuru denna inte är erkänd av församlingen eller säkerhets-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

rådet. Sålunda fick generalsekreteraren i uppdrag att direkt förhandla med folkrepublikens regering i frågan om de elva amerikanska flygarna, som hade dömts som spioner, och begav sig som bekant för detta ändamål till Peking. Såsom i annat sammanhang framhålles har även FN:s handläggning av formosafrågan försvarats genom att Kina i FN företrädes av nationalistregeringen på Formosa.

Under debatten i vederbörande utskott om *koreafrågan* gjordes från svensk sida ett inlägg, vari den neutrala övervakningskommissionens möjligheter att utföra en effektiv kontroll närmare belystes. I sammanhang härmed framhölls, att svenska regeringen funne det föga tillfredsställande att bemanna en omfångsrik kontrollmaskin, när det i verkligheten icke funnes någon möjlighet att utföra den uppgift, som väntades av ett sådant organ. Det antyddes, att Sverige måhända nödgades ta sitt fortsatta deltagande under omprövning.

Denna avsikt har sedermera fullföljts på diplomatisk väg. Därvid har två möjligheter nämnts: kommissionens upphörande eller en väsentlig reduktion av dess personal. Meningen är att fortsatta överläggningar i denna sak skall äga rum i en nära framtid.

Under det möte med generalförsamlingen, som äger rum i höst, skall enligt bestämmelse i stadgan övervägas, huruvida anledning finnes att sammankalla en konferens för *revision av stadgan*. Ändringar kräver icke anslutning av samtliga medlemsstater. Om två tredjedels majoritet vid konferensen vinnes för en ändring och tillika två tredjedelar av medlemsstaterna ratificerar ändringen, träder denna i kraft. Dock under den viktiga förutsättningen, att samtliga permanenta medlemmar av säkerhetsrådet hör till den grupp, som röstar för ändringsförslaget och ratificerar detsamma. Stormakterna har m. a. o. vetorätt beträffande alla ändringar av stadgan.

I den offentliga debatten i andra länder och inom Förenta Nationerna har framförts talrika önskemål om mer eller mindre vittgående reformer av Förenta

Nationernas konstitution. I regeringsförklaringen redogörs därför för en rad dylika ändringsförslag i stadgan, och där efter sammanfattas svenska regeringens syn på dessa ting på följande sätt.

Eftersom man på förhand vet, att åtminstone en av säkerhetsrådets permanenta medlemmar, nämligen Sovjetunionen, i princip motsätter sig alla ändringar eller i varje fall sådana av någon större vikt, har det ansetts lönlöst att ägna tid och möda åt en omfattande undersökning av framkomna uppslag om revision. Därvid har även den synpunkten tillfogats, att man endast framkallar besvikelser hos en måhända utbredd opinion genom att sätta i gång en stor apparat för en revision som från början är dömd att misslyckas.

Mot revisionstanken har också anförts, att önskemålen i många punkter är motstridande och att den nuvarande stadgan utgör en rimlig kompromiss, som är den under omständigheterna bästa möjliga och därför är förtjänt att bibehållas.

Vad angår Sveriges medverkan i *Europarådet* lämnas en utförlig redogörelse för rådets verksamhet i den sedvanliga blå boken härom.

Den diskussion som ägt rum först i ministerkommittén, därefter i den rådgivande församlingen om ett arbetsprogram för organisationen, har varit ägnad att understryka värdet av en planmässig samverkan för behandling av konkreta samarbetsuppgifter. Det nu uppgjorda programmet omfattar sålunda de områden som uppräknas i stadgan för Europarådet: samarbete i ekonomiska, sociala, kulturella, vetenskapliga och juridiska frågor. De långt syftande konstitutionella reformplanerna har hittills skjutits åt sidan.

Från svensk sida har alltid hävdats, att Europarådet enligt sin stadga saknar behörighet att befatta sig med försvarsfrågor och att Sverige fäster stor vikt vid denna begränsning i Europarådets program. Nu har det tillkommit en ny församling, bestående av de till Bryssel-pakten anslutna makternas delegater i Europarådet, som har till speciell upp-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

gift att syssla med kontroll över de deltagande ländernas rustningar — främst har helt visst Tysklands rustningar åsyftats. Det synes ur svensk synpunkt vara all anledning att även i fortsättningen markera nödvändigheten av en bestämd gräns mellan de bägge församlingarna — Europarådets församling och den av mig nu nämnda nya Brysselmakternas församling — deras arbetsuppgifter och deras personal.

På det ekonomiska området har det internationella samarbetet, i vilket även Sverige deltagit, fortskridit.

Inom det regionala samarbetsorganet OEEC har det sedan flera år tillbaka pågående arbetet att frigöra handels- och betalningsförbindelserna fullföljts genom ytterligare åtgärder. Sålunda har genom ett beslut av organisationens ministerråd i januari i år frilistningsåtagandena höjts till 90 procent. Principiell överenskommelse har även nåtts att förlänga den europeiska betalningsunionen för en tolv månadersperiod efter halvårsskiftet 1955. Samtidigt härmed pågår inom OEEC ett utredningsarbete angående de problem av handelspolitisk, finansiell och organisatorisk art, som kan väntas uppkomma i samband med en övergång till valutakonvertibilitet.

Det allmänna tull- och handelsavtalet, eller det s. k. GATT, vars medlemskrets omfattar flertalet av världens viktigare handelsnationer och som provisoriskt fungerat som internationellt organ i handels- och tullpolitiska frågor, har varit föremål för översyn under de senaste månaderna. Man har därvid strävat efter att anpassa avtalets regler till aktuella förhållanden och skapa grundvalen för en permanent organisation för det internationella samarbetet på handelsområde. Resultaten av denna revisionskonferens, som avslutats i dagarna, kommer nu att underställas medlemsstaterna för ställningstagande.

Såväl inom GATT som inom OEEC har från svensk sida i samarbete med andra lågtullländer ansträngningar gjorts för att påskynda arbetet på en utjämning av tullnivåerna.

Dagens utrikesdebatt är knuten till

remissen av Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med överlämnande av rapporter från den svenska delegationen i *Nordiska rådet*, avseende rådets sessioner i Oslo i augusti förra året och dess session i Stockholm innevarande år. Rapporterna blir föremål för utskottsbehandling, och sålunda kommer ett utlåtande från utrikesutskottet i sinom tid på kammarens bord, men några korta anmärkningar torde för dagen vara motiverade.

Först må nämnas att det är en konstitutionell nyhet att den parlamentariska delegationen avger rapporter, som av regeringen vidarebefordras till riksdagen. Denna form har valts efter samråd med utrikesutskottet.

Viktigast bland de talrika frågor, som vid bägge sessionerna varit under behandling, är otvivelaktigt den som avser främjande av ekonomiskt samarbete mellan våra länder. En koncentrerad översikt över vad i detta ämne förekommit återfinnes i den nyss utkomna publikationen *Utrikesfrågor*, till vilken må hänvisas.

Som bekant tillsattes 1948 det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete, vars utredning till en början gällde möjligheten av en tullunion. Sedan det i en preliminär rapport från utskottet i januari 1950 konstaterats att förutsättningar för en sådan icke fanns, inriktades den fortsatta utredningen på vad man betecknat som ett nordiskt frihandelsområde eller en partiellt gemensam marknad.

I juni 1954 kom utskottets rapport. Det hade ej lyckats medlemmarna att bli eniga om slutsatserna. Frågan upp-togs till ingående diskussion vid Nordiska rådets oslossession, och nu antogs en kompromiss utformad i en rekommendation till regeringarna.

Häri accepterades som målsättning upprättandet av en gemensam nordisk marknad på så stora områden som möjligt. Men takten i åtgärderna måste vara förenlig med de olika ländernas särskilda förhållanden. Vidare rekommenderades förhandlingar om konkreta samarbetsuppgifter av betydelse för länder-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

nas produktivitet och levnadsstandard, härunder samarbete om teknisk-naturvetenskaplig, lantbruksvetenskaplig och annan forskning, om kraftfrågorna och om andra föreliggande produktivitets- och investeringsfrågor.

Vid ett nordiskt ministermöte på Harpsund i slutet av oktober enades man om vissa verkställighetsåtgärder på grundvalen av Nordiska rådets rekommendation. Som exempel på branscher som borde undersökas med hänsyn till en gemensam nordisk marknad nämndes kemiska och läkemedelsindustrierna, järn- och stålindustrien, elektrometallurgiska och elektrotekniska industrierna samt metall- och metallhalvfabrikatsindustrien. Vidare borde undersökas möjligheten att genom gemensamma nordiska insatser starta ny produktion eller samordna och utbygga redan befintliga företag. Utredning borde ske av de förhållanden som påverkar den relativa konkurrensförmågan mellan de tre ländernas industrier, t. ex. subventioner, löne- och skatteförhållanden, avskrivningsregler. Arbetet skall ledas av en statsrådsgrupp, och under denna skall finnas ett nordiskt samarbetsutskott. Varje lands representanter i detta skall arbeta i nära samråd med näringslivets och arbetsmarknadens organisationer.

På den sålunda lagda grunden fortgår nu arbetet. Det är uppenbart att de överenskomna riktlinjerna präglas av stor försiktighet. Men takten i ett samarbete av denna art kan inte bestämmas av dem som önskar skynda snabbast. Varje land har sina särskilda intressen och hänsyn att iaktta. Samarbetet måste, för att bli fruktbart, uppfattas såsom ett nationellt intresse av alla de deltagande länderna.

Svenska regeringen anser att rekommendationen i Oslo och de mera preciserade riktlinjer, som utformades vid mötet i Harpsund, utgör en realistisk och efter omständigheterna tillfredsställande grundval för de fortsatta försöken att få till stånd ett intimare ekonomiskt samarbete i Norden.

Herr HERLITZ (h):

Herr talman! Efter statsministerns allmänna utrikespolitiska exposé skall jag

hålla mig till det ämne, som står på föredragningslistan. Redogörelserna från Nordiska rådet skall visserligen remitteras till utrikesutskottet, och det är ju egentligen först då de kommer tillbaka därifrån, som vi får tillfälle att på allvar ta itu med dem. Men då nu Nordiska rådets verksamhet för första gången presenteras för riksdagen, har jag trots det ändå vara på sin plats att det säges någonting till orientering, särskilt som handlingarna naturligt nog är mycket knapphändiga. Jag ber kammaren på förhand om ursäkt för att jag i denna situation nödgas bli litet vidlyftigare än jag brukar vara.

Jag vill först säga några ord om meningen med detta rapportering till riksdagen. Nordiska rådet är ju ett riksdagarnas organ. Det är inte tänkt att det skall agera efter sina egna linjer. På den vägen kommer det ingen vart. Det skall så långt det är möjligt ge uttryck för vad riksdagarna kan väntas vara med om. Därför är en nära kontakt med riksdagarna angelägen.

Den diskussion som fördes i höstas, särskilt i andra kammaren, klagade det i och för sig självklara förhållandet, att denna kontakt inte kan åstadkommas genom att man på förhand går till riksdagen med de frågor som skall behandlas i rådet. En annan sak är att det måste förutsättas att rådets medlemmar, då de går till sitt arbete, söker vara på det klara med vad som går och vad som inte går hos de meningsgrupper, vilka de representerar; därest de känner sig osäkra får de sondera terrängen.

Kan man sålunda inte komma i förväg till riksdagen, är det dess angelägnare att man kommer i efterhand. Först och främst kommer det naturligtvis att ske på det sättet, att rådets rekommendationer i många fall leder till framställningar hos riksdagen. Det har redan skett i några enstaka fall, bl. a. i en fråga som uppmärksammades ganska mycket i andra kammaren häromdagen.

Jag får ärligen medge att jag i början inte tänkte på någon annan form för framställningar till riksdagen än den som innebär, att de särskilda frågorna

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

blir framlagda. Vår första session tycktes göra så pass litet intryck hos allmänheten och hos riksdagen, att ingen egentligen kom på tanken, att riksdagen kunde ha något intresse av att få besked om rådets verksamhet. Annorlunda tedde det sig i höstas under intryck av oslossessionen. Och den svenska delegationen har varit uppriktigt glad över att få så att säga stå till svars för sitt fögderi inför riksdagen. Tyvärr blev det inte möjligt att komma med någon redogörelse till höstriksdagen angående oslossessionen. Därför har vi nu två redogörelser som läggs fram på en gång. Meningen är att detta rapporterande skall bli en fast praxis.

Redogörelserna är mycket knappa, men fullt uttömmande besked fås ju genom de utförliga rådsprotokollen med tillhörande handlingar. Riksdagens ledamöter äger redan handlingarna från oslossessionen. Inom någon eller några månader föreligger handlingarna från stockholmsmötet. Den intresserade kan för övrigt redan nu skaffa sig protokoll och separata handlingar i frågor som han intresserar sig för.

Fördelarna med en rapportering till riksdagen ligger, så vitt jag förstår, i öppen dag. Det är för det första så, att åtskilligt av vad rådet gör aldrig kan komma under riksdagens bedömande. Våra rekommendationer är delvis av den beskaffenheten att de inte behöver föranleda framställningar till riksdagen. Andra rekommendationer leder kanske över huvud inte till någon åtgärd av regeringen. Och det är ju så, att om man vill reagera mot att rådet varit för negativt — i allmänhet eller på någon särskild punkt — är rapporterna den enda naturliga utgångspunkten för kritik. Men framför allt är det så, att i de fall, då rådets initiativ skall komma under riksdagens bedömande, dröjer det i varje fall förhållandevis länge innan detta kan ske. Det är då av stort värde att så snart som möjligt få redovisa arbetsresultatet. Det kan visserligen inte bli fråga om några beslut här i riksdagen, men riksdagens synpunkter kan ändå komma till uttryck vid utrikesutskottets bedömande

av vår verksamhet och i uttalanden från skilda håll under debatterna i kamrarna. Jag tillåter mig att rikta en vädjan till kammarens ledamöter att studera de olika frågorna, ta ståndpunkt och bringa sina meningar, i allmänhet eller i särskilda frågor, till uttryck. Det blir, om man så vill, ett oorganiserat, formlost yttrande av meningar ifrån riksdagens sida, men jag försäkrar att sådana meningsyttringar blir av stort värde. Det är av värde för rådet både att få stöd inom riksdagen, där stöd står att få, och att få kritik, vare sig den går ut på att vi har varit för djärva, för försiktiga eller eljest gått oriktiga vägar. Sådant ger ledning för den fortsatta behandlingen hos regeringen av våra rekommendationer, och det ger framför allt rådet för framtiden en vägledning om vad man kan vara med om här i riksdagen, var svårigheterna finns, var det tar emot och var det så att säga lyser grönt ljus.

På detta stadium skall jag inte alls provocera en debatt med en sådan syftning. Visserligen är väl kanske utrikesutskottet tacksamt ifall det kommer fram synpunkter redan i dag som kan bli föremål för utskottets bedömande, men huvudsakligen får vi tänka oss en debatt om sakfrågorna då ärendet återkommer till kamrarna. I varje fall skall jag icke nu sysselsätta mig med de olika sakfrågorna.

Däremot kan det vara anledning att säga några allmänna ord om rådets ställning, dess uppgifter, arbetsmetoder och betydelse. Det är mig en glädje att göra detta i anslutning till en utomordentligt livlig tidningsdebatt som har utspunnit sig särskilt i anknytning till stockholms-sessionen, en debatt om vilken i förbigående sagt kamrarnas ledamöter kan göra sig underrättade genom stencilerade översikter som har utarbetats av delegationen och som ligger tillgängliga i vår tambur. Den diskussionen har varit av utomordentligt värde och av den allra största betydelse. Givande och belysande har den inte minst varit ur den synpunkten att, såsom naturligt är, kritik kommit ifrån många håll och från

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

många olika synpunkter. Man har kritiserat att vi har talat för mycket och att det har varit för litet diskussion. Man har klagat över att vi har sysslat med för mycket och att vi har gjort för litet. Man har klagat över att rådet har varit för djärvt och att rådet varit för försiktigt, o. s. v.

Låt mig först erinra om att den senaste sessionen, som hölls här i Stockholm, är ett dåligt underlag för allmänna omdömen om vad rådet är och kan vara. Den sessionen måste nämligen hållas mindre än ett halvt år efter den föregående, för att vi skulle komma in i den rätta takten. Detta erbjöd särskilda svårigheter, och vi kunde, som vi redan på förhand förutsåg, inte uträtta vad som under normala förhållanden hade varit möjligt. Men detta steg med ett kortare uppehåll än vanligt mellan två sessioner måste ändå en gång tas.

I detta sammanhang har vi fått den förmaningen i pressen att ånyo överväga frågan om den lämpliga tidpunkten på året för våra sessioner. Jag försäkrar kammarens ledamöter, att den frågan har stötts och blötts sedan tre år tillbaka med det resultatet, att varje tidpunkt på året erbjuder olägenheter, men den nu valda tidpunkten, slutet av januari och början av februari, de minsfa. Olägenheterna av en session vid denna tid på året har denna kammares ledamöter fått särskild erfarenhet av. Jag vill gärna begagna tillfället att uttala min glädje över att jag trots mycket energiska efterforskningar och förfrågningar inte kunnat förspörja något missnöje hos kammarens ledamöter över att de under en veckas tid har trängts ut ifrån sin plenisal och på andra sätt störts i sitt arbete.

Det har sagts från ett och annat håll att bankettalen i Nordiska rådet har spelat större roll än det allvarliga arbetet. För den som länge sysslat med nordiskt samarbete är den klyschan välbekant. Och naturligtvis träffar den i många fall rätt. Men den gör det icke i fråga om Nordiska rådet. I Köpenhamn hölls intet bankettal. I Oslo hörde jag ett sådant tal och höll själv ett. I Stockholm sträck-

te sig inget bordstal över en halv minut med undantag för det anförande som Hans Hedtoft vid en lunch i vår riksdagsrestaurang riktade till vänner och medarbetare i rådet och till Sveriges riksdag — och det är intet minne som vi behöver skämmas för. Nej, det arbetades ordentligt under tio dagar i Oslo och under sju dagar här i Stockholm, däribland även söndagen.

Apropå rådets arbete skulle jag vilja göra en liten utvikning. Det har naturligtvis från en del håll sagts, vid detta tillfälle liksom flera gånger förut, att hela hemligheten med Nordiska rådet egentligen är att det skall ge Danmark och Norge, och bakom dem USA, möjlighet att påverka den svenska utrikespolitiken i av Förenta staterna önskad riktning. Jag vill säga, att vi hade glädjen att i den stora skaran av journalister från in- och utlandet, som följde våra förhandlingar, se en representant också för Tass. Det var så ordnat för tidningsmännen att de satt här i salen, de umgicks fritt med rådets medlemmar och rörde sig fritt i riksdagshuset. Varje dag hade utskottsordförandena konferenser med dem och informerade dem om vad som hände. En journalist, som hade den inställning jag antydde, måste väl för det första ha lyst en väldig beundran för den diplomatiska förfarenheten hos det hundratal personer som här verkade, den förfarenhet som gjorde att de kunde låtsas hålla på med någonting annat, fastän det i själva verket var djupa och skumma saker som sysselsatte dem. Han måste väl vidare ha gjort sig den frågan, hur man egentligen skulle hinna med sådana hemliga överläggningar. Han kunde ju i detalj följa vårt arbete, som var inrutat timme för timme. Jag tycker att han borde ha kommit till det resultatet, att om meningen varit att påverka Sveriges utrikespolitik i den ena eller andra riktningen, så hade det funnits mera praktiska och ändamålsenliga utvägar än att ordna ett möte med så pass vidlyftigt program. — Men detta var en parentes.

Var nu arbetet rationellt och fruktbringande?

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

Ja, ärendenas mängd både vid oslossessionen och vid stockholmsessionen har chockerat många. Och visst var tiden knapp, särskilt i Stockholm — det förvånar inte mig, som från början räknade med sessioner om två veckors längd. Jag anser att en vecka är alldeles för kort tid.

Man får emellertid skilja mellan olika slags frågor. En stor del av ärendena bestod i berättelser från nordiska samarbetsorgan och anmälningar från regeringarna om vidtagna åtgärder, anmälningar som stadgan föreskriver skall avlämnas. Dessa s. k. ärenden kan inte i och för sig föranleda några beslut. De innebär bara att rådet hålles underrättat, och de lägges helt enkelt till handlingarna. Men jag räknar det för min del som mycket viktigt, att rådet följer sina rekommendationers öden och inte släpper dem ur sikte. Häri ligger ett incitament för regeringarna att ta dem på allvar och inte betrakta dem som vackra resolutioner i det blå, som man lägger ned i en skrivbordslåda. Men inte minst viktigt är det att rådet verkligen blir informerat om hur det går med rekommendationerna, informerat framför allt om svårigheter och hinder som möter. Därigenom får rådet det fastare grepp om problemen, som det alltid behöver, och en maning att överväga om det finns utvägar för att komma till rätta med svårigheterna. Det är nu ett mycket stort antal av rådet väckta frågor som ligger hos regeringarna, och min tro är att rådet i fortsättningen får en ständigt större uppgift i att följa det arbete, som redan på dess initiativ har satts i gång på olika fronter.

Initiativen hos rådet har i första hand kommit från regeringarna, men låt mig upprepa vad jag sagt i rådet: initiativrätten har blivit mycket litet begagnad. Vi vet alla vilken särskild tyngd propositioner har, med den arbetsapparat och den erfarenhet som står till regeringars förfogande. Jag tänkte mig aldrig, då arbetet för rådets bildande pågick, att regeringsinitiativen skulle bli så få. Man får väl räkna med att åtskilliga av rådets rekommendationer, ungefär på sam-

ma sätt som riksdagsskrivelser, skall leda till framställningar från regeringarna till rådet. Men skulle vi inte därutöver kunna våga hoppas på att regeringens och administrationens egna erfarenheter skall leda till självständiga initiativ?

Så som det nu är, har förslagen måst komma från rådets enskilda medlemmar. Och de har blivit många, så många att man har börjat tala om önskvärdheten av en viss begränsning. Det blir inte möjligt att behandla alla förslag ordentligt, har man sagt. Ja, detta är ett problem. Det har bl. a. varit tal om att ordna det så, att presidiet skulle få sovra de framlagda förslagen, vraka samt och acceptera annat till behandling. För min del står jag främmande för en sådan anordning, som väl också från våra parlamentariska utgångspunkter över huvud taget är litet svåracceptabel. Där emot synes det mig helt naturligt att rådet går vidare på samma väg som hittills och uppskjuter vad som inte hinnes med. Frågorna må väckas, men man har utvägen att skjuta dem till en senare rådssession. Nåja, i fortsättningen löser sig kanske denna fråga om ärendenas mängd av sig själv.

Beträffande frågornas art har meningarna i hög grad skiftat. Man har på somliga håll — närmast i Norge, men även på andra håll — ivrat för den största försiktighet. Man skall inte, har det sagts, ta upp en fråga förrän den hunnit bli riktigt mogen i de olika länderna. Men lika ofta, och kanske oftare, har man i pressdiskussionen hört sägas, att det, som rådet sysselsätter sig med, egentligen är struntsaker. Man frågar: Vart har de stora frågorna tagit vägen? Det sägs både av dem, som alltid med skepsis har sett på rådet, och av dem, som haft livliga förhoppningar beträffande dess verksamhet och sett dem svikna. Tyvärr har det i pressdiskussionen givits mycket litet anvisningar om vilka stora frågor som har blivit försummade. Dock finns det några exempel. Givetvis har en stor svensk huvudstadstidning upprepat sin välkända synpunkt, att så länge det inte blivit någonting av

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

ett militärt samarbete mellan Sverige och Atlantpakten är det intet värde med vad som i övrigt göres. En annan sorts opposition är den man har hört från exempelvis danskt håll. Man har där varit bitter över att det går långsamt med det ekonomiska samarbetet. Och då har man sagt: Vad är allt det övriga värt?

I sammanhang med den kritik, som går ut på att frågorna inte har varit stora, står att det har sagts, att rådet inte har vågat ta upp de verkligt kontroversiella, omstridda frågorna. Man har ironiserat över den genomgående enhälligheten i rådets beslut, som visat hur oförargliga våra sysslor egentligen varit, och man har bett om djärvare grepp, friskare toner, även med risk för meningsbrytningar. Det har sagts att vi inte sysslat med sådant, som fångslar tanke och fantasi. Jag skall återkomma till frågan om försiktigheten och bristen på meningsbrytningar i annat sammanhang och nu bara säga någonting om stora och små frågor.

Det är självfallet önskvärt, att Nordiska rådet kan ta upp och lösa — eller ge anvisningar till lösningen av — frågor av verkligt stor betydelse. Men man kan ju alltid tvista om vad som är stort och smått; jag skulle kunna göra det med avseende på frågor, som redan har behandlats. Men låt gå för att vi nu har sysslat med jämförelsevis mindre frågor. Nu är det emellertid på det sättet, att initiativen i rådet ju måste påverkas av medlemmarnas insikter om vad som är möjligt. Det är inte de snabbaste som bestämmer takten, yttrade statsministern nyss. De stora frågorna är i allmänhet svåra, och en krets av parlamentariker har naturligtvis blick för svårigheterna. Man måste respektera att de bidat sin tid till dess erfarenheterna av rådets arbete givit klarare besked om vad som är möjligt och omöjligt. Själv kom jag vid första sessionen med ett uppslag av ganska stora dimensioner, men jag fick finna mig i att se det tämligen effektivt begravt, och jag kan förstå att det gick så.

Låt mig på samma gång bryta en

lans för de s. k. små frågorna. Liksom i allt parlamentariskt arbete kan det inte hjälpas, att man står inför både stort och smått. Vad de nordiska samarbetsproblemen angår presenterar de sig efter mitt sätt att se sannerligen inte bara som stora nyckelfrågor, utan det är så att nordiska frågeställningar yppar sig på snart sagt alla olika områden av offentligt liv och verksamhet. Inga stora grepp kan befria oss från den enkla, kanske triviala uppgiften att ta itu med en mängd smärre frågor. Och man kan inte vara så säker, som flera kritiker har varit, på att ett sådant där detaljarbete kunnat skötas lika bra utan rådet. Man kan peka på åtskilligt, som sannerligen inte har drivits fram från administrationens sida. Vi har fått förverkligat, vad vi hoppades under förarbetena till rådets inrättande, nämligen att rådet så att säga skulle skapa en lättare väg för idéer och uppslag än som fanns förut.

Det är för övrigt min tro, att behandlingen av s. k. små frågor kan få större betydelse än man tänker sig. Låt oss vänta och se vad de blir till, då de kommer till departementen. Låt oss bland annat avvakta vilka incitament de kan ge till företag av större räckvidd, då regeringar och myndigheter står inför rådsinitiativen. Jag kan inte ha missat mig i mitt intryck, att rådets verksamhet ganska vida omkring i förvaltningen har stimulerat till aktivitet och självständiga uppslag. Och låt oss framför allt se vilken vägledande betydelse de små frågornas behandling kan ha för rådets egna medlemmar vid bemätrandet av större uppgifter.

Vad behandlingen av frågorna beträffar skall jag be att få erinra om en grundtanke i rådets arbete: man skall arbeta grundligt och skaffa sig fast mark under fötterna. Denna realism har varit ett väsentligt inslag i den ideologi, ur vilken Nordiska rådet har framsprungit. Jag är angelägen att understryka detta, ty det är klart att de nordiska frågorna genomsnittligt sett är svåra. Man möter praktiska svårigheter, och man möter politiska betänkligheter på snart sagt

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

varje punkt. Ingen fråga, hur liten den än är, är riktigt enkel. Därför har det också gjorts mycket för att åstadkomma att ledamöterna skall kunna på allvar tränga in i spörsmålen. Man har sörjt för utredningar på förhand och för överläggningar inom delegationerna, man har ordnat utskottsarbete under rådssessionerna o. s. v.

Nu har det sagts från några håll, att arbetet ändå inte har blivit så ingående och grundligt som det borde. Ja, det kan ju hända. Rådet har stått inför de stora svårigheter, som parlamentariker allestädes har då det gäller att bemästra stora och komplicerade frågor på en kort tid. Men ingen skulle mer än jag beklaga, om det verkligen går i den riktningen, att rådet tar lätt och ytligt på frågorna. Det kan nog inte hjälpas, att det måste av Nordiska rådets medlemmar i fortsättningen krävas ett extra uppbåd av personlig kraft och personligt intresse för bemästrande av frågorna. Under alla omständigheter är det en uppgift att i olika hänseenden förbättra våra arbetsformer, men jag skall inte trötta kammarens ledamöter med ett resonemang om vad som därvidlag kan göras.

Ett ur arbetssynpunkt viktigt resultat kan man emellertid peka på redan nu, fastän det inte synes utåt. Rådets medlemmar har redan, kan man säga, svetsats ihop till en enhet, en arbetsgemenskap av samma typ som ett svenskt ständigt utskott. Särskilt gäller det om de trängre kretsar, som bildas av rådets egna utskott. Där har man hunnit bli förtrogen med de nordiska aspekterna och har man lärt känna varandra. Där har man fått blick för politiska och sakliga synpunkter av olika slag och därigenom en år för år allt fastare orientering i de frågor som man har att behandla.

Rådets resultat är det för tidigt att döma om, därest man tar ordet resultat i djupare mening. Att döma över resultat blir möjligt först då det visat sig, om rådets rekommendationer är sakligt väl grundade och politiskt genomförbara och alltså leder till de åsyftade åtgärderna av regeringar och riksdagar. Den glädje att peka på omedelbart färdiga resultat, som

en folkrepresentation kan ha, är alltid rådet förmenad.

Jag avvaktar med spänning de öden som rådets olika rekommendationer kommer att genomgå. Utgången beror naturligtvis till stor del av det allvar, som rådets medlemmar lagt in i sin röstning, och den kraft med vilken de vill verka för förverkligande av rådsinitiativen. Råkar rådet ut för allvarliga bakslag, innebär det i varje fall ett vittnesbörd om att rådet inte gått fram med tillbörlig säkerhet, och sådana bakslag blir äventyrliga för dess ställning i framtiden.

Vi har alltså inga färdiga resultat att redovisa, men man kan ändå göra några allmänna reflexioner om rådets beslut såsom åtminstone preliminära resultat av dess arbete.

Man har sagt: »Varför har rådet inte kunnat vara en riktigt aktiv kraft i det nordiska samarbetet? Varför har inte Nordiska rådet kunnat bli en pådrivande grupp ungefär som den nordiska samfärdskommittén har varit?» Detta är till väsentlig del talat ur mitt eget hjärta. Det är ytterligt angeläget, att rådet inte fattar som sin uppgift att allenast lyssna och registrera stämningarna på olika håll. Det är nödvändigt att rådet går före, och tanken har alltid varit den, att rådet skall få möjlighet att gå före genom den större behärskning av problemen, som dess medlemmar kan tillvinna sig, och den skarpere blick de kan vinna för möjligheterna att komma till rätta med svårigheter och hinder. Det framstår därför för mig såsom naturligt, att rådet mången gång skall kunna gå fram utan att så att säga på förhand ha full täckning för sina ståndpunktstaganden i vederbörande riksdagar. Det måste någon gång befinna sig ett par steg före. Det får finna sig i ett och annat bakslag, beroende på att tiden icke är mogen. Det är utomordentligt angeläget, att rådets medlemmar ständigt har detta krav på deras aktivitet för ögonen och att de sätter in all sin kraft på att finna de nya vägarna och sedan få genomfört vad rådet har verkat för.

Detta är emellertid en avvägningsfråga.

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

Under alla omständigheter måste de som verkar i rådet ha en tanke på de församlingar, som har valt dem. Det vore att missförstå uppgiften, om rådet så att säga agerade som ett slags nordiskt parti med eget program. Så är det inte tänkt. Rådet är ett organ för riksdagarna. Har vi inte kommit till stora resultat, får vi bära en väsentlig del av ansvaret för detta själva. Men inte hela ansvaret. Ansvaret för hur långt vi kommer i nordisk politik bäres dock väsentligen av de nordiska riksdagarna själva.

En helt annan sak är att det kommit så litet av meningsbrytningar till synes i rådet, i utskott, debatter och voteringar. Man har i stället samlat sig i jämförelsevis urvattnade och försiktiga uttalanden även i kontroversiella och ömtåliga frågor. Kritiken har mycket ofta gått efter den linjen. Från många håll har man reagerat emot den stora försiktighet och den stora rädsla, som man menar sig ha funnit.

Jag får börja med att säga att vi måste försöka att förstå, att man på sina håll — inte bara i Norge utan även i Sverige — har reagerat mot att göra uttalanden som kan stöta stora meningsgrupper för huvudet. Så pass osäker är ännu i denna stund rådets ställning, att mången drar sig för sådant. Och vi får aldrig glömma, att man inom Nordiska rådet inte kommer långt med majoritetsbeslut i strid med en stark minoritet. I en riksdag avgör vi många frågor på detta sätt, men det skall inte stora meningsskiljaktigheter till i rådet för att en rekommendations öde skall vara beseglat.

Men med alla dessa reservationer vill jag ändå för min del säga, att jag helt och hållet delar önskemålet om att meningarna skulle bryta sig friskare i Nordiska rådet, i varje fall i debatterna men gärna också i voteringar, i utskott och råd. Jag skulle önska att man i sådana lägen, då inte alla är beredda att ta ett steg, åtminstone finge se dem, som är beredda att göra det, framträda med öppet visir. Jag har ofta sagt — och jag har anledning att upprepa det — att det är självklart att meningarna skall bryta sig inom Nordiska rådet, som represen-

terar så många olika länder och så många olika meningsriktningar. Drivs arbetet ärligt och på djupet, måste sådana meningsskiljaktigheter komma till synes.

Pressen önskar alldeles särskilt och ganska enhälligt en sådan större livaktighet, och den representerar här — det vill jag stryka under — ett betydelsefullt och stort allmänt intresse. Det är rådets uppgift att verka stimulerande och inciterande utåt, det skall sätta tankarna i rörelse. Detta sker inte, mina damer och herrar, om man fasthåller vid den gamla goda riksdagsprincipen, att om man inte har någonting att säga, bör man tåga. Nej, i en institution i vardande, sådan som Nordiska rådet är, är det ytterst angeläget att olika meningar träder fram inför offentligheten och därigenom väcker intresse och sätter tankarna i rörelse. Ingen skall inbilla sig, att de nordiska frågorna eller Nordiska rådet skadas av en sådan friskare debatt. Tvärtom, den levande och öppna diskussionen är all demokratis livsluft. Man får inte heller vara alltför rädd för bakslag. Jag kan förstå dem, som föredrar en mager kompromiss någon gång, men för en framtidstanke kan det vara bättre att en gång falla i öppen kamp än att begravas i ekumeniska samförståndsformler.

Har rådet hittills varit och åstadkommit vad man hade hoppats? Det har åtminstone från åtskilliga håll talats mycket om att rådet i det och det hänseendet varit en besvikelse. Ja, allting beror på vad man från början har hoppats, och för min del får jag säga att jag aldrig hoppats på underverk. Jag har hela tiden varit medveten om — och detta har jag vid otaliga tillfällen sagt — att det är ett mycket mödosamt arbete att övervinna alla de svårigheter, som samarbetet mellan fyra eller fem fria länder utgör. Jag rycktes inte heller med av den kritiklösa övervärdering av rådet, som plötsligt inställde sig efter oslomötet, utan jag visste — och alla i Nordiska rådet visste — att det bara var ett förberedande steg som tagits. Med sådana utgångspunkter kan jag inte säga annat

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

än att jag för min del inte upplevt någon besvikelse, som skulle ha hotat min tro på rådets utvecklingsmöjligheter.

Herr talman! Jag har talat om arbetsformerna, men föga om själva saken. Kanske ändå några ord därom! En tidning, vars chefredaktör är ledamot av denna kammare, har efterlyst ett idéprogram för rådets arbete, som sträcker sig vida längre än det för dagen aktuella och realiserbara. Jag ber att få understryka detta önskemål, och jag ber att få understryka angelägenheten av att krafter utanför rådet hjälper till med att lägga fram de stora linjer, efter vilka detaljarbetet skall bedrivas. Jag vill också framhålla det naturliga i att de många av rådets egna medlemmar, som självklart har sådana linjer och sådana tankar, bär fram dem inför offentligheten.

Att lägga fram ett idéprogram fordrar rätt många ord. Ingen skall begära, att jag skall göra det på en sådan här kort stund. Men tillåt mig ändå att jag säger några få ord. Det blir inte ett program, bara några ord om hur jag ser samarbetsproblemet i stort och hur för mig de många detaljfrågor vi sysselsätter oss med ställer in sig i ett större sammanhang! Och då jag härvid talar om Norden, är Finland i varje steg med i mina tankar, ty det hör till Norden.

Min utgångspunkt för allt arbete av detta slag är naturligtvis ett starkt medvetande om den fruktansvärda olycka som har drabbat världen och oss alla genom den fortskridande nationella isoleringen. Den måste brytas. Jag är därför en helhjärtad anhängare av strävandena att återupprätta Europas gemenskap, och jag känner en uppriktig glädje över vad man kan åstadkomma i ännu vidare kretsar. Men grundvalen för allt internationellt samarbete måste för oss ligga i den kulturkrets, som vi nu en gång tillhör, i Norden.

Mottot för hela detta nordiska samarbete är för mig först och sist inbördes hjälp och bistånd, som gör livet lättare och rikare för oss alla. Alla de stora och små frågor, som Nordiska rådet sysslat med, ser jag ytterst ur den synpunkten; frågorna har för mig vikt och

betydelse i den mån de är av betydelse för det syftet. Detta är den självklara grundtanken i det ekonomiska samarbetet. Sysslar vi med allsköns frågor om lättnader för samfärdseln, så har de tyngd och betydelse i den mån vi därmed kan göra utbytet av varor och tjänster lättare, flödet av tankar och erfarenheter rikare. Gör vi det lättare för våra medborgare att leva och verka överallt i Norden, kan vi därigenom berika både det folk, som dessa människor tillhör, och det folk där de verkar. Därför har det nordiska lagstiftningsarbetet sin betydelse — icke därför att det skapar likformighet, ty likformigheten har i sig intet värde, utan värdet ligger däri, att likformigheten underlättar förbindelserna och gör människorna hemmastadda var i Norden de än lever och verkar. Långt innan Nordiska rådet kom till, ivrade jag i riksdagen och annorstädes för vidgad rätt för nordiska medborgare att verka i annat nordiskt land. Nordiska rådet har sysselsatt sig med ett myller av sådana frågor. De tycks ofta vara mycket futila, och de hör nog till de frågor som man på många håll har grinat åt. Men de står i ett stort sammanhang, i den mån man genom deras lösning kan främja utbytet av levande krafter och därmed verka berikande.

Högst av allt står för mig samarbetet, det att människor verkligen arbetar tillsammans för ett gemensamt syfte, större eller mindre. Det finns mycket som kläder sig i samarbetets vackra namn men som är bara flärd och fåfänglighet. Men inom det enskilda livet finns sedan årtionden rika erfarenheter av allvarligt och fruktbarande nordiskt samarbete. Och på det statliga området som vi sysselsätter oss med finns här de rikaste möjligheterna. Myndigheterna i Sverige är av regeringsformen ålagda att räcka varandra handen till Konungens och rikets tjänst. Myndigheterna kunde långt mer än nu sker räcka varandra handen över gränserna, utbyta erfarenheter och upplysningar och i övrigt stå varandra bi och därmed göra arbetet lättare och bättre. Alldeles särskilt tror jag på det så att säga institutionella samarbete,

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

som innebär, att människor från de olika länderna stadigvarande förenas för att gemensamt lösa gemensamma uppgifter. Vi har SAS, vi har inom Nordiska rådet ställts inför tanken på ett nordiskt patentverk, en nordisk hälsovårdshögskola, ett institut för journalistutbildning, en nordisk folklig akademi, nordisk television och åtskilligt annat. Det är för mig en naturlig tanke att gå långt, mycket långt vidare på denna väg.

Jag kan i detta sammanhang inte ärligen fördölja att jag hör till dem, som bittert sörjde över att vi 1949 ej nådde fram till ett samarbete av större slag för upprätthållande av själva grundvalarna för vårt liv. Men vi har att arbeta i det läge som då skapades — däråt är intet att göra. Jag är anhängare av den alliansfria linje, som vi följer, och jag skulle, så som läget nu är, inte vilja medverka till att Nordiska rådet försökte sig på att rubba den linjen, ehuru — som jag någon gång har sagt i ett intervjuuttalande, som har slagits upp som en stor märkvärdighet — den, som läser dess stadga, ju genast finner att formella hinder för Nordiska rådet att sysselsätta sig med militära och utrikespolitiska frågor icke föreligger.

Jag är starkt medveten om att alla anstalter av yttre slag är utan värde, ifall det inte hos folken finns ett inre medvetande om samhörighet. Men en sådan kraft finns starkare än man tror i de nordiska folken. Jag glömmer inte statsminister Gerhardsens tal vid Hans Hedtofts begravning, fastän jag inte har ordalagen antecknade. Han hade hos den bortgångne, som var en dansk in i hjärterötterna, tagit fasta på den med fosterlandskärlek besläktade känsla han kunde hysa för ett annat nordiskt land. Det är ett för allt nordiskt arbete grundläggande faktum att det finns många, många i Norden som känner det så. Vi glömmer inte krigsåren, då vi i vårt land starkt och allmänt erfor att ett annat lands sak kunde vara vår. Det är en bas för samarbetet i Norden, som icke har sitt motstycke i annat internationellt samarbete.

Medvetandet om samhörighet är na-

turligtvis av betydelse därför att det underlättar lämnandet av hjälp och bistånd i olika former. Det har betydelse särskilt ur den synpunkten, att där detta medvetande är för handen, man inte är angelägen att så noga som eljest räkna på fingrarna, om utbytet går jämnt upp. Får det tillåtas mig att säga, att som ett motto för allt nordiskt samarbete står outplånligt i mitt minne min första upplevelse av sådant samarbete: det nordiska varuutbytet under första världskriget. Principen för det samarbetet var just att man inte skulle väga ängsligt och noga, utan helt enkelt gripa in på det viset, att folken hjälpte varandra med varor där de behövdes och där de fanns, utan att fråga efter ömsesidighet och motprestationer.

Om medvetandet om samhörighet är ett incitament till inbördes hjälp, så är det också min tro, att anstalter för inbördes hjälp kan påverka människors sätt att tänka. Intet kan skapa en gemenskap med djupa rötter så som samfällt arbete för gemensamma uppgifter. Visst kan växelverkan mellan gränningar och folkstämmingar gå i olika riktningar, goda eller dåliga. Den kan bli en förhäxad kretsgång till fördärvet, men också en lyckosam kedjereaktion med verkningar som vi nu inte kan överblicka. Till sådana reaktioner knyter sig mina förhoppningar om utvecklingen i Norden.

Men nu, herr talman, skall jag återvända till saken. Då jag slutar med att yrka att den kungliga skrivelsen remitteras till utrikesutskottet, är detta inte bara en traditionell slutfras utan också ett expressivt uttryck för min livliga förhoppning att det Nordiska rådets fögderi skall bli ordentligt granskat och bedömt från riksdagens sida.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! I en artikel i Washington Daily News strax före de svenska kommunalvalen i höstas utlät sig en amerikansk observatör om svensk politik. Dess styrka skulle enligt skribenten ligga i frånvaron av tendenser mot extre-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

mism av något som helst slag; dess svaghet däremot skulle bottna i svenskens obotliga okunnighet om utrikespolitik. Vårt folk skulle vara okunnigt om det mesta som sker ute i världen, förutsatt att det inte inträffar något sensationellt, något som har karaktären av explosion. Då vaknar det upp för en tid, men när verkningarna har bedarrat, sjunker det tillbaka i sin likgiltighet gentemot vad som händer på vårt klot utanför det egna landet.

Jag föreställer mig, att den där skildringen passar in på flertalet stater och folk. Om den speciellt har sin tillämpning på oss, beror det väl på att vi så länge levat i lä för det världspolitiska händelseförloppet och inbillar oss att vi fortfarande gör det. Men nog har vaksamheten i fråga om utrikespolitiken skärpts även här hemma. Jag minns hur det var under det första världskriget, exempelvis då den ryska revolutionen utbröt år 1917. Ledarna i en av våra största och tongivande tidningar handlade de närmaste dagarna om postbetjäntes beklädnadsfråga samt om förbättrad tandvård. Ännu mera hembygdshetnad var den svenska opinionen ändå tidigare. Som klassiskt exempel brukar anföras smålandsredaktören, vilken erinrade om att han i sin tidning uppregade gånger hade varnat Bismarck.

Vi lever i ett världsomfattande system av allianser och internationella organisationer, men Sverige liksom Schweiz är alliansfritt. Huruvida vårt val är riktigt eller ej, därför kan man endast anföras sannolikhetsbevis. Men *ett* torde stå fast: en politik, som medvetet strävade efter att binda vårt folk vid någon av dessa allianser, skulle i dagens läge inte finna stöd hos den överväldigande delen av väljarna. Mot detta kan man invända, att valmanskåren är oupplyst och inte förstår sitt eget bästa. Kanske det? Ett folks inställning till de internationella problemen bestäms dock väsentligen av de sista generationernas erfarenheter, och erfarenheterna hittills har väl ändå inte varit ägnade att rubba förtroendet i stort till den utrikespolitik som förts.

Hurdan den framtida svenska utrikespolitiken kommer att gestalta sig, där om vet vi föga. Ett är dock säkert: trots vår alliansfrihet känner vi intimt samhörigheten med västerlandets länder, dessa länder med vilka vi har ett fritt och givande utbyte på alla områden av mänsklig verksamhet. Åtminstone kan inte jag föreställa mig en väpnad konflikt med de fria västerländska staterna, och jag tänker mig att detta gäller om flertalet svenskar.

Sverige har inte dragit sig undan att delta i de i fredens tjänst stadda internationella organisationerna, i Förenta Nationerna, i Internationella banken och Världsfonden, i Europarådet, i den europeiska ekonomiska samarbetsorganisationen, i den europeiska betalningsunionen och nu senast i Nordiska rådet, varom statsministerns nyss lämnade redogörelse bar vittnesbörd.

Av den redogörelsen framgår, att för första gången sedan år 1937, då Japan invaderade Kina, befinner sig världen i relativ fred. Det är möjligt, att detta tillstånd bara utgör ett interregnum. Ett faktum är dock, att krig i verklig mening inte någonstades pågår, sedan avgörandet träffades om Indokina. FN:s prestigie stod som högst, då organisationen definitivt tog ståndpunkt i Koreakonflikten och därmed demonstrerade sin avsikt att motsätta sig alltför utmanande former av aggression. För närvarande tycks det som om FN skulle ha kommit litet vid sidan av. De israelisk-arabiska gränsproblemen står fortfarande olösta, och någon varaktig fred råder inte i Orienten. Detsamma gäller om Bortre Indien. Nedrustningskommissionen, som väl i själva verket inte är något annat än säkerhetsrådet under annan benämning, tycks inte ha kommit någon vart, allra minst i fråga om kontrollen av atomenergien. Resultaten är här långt ifrån imponerande, och någon förbättring torde inte vara att förvänta, förrän Sovjet är mera tillmötesgående och medger sådana kontrollåtgärder som västmakterna för sin del är böjda att underkasta sig.

Under de sista dagarna har atomvapnen diskuterats i all världens press.

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

Anledningen var Churchills förra veckan i brittiska underhuset framförda tal om vätebombens fara för hela mänskligheten. Talet och den diskussion, som följt i dess spår, kan ge anledning till vissa reflexioner. För det första, vad är det för faktorer som dominerar den historiska utvecklingen sedan hundra år tillbaka i tiden? I en uppmärksammat tidningsartikel nyligen gjorde en författare gällande, att det fortfarande är, såsom förr, utrikespolitiken och försvaret. Om man begränsar frågeställningen till att gälla staterna såsom sådana, är väl uttalandet delvis sant. Men bara delvis. Avgörande för det historiska förloppet och även i stor utsträckning för de särskilda staternas liv blir alltmer den naturvetenskapliga forskningen och dess tekniska tillämpningar. Det är dock förunderligt, hur ogärna människorna vill erkänna detta. När Churchill varnar för den senaste fasen i den vapentekniska utvecklingen med vätebomber, robotplan m. m. sådant, då lyssnar människorna. Men när de stora forskarna, som genom sitt koxande in i naturens innersta hemligheter gett militärerna och politikerna vapen i deras händer, när dessa forskare, som verkligen vet vad det gäller, uttalar sig, då lyssnar man bara förstrött, som om det vore fråga om kurlösa.

Harold Urey, väteisotopens och det tunga vattnets upptäckare, utgav för några år sedan en broschyr och uttalade sig också i radio — jag vill minnas även i den svenska radion — om den konventionella atombomben under mottot »Jag är rädd». Människorna lystrade ett tag, och så var det hela glömt. Albert Einstein, av vars relativitetsteori — nu femtio år gammal — både den vanliga atombomben och vätebomben är fallfrukter, tillfrågades för ett par år sedan, hur det tredje världskriget kommer att förlöpa. »Det vet jag inte», svarade Einstein, »men ett vet jag, och det är att det fjärde världskriget kommer att föras med stenxor som vapen». Detta fann man vara mycket lustigt sagt.

Den konventionella atombomben går tillbaka på klyvning av uranatomerna,

upptäckt av Otto Hahn i slutet av år 1938. När Otto Hahn förra året tillfrågades om den nuvarande krigstekniken, gav han uttryck för sina allvarliga farhågor inför de risker som mänskligheten löpte. Otto Hahns uttalande mötte knappast något intresse i den s. k. civiliserade världen.

Allra kraftigast har nobelpristagaren och fysikern prins Louis de Broglie och hans skola uttalat sig. De har inte nöjt sig med att, liksom Churchill, varna för atomvapenkrigets fasor. De har gett appell mot vätebombsexperimenten över huvud taget och motiverar detta med att man redan nått riskpunkten för planetens växt- och djurvärld. Livet på jorden har anpassat sig efter en mångfald faktorer, och dess fortvaro är beroende av jämvikten mellan samtliga dessa faktorer. Varje vätebombsexplosion motsvarar effekten av 1 000 à 2 500 samtidigt exploderande Hiroshimabomber. Då bör vi komma ihåg, att betydligt mer än 200 000 människor beräknas ha dödats genom den enda bombfällningen över Hiroshima. De fysiska fenomenen, som har utlösts av det hittills fällda tiotalet vätebomber, förmenar de Broglie och hans skola, har visat sig vara så invecklade, att man åtminstone inte ännu lyckats i detalj klagöra deras verkningar. Risk föreligger för att ett mångfaldigt antal vätebombsexplosioner rubbar jämvikten i de naturvillkor, till vilka växt- och djurlivet på vår jord har anpassat sig.

Jag har inte anledning att här ytterligare referera den de Broglieska skolans utläggningar. Inte heller vill jag ta ställning till dessas riktighet. Av allt att döma har nog fransmännen begått vissa överdrifter i sin målning — jag kommer senare till det. Den största faran, menar de, härrör från radioaktiviteten, Oräknliga små radioaktiva partiklar sprids genom de högre luftlagren runt hela jorden och faller så småningom med nederbörden ned till marken. Partiklarnas genomträngande gammastrålning förblir verksam i perioder från några dagar till ett par år eller mera — i det senare fallet är ju den radioaktiva strålningen svag. De ruskigaste aspekter-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

na tycks koboltbomben erbjuda. Någon sådan bomb har dock mig veterligen ännu inte släppts. Gammastrålningen berör inte bara den nuvarande generationen, utan även kommande generationer, i det att den kan förändra generna, de ärftliga egenskaperna. Flertalet av de mutationer som uppkommer är av degenerativ karaktär. Detta gäller såväl växt- som djurriket.

Ingen har bestritt riktigheten av Churchills apokalyptiska skildring av ett vätebombkrigs fasor. Klyftan mellan atombomben och vätebomben är enorm, säger Churchill. Det är sant, men redan den äldre atombomben har fört oss till ett stadium där den mänskliga kontrollen inte längre har fullt grepp om vad som sker. Så länge man på grund av Sovjets motstånd inte kan nå en tillförlitlig eller åtminstone något så när tillförlitlig och universell överenskommelse om nedrustning och ett effektivt inspektionssystem, finns, fortsätter Churchill, endast en politik för den fria världen, och det är vad vi kallar försvar genom avskräckande medel. Försvar genom avskräckande förutsätter fortsatta experiment i allt större skala med vätebomben. Här kommer de Broglies skildring in i bilden. Många vederhäftiga vetenskapsmän förmenar att den franska forskargruppens farhågor är överdrivna. En av den internationella politikens viktigaste uppgifter borde vara att här få klarhet. Vem har rätt, de Broglie och hans lärjungar eller deras vedersakare? Jag tror att detta är så mycket mera angeläget som de olika forskargruppernas utlåtanden börjat utnyttjas i den internationella politiska propagandan.

Den 4 december 1954 antog FN:s generalförsamling en resolution angående internationell samverkan för fredligt utnyttjande av atomenergien, såsom ju också framgick av statsministerns nyss lämnade redogörelse. Resolutionen innefattade två huvuddelar. Den första gällde upprättandet av ett atomkraftsorgan med uppgift dels att underlätta användningen i hela världen av atomenergien för fredliga syften, dels att uppmuntra internationell samverkan vid atomener-

giens exploatering till mänsklighetens fromma. Den andra delen innefattade beslut om en internationell konferens i sommar rörande atomenergiens utnyttjande för fredliga ändamål. Resolutionens tyngdpunkt låg i det andra avsnittet, om en internationell atomkonferens.

Diskussionen i generalförsamlingen kring denna fråga verkade förvirrande. Den amerikanske delegaten förklarade att — jag citerar — »de flesta av deltagarna i konferensen utan tvivel skulle vara regeringsrepresentanter av vilka många skulle vara experter på området». Den brittiske delegaten däremot höll före att — och nu citerar jag igen — »det inte skulle vara någon skillnad mellan dessa två typer av representanter», d. v. s. regeringsrepresentanter och vetenskapsmän. Herr Sandler föredrog en vetenskaplig och teknisk kongress med begränsad dagordning. Enligt honom verkade konferensprogrammet vagt och obestämt och syntes därutöver bli alltför omfattande.

Vad som slår en vid genomläsningen av redogörelsen från detta avsnitt av generalförsamlingens verksamhet förra året är att man huvudsakligen tog sikte på frågor rörande användningen av energialstrande reaktorer men däremot inte alls beaktade det långt mer allvarliga problemet, nämligen frågan om vilka risker som är förbundna med den pågående exploateringen av atomfysikens landvinningar. Den ifrågasatta konferensen torde inte ha fullmakt att sysselsätta sig med detta problem. Om så hade varit fallet, borde konferensen ha givits en vetenskaplig-teknisk karaktär, såsom ju också herr Sandler föreslog, ehuru inte heller han synes ha tagit fasta på vikten av att vi verkligen får utrönt vem som har rätt i skildringen av den lössläppta atomenergiens risker. Under de senaste av dessa dagar har Federation of American Scientists, en sammanslutning av omkring 2 000 vetenskapsmän och tekniker, begärt tillsättande av en särskild FN-kommission med uppgift att studera och fastställa de risker som är förbundna med pågående atom- och vätebombexperiment. Borde inte svenska re-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

geringen göra en framstöt hos FN i förslagsställarnas syfte för att få utront var sanningen finns i detta kontroversiella spörsmål?

För att belysa risken vid dylika experiment brukar man hänvisa till det olycksaliga utfallet med vätebomben i Stilla havet i mars förra året, då ett antal japanska fiskare utsattes för farlig strålning och en av dem efteråt avled av sina skador — om det nu var på grund av strålningen eller av andra orsaker låter jag vara osagt. Olyckan torde ha varit en följd av en serie sammanträffande omständigheter. Den amerikanska federationen har ju också betalat ett skadestånd på två miljoner dollar. Men om riskerna vore så stora, borde väl inte amerikanerna fortsätta med sina många försök — nu på den amerikanska kontinenten — och därmed utsätta sitt folk för betydande faror. En internationell undersökning i objektiva former vore säkerligen nyttig, men den borde inte bara omfatta bombexperimenten. Den borde även ge sig i kast med de problem som avfallsprodukterna från de fredliga atomkraftexperimenten medför. Att sänka avfallet i havet, såsom sker på vissa håll, torde inte vara en idealisk lösning. Kanske skulle en sådan undersökning ge vid handen, att avklingningen av det radioaktiva stoftets strålning sker så snabbt, att några följder på längre sikt ej inställer sig, vare sig det gäller experiment med atombomber eller rent fredliga atomkraftexperiment.

Herr Georg Branting har i en i viss mån tendentiös motion, nr 84 i första kammaren i år, hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning om en svensk kommission för undersökning och fortlöpande information beträffande atomstridsmedlens verkningar. Atomkommittén vitsordar behovet och erbjuder sig själv att fungera såsom en dylik kommission.

Man behöver inte alls ifrågasätta atomkommitténs kompetens, om man betvivlar, att varken atomkommittén eller någon annan uteslutande svensk kommitté skulle kunna gå i land med uppgiften. De problem som här möter är många och

så vittutseende, att endast ett internationellt organ på högsta vetenskapliga nivå och i FN:s regi kan bemästra dem alla. Undersökningen bör vara vetenskapligt förutsättningslös och frigjord från politiska synpunkter.

Det alliansfria Sveriges regering bör kunna bidra till att en dylik undersökning sätts i gång. Det kan hända, ytttrade Churchill, att vi genom en den sublima ironiens process nått det stadium i världshistorien, då säkerheten blivit skräckens livskraftiga avkomma och överlevandet blivit utplånandets tvillingbroder. Uttalandet gällde visserligen ett vätebombskrig såsom sådant, men kanske det rent av gäller det i allt större skala pågående experimenterandet med atomenergien.

Hur skall nu vårt folk förhålla sig i det nya försvarspolitiska läget? Försvaret i form av avskräckande medel är ingenting för oss. Men nog har man en känsla av att vi i vår försvarsdebatt alltför mycket bitit oss fast i föråldrade synpunkter. Runt om i världen försigår en diskussion under de radikalt nya betingelserna. Här hemma rör sig debatten om huruvida atomvapen alls skall godtagas. Förutsättningen är ju också oss given: atomvapen finns med allt vad det innebär, och däråt kan vi tyvärr ingenting göra. Vår egen försvarsdiskussion måste byggas på förutsättningen att en eventuell fiende har vapnen till sitt förfogande. Frågan gäller, om en försvarare med någon utsikt till framgång kan ta upp striden mot en atombeväpnad motståndare utan att själv vara försedd med dylika vapen. Vårt folk har anledning att av regeringen kräva besked hur den ser på dessa ting. Självklart är att vårt försvar bör inrättas så, att utsikterna att undgå angrepp och bevara freden blir så stora som möjligt, men detta bör även gälla i atomfysikens tidevarv. Skulle man uttala en naiv förhoppning inför det förändrade läget på vår planet, skulle det vara att de motsatta lägren på ömse sidor om järnridån besinnar vilka okontrollerade krafter som skulle släppas lösa i ett tredje världskrig. En förhoppning befriar oss dock icke

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

från att se om vårt hus i enlighet med den nya tidens krav.

Inför dagens debatt har en hel flora skrifter rörande utrikesfrågor och Sveriges deltagande i olika internationella organisationer hamnat på kammarledamöternas bord. Jag föreställer mig att våra representanter i nämnda organisationer kommer att delge kammaren sina erfarenheter, såsom herr Herlitz redan gjort beträffande Nordiska rådet, och jag skall därför inte ingå härpå. I alldeles särskilt hög grad knyter sig intresset, föreställer jag mig, till den sista telnigen i skaran av nämnda organisationer, nämligen Nordiska rådet. Till herr Herlitz' redogörelse har jag här ingenting väsentligt att tillägga.

Nordiska rådet har i stort sett fått ett gynnsamt mottagande och en god press i samtliga berörda länder, men kritik har inte heller saknats. Kritiken har rört sig efter två motsata linjer. Å ena sidan har man förmenat att alltför många spörsmål dragits inför rådets forum; å andra sidan har man gjort gällande att programmet varit magert. Vi får komma ihåg att Nordiska rådet ännu befinner sig på det tentativa stadiet och prövar sin utformning. Många hinder måste till en början övervinnas, och det är nödvändigt att gå försiktigt fram. Åtskilliga av de punkter som förekommit under rådets rekommendationer må synas små och oväsentliga, men det har likväl varit frågor, som länge stått på det nordiska samarbetets dagordning utan att något gjorts — först genom rådets försorg har frågorna övergått från discussions- och önskestadiet till att bli lösta.

Från Nordiska rådets belackare här hemma brukar det hittills negativa utfallet av underhandlingarna beträffande Trondheims-leden framföras såsom ett bevis för hur trögt det nordiska samarbetet försiggår. Inte ens ett så närliggande och för båda ländernas fredliga ekonomi betydelsefullt projekt som detta har rådet lyckats föra närmare till lösning. Det skulle vara värdefullt, om hans excellens herr statsministern i dag kunde lämna kammaren en redogörel-

se för hur detta spörsmål verkligen ligger till.

Utrikesminister Lange, en av Nordens mest erfarna kännare av internationellt samarbete, har förra året i publikationen »International Affairs» uttalat sig om Nordiska rådets verksamhet. Han understyrker, att de rekommendationer, som är understödda av en stor majoritet bland delegaterna, säkerligen kommer att väga tungt i de enskilda regeringarna och parlamenten. Såsom ett påtryckningsmedel på de skandinaviska länderna föredrar herr Lange Nordiska rådet framför Europarådet i fråga om effektivitet. De förelagda uppgifterna är emellertid också lättare att lösa. Inom Nordiska rådet har vi att göra med en påtryckningsgrupp av begränsat och homogent medlemsantal i intimt samarbete med de berörda regeringarna.

Den danske generalsekreteraren i rådet, direktör Wendt, en av det nordiska samarbetets mesthängivna medarbetare, har nyligen givit till känna den mening, att Nordiska rådet utgör en ofrånkomlig clearingcentral och överinstans för samverkan i Norden. I den uppfattningen kan säkerligen flertalet av rådets ledamöter instämma.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Under en lång följd av år har världens folk levt i spänning under trycket av oförsonliga motsättningar mellan stormaktsgrupperna eller under s. k. kallt krig, vilket alltemellanåt hotat att slå ut i en ny världsbrand. Det är med tillfredsställelse vi tror oss i dag kunna konstatera vissa tecken, som tyder på en, om än temporär, avspänning mellan öst och väst eller, som utrikesministern antyder i sin redogörelse, »vissa vänligare signaler».

Kvar står dock stora frågor olösta, som för framtiden inger oro. Främst bland dem torde vara det efter världskriget ännu delade Tyskland, som, så länge denna delning består, alltid kommer att utgöra ett inflammerat sår i den europeiska statskroppen. En av världspolitikens förnämsta uppgifter är att bringa

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

detta farliga sår till läkning. Detta synes kunna ske endast på det sättet att den tyska statskroppen åter får bilda en enhet. Hur detta skall ske, blir en statsmännens uppgift, men låt oss hoppas att det sker under fred och på ett sätt som även tryggar framtida fred.

Andra, mera avlägsna oroshärdar, finns som gör att vi fortfarande tvingas leva under ett otrygghetstillstånd. Vi är medvetna om att detta otrygghetstillstånd i hög grad berör Sverige med dess militärgeografiskt utsatta läge, men ingenting har inträffat som rubbar vår uppfattning att vi i vår alliansfria neutralitetspolitik valt en riktig väg. Denna har inneburit en självständighetslinje av oskattbart värde och hittills ett skydd emot att utan vårt eget förvällande dras in i de storpolitiska förvecklingarna. Stänkröster, som tidigare trevande rekommenderat en annan linje, har alltmera tystnat, och det kan nu konstateras att den alldeles övervägande delen av nationen är enig i fråga om vår utrikespolitik. Med denna vår neutralitetspolitik följer dock ofrånkomligt att vi efter måttet av våra krafter får uppehålla ett effektivt försvar. I de tunga bördor, som vi härigenom åtager oss, har även glädjande nog kunnat konstateras en stor nationell enighet.

Hur nu detta försvar i detalj skall utformas, därom kan råda delade meningar, men låt oss i det längsta hoppas att det inte även för oss skall bli nödvändigt att tillgripa den förödade atomkraften som ett avväjningsmedel eller ett medel i förstörelsens tjänst. De fruktansvärda perspektiv, som atombomben öppnar genom dess möjlighet att utsläcka allt mänskligt och organiskt liv, gör det till en plikt för oss och vår utrikesledning att medverka till att denna våldsamma naturkraft såvitt möjligt tämjes i den fredliga nyttans tjänst.

Genom vårt medlemskap i Förenta Nationerna har vi ej kunnat undgå att ikläda oss vissa förpliktelser. Såsom en liten nation, vilken mår bäst av att få leva något i skymundan, framstår det såsom eftersträvansvärt att vi undviker att engageras i internationella konflik-

ter. Därav följer icke att vi skulle undandra oss att i mån av vår förmåga lämna vårt bidrag till internationell hjälp åt hjälpbehövande folk.

Som en följd av vårt medlemskap i FN uppehåller vi nu jämte Schweiz och ett par andra länder sedan över ett år en s. k. övervakningskommission i Korea. Denna anordning var från början klart utsagd att vara av kortvarig karaktär. Av olika anledningar och mot vår vilja har bevakningstiden gång på gång utsträckts. De ansträngningar, som gjorts från utrikesledningens sida att få ett slut för Sveriges del på denna bevakningsuppgift, bör energiskt upprepas och påskyndas för att leda till resultat.

Det formella ämnet för dagens utrikesdebatt är egentligen Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse till riksdagen från Nordiska rådets svenska delegation över ärenden från rådets två senaste sammanträden. Herr Herlitz har i ett uttömmande anförande behandlat rådets uppgifter, dess arbetsmetoder och arbete. Jag skall tillåta mig att till hans uttömmande anförande foga några egna reflexioner.

Med Nordiska rådet har tillkommit ett nytt, intressant och måhända ännu bräckligt instrument i det nordiska samarbetet. Vad som är intressant i dess konstruktion är att det är sammansatt av valda representanter ur de deltagande nationernas parlament. Detta har givit anledning till vissa teoretiska funderingar, vilka ofta förirrat sig långt utöver verklighetens gränsmarker. Sålunda har man, särskilt från norskt håll, velat göra gällande att de olika ländernas delegaters ställningstagande till frågor som behandlats inom rådet skulle i viss mån binda respektive parlament i deras slutliga ställningstagande. Man synes härvid ha bortsett från att Nordiska rådets uppgifter aldrig kan bli andra än att i dess stadgar angiven form dryfta kulturella, sociala, ekonomiska eller juridiska frågor och, om dessa är värda att vidare övervägas, rekommendera dem till fortsatt behandling hos respektive länders regeringar, vilka i sin tur har att gemensamt eller var för sig vidta

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

erforderliga åtgärder och bringa dem till något avgörande. Rådets uppgifter är härvid strängt begränsade till civila inrikesförhållanden. När man trots rådets öppna förhandlingar från vissa språkrör inom Sovjetunionen fortsätter att göra gällande att Nordiska rådet skulle vara ett förtäckt organ för militärpolitiska intressen och ett västmaktsförsök att förmå Sverige att överge sin neutrala linje, så kan dylika påståenden endast väcka löje.

Nordiska rådet är ännu ett ömtåligt instrument, vars handhavande kräver stor varsamhet. Det är viktigt att rådet känner sin begränsning och att det ej famnar över för mycket samt ger sig tid att grundligt pröva ärendena och låta dem mogna. Framför allt synes det oundgängligt att visa respekt för framförda betänkligheter från respektive länders representanter, vilka givetvis äger en bättre inblick i de speciella svårigheter, som måste beaktas, och att därvid noga undvika vad som för en nation kan framstå såsom ett tvång. Det kan inte döljas att Nordiska rådet har mötts med en viss misstro från vida kretsar inom Norge. Särskilt är detta förhållandet, när det gäller det ekonomiska samarbetet, eller vad vi vant oss att kalla en gemensam nordisk marknad.

Dessa norska bekymmer är fullt begripliga, men det vore mycket vunnit, om man kunde övertyga norrmännen om att ingen av broderationerna går till verket med avsikten att profitera och själviskt bereda sig ekonomisk vinning på den andra nationens bekostnad. Det tilltänkta ekonomiska samarbetet måste från början och till hela sin grundidé vara så funtat att det såsom helhet betraktat i det långa loppet tillför varje deltagande nation givna fördelar.

Man kan fråga sig: Är detta idealiska mål möjligt att uppnå? All erfarenhet synes hittills ge vid handen att svaret måste bli ja. Allt stort framstegsarbete, som sker på det ekonomiska och kommersiella området, sker numera oftast i samverkan mellan näringsutövare, produktionsområden och folkgrupper. Vad är det som säger att inte de nordiska

länderna och deras folk med sina varandra kompletterande resurser, genom att pröva sig fram i en förtroendefull samverkan, skulle gemensamt och vart för sig härigenom undergå en ekonomisk lyftning. Men det är just i detta arbete, som det gäller att visa ytterlig hänsyn till varandra, urskilja vissa lämpliga verksamhetsområden och försiktigt söka sig fram. Det arbetsprogram, som utarbetades vid det s. k. Harpsundsmötet, synes härvid vara en användbar framgångslinje.

En episod i det nordiska samarbetet, som icke gjorde ett enbart sympatiskt intryck, var svenska regeringens uppsägning av luftfartsavtalet med Island alldeles omedelbart före Nordiska rådets sammanträde i Stockholm. Nu må vara att saken behöver klarläggas och regleras, men det bör också vara klart att den svenska regeringen i sitt handlande icke får ge ens skynten av att biträda konkurrensbegränsande eller national-egoistiska intressen. I den mån ärendet gäller Island och för denna lilla ö vitala intressen, är det viktigt att detta folk på 150 000 personer vid behov erhåller stöd och hjälp i sin beundransvärda kamp för att uppehålla nationell och ekonomisk självständighet.

Herr talman! Tillåt mig slutligen att tro att i Nordiska rådet och den personliga kontakt, som detta skapar mellan de nordiska parlamenten och dess regeringar, ändock ligger ett för framtiden värdefullt och användbart organ för ett fruktbarande mellanfolkligt samarbete i Norden.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Herr Ohlon riktade en direkt fråga till mig, som jag finner det vara angeläget att genast besvara.

Han frågade, om inte ens det lilla begränsade ekonomiska samarbete som har planerats för öppnande av bättre förbindelselinjer västerut via Trondheim skulle kunna leda till ett positivt resultat inom den närmaste tiden. Jag erinrar kammarens ledamöter om att de

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

svenska och norska regeringarna i mars 1954 tillsatte en gemensam kommitté av sakkunniga för att undersöka möjligheten att realisera det av herr Ohlon antydda syftemålet. Det är kanske angeläget att konstatera, att ortsbefolkningen på båda sidor av gränsen förklarar sig betrakta bättre förbindelser mellan Trondheim och i första hand Östersund som något i och för sig eftersträvansvärt och som något som man, alldeles oberoende av utvecklingen i framtiden, gärna önskade realiserat. Men därtill kom en helt naturlig önskan från vårt land och vårt näringsliv att i tider av avspärrning ha tillgång till en hamn som kunde tänkas bli av stor betydelse, kanske framför allt i en krigssituation men även i fredstid under en avspärrningsperiod som vållats av andra skäl, t. ex. av en mycket svår isvinter. Dessa skäl gjorde att vi betraktade denna fråga som ett allvarligt problem. De sakkunniga har nu praktiskt taget avslutat sitt arbete. Jag kan lämna kammarens ledamöter den upplysningen, att deras betänkande i dag kommer att överlämnas till handelsministern. Av det förhandsreferat, som de sakkunniga lämnat handelsministern, förfaller det, som om man hade kommit ett bra stycke på väg och som om det funnes möjligheter att på grundval av de sakkunnigas arbete förelägga 1955 års riksdag en proposition i ärendet. Denna prövning från regeringens sida är av helt naturliga skäl än så länge preliminär, då den rapport, som vi har fått, ju också har preliminär karaktär. Såvitt vi nu kan bedöma, ligger det dock till så som jag här antytt.

När jag nu, herr talman, ändå har tagit till orda ännu en gång, kanske jag får göra ett par reflexioner i anslutning till den hittills förda debatten, i vilken representanter för alla de demokratiska partierna har yttrat sig.

Jag noterar med glädje den enighet, som markerats omkring huvudlinjerna i regeringens utrikespolitiska kurs. Det är självfallet alltjämt en ovärderlig tillgång för regeringen att, när den uppträder på landets vägnar utåt, veta att den re-

presenterar den alldeles övervägande delen av Sveriges riksdag och, därom är jag övertygad, också den övervägande delen av Sveriges folk.

Jag kan utan att göra några reservationer instämma i vad de föregående talarna sagt om önskvärdheten av närmare nordiskt samarbete och i de förhoppningar som de har tillåtit sig att knyta till Nordiska rådets arbete. Vi får väl tillfälle att begrunda de erfarenheter, som dess verksamhet hittills givit, och se till, om det kanske inte kan tänkas att vissa reformer därvidlag kan behövas. Men för dagen kan vi säkert sammas om de avgivna allmänna deklARATIONERNA, som jag tror är en god grund att bygga det fortsatta arbetet på.

Herr Ohlon ägnade i sitt anförande stor uppmärksamhet åt de konsekvenser för vårt försvar och hela mänskligheten som kärnfysikens senaste landvinningar medför. Han uttryckte något som jag många gånger funderat över. Jag var själv förvånad över hur litet allmänheten reagerade, när för fem år sedan forskare, som verkligen kunde dessa ting, klagade vad som skulle komma att hända. De har sannerligen icke uttryckt sig på ett invecklat vetenskapligt språk, så att detta kunde vara en ursäkt för oss att inte ta deras ord på allvar. Jag hänvisar exempelvis till den danske nobelpristagaren Bohrs öppna brev till världens statsmän, som han offentliggjorde 1947, tror jag, och vari han nästan på dagen förutspådde, hur lång tid mänskligheten hade på sig, innan även den ryska sidan hade tillgång till en atombomb. Om jag inte misstar mig står där, att fem år härefter är den hemlighet, som Förenta staterna så noggrant bevakar, en egendom som även opponenter till denna politik har i sin besittning. Och det var ju nästan på dagen fem år senare som meddelandet om de första stora atomskrällarna på andra sidan bringades till allmänhetens kännedom.

Men det är väl så, att folken har vant sig att lita till vad politikerna och statsmännen — eller vad de tror vara statsmän — säger när det gäller de allmän-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

na angelägenheterna, och detta gör att politikernas ansvar för människornas upplysning är stort. Det har vi här ett strålande exempel på. Varningar i den mest utrerade form från dem, som vetat, har tagits såsom kuriosas, så länge icke de ansvariga politikerna ställt sig bakom dessa varningar.

Den svenska regeringen har gjort så gott den kunnat för att tillmötesgå det av herr Ohlon framställda kravet på öppenhet och klarhet i dessa för oss alla livsviktiga angelägenheter. Det har i den utländska pressen sagts, att i intet annat parlament en så öppen redogörelse har lämnats som den, som statsministern för ungefär ett år sedan gav såsom svar på den Elfvingska interpellationen. Vi försökte där att, så gott vi då visste, klargöra både de risker och de möjligheter för mänskligheten, som den nya situationen bär på.

Det är klart att vi med stor uppmärksamhet har studerat Churchills bägge senaste tal, liksom att den värtalighet, som där möter, har gjort ett synnerligen starkt intryck på oss alla. Men å andra sidan är ju ämnet i sig självt synnerligen dramatiskt, ärade kammarledamöter. Dramatiken i den situation vi står inför — med å ena sidan risken för civilisationens totala undergång och å andra sidan möjligheterna till en välståndsutveckling av hittills fullständigt oanade mått — behöver inte utvecklas med den Churchillska värtaligheten för att gripa tag i oss och i ena stunden skapa en ångest för framtiden, i andra stunden en stark optimism, för det fall att man tror på mänsklighetens förmåga till förnuftig handling.

Jag upplevde för inte så länge sedan ett möte i Stockholms konserthus, där två av världens främsta experter på detta område med torra och nyktra ord, naturligtvis formellt elegant men ändå kylligt och realistiskt, klargjorde den situation vi befinner oss i. Det var nobelpristagaren Svedberg som vetenskapsman och kammarledamoten Rickard Sandler såsom en av de politiker i världen, som ägnat sig mest åt ett studium av denna fråga. Det fanns i deras anfö-

randen ingen fascinerande värtalighet, inga orddraperier, men jag tror att mötespubliken var mera djupt skakad och gripen av vad de hade att säga än kanske någon gång tidigare publiken vid ett konserthusmöte varit.

Det är givet att vi inte bara försöker att på detta sätt skapa klarhet om den situation mänskligheten befinner sig i, utan att vi också söker att efter måttet av våra krafter dra slutsatserna för vårt eget vidkommande. Men det är kanske för mycket begärt att vi, innan man runt om i världen kunnat ta definitiv ställning när det gäller atomvapnets konsekvenser för det militära försvaret, skulle kunna våga oss på en radikal nedbrytning av de konventionella vapnen, något som jag tyckte mig märka att herr Ohlon ändå ett ögonblick funderade på. Jag tror att vi alla måste försöka sätta oss in i den nya situation som uppstått, fordra av våra experter att de gör det och noggrant begrunda vad ett litet land som vårt i den nuvarande situationen har att göra.

Det fanns mycket i Churchills tal som kan ge anledning till reflexioner utöver dem jag här har antytt. Det glädde mig att herr Ohlon drog en slutsats som även jag tillåtit mig att dra av Winston Churchills tal, den nämligen, att om stormakterna ger sig in på en kapplöpning, där atomvapnets användning blir en fråga om repressaliepolitik genom terrorangrepp av den ena mot den andra, och om upprustningens kärnfråga skulle förskjutas i den riktningen, ja, då har vi kanske inte mycken anledning att deltaga i den allmänna konkurrensen.

Som sagt, vi har anledning att försöka följa med vad som sker, men vi har säkerligen också anledning att inte förhastat oss. Det finns dock endast tre länder i världen, Förenta staterna, Sovjetunionen och England, som för närvarande har tillgång till dessa vapen. Det kanske är en smula för mycket begärt, att den svenska försvarsledningen och den svenska regeringen i dag skall vara beredd att ta en mera definitiv ställning.

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Den regeringsdeklaration, som statsministern föredrog vid debattens början, var ju en habilt utformad exposé över vad som tilldragit sig i den internationella politiken under det år som gått. Jag skulle dock ha önskat, att regeringen i sin deklaration klarare hade uttryckt var Sverige står i de kontroversiella frågor, som förefinns, och vad regeringen anser att vi kan göra för att bidra till avspänning och stabilisering av den internationella freden. Men några antydningar härom fanns inte i deklarationen, vilket jag vill beklaga.

När utrikesdebatten fördes förra året — det var den 3 mars — kunde utrikesministern i sin redogörelse fastslå, att en avspänning hade inträtt i de internationella relationerna. Vapenstillestånd hade uppnåtts i Korea. För första gången på fem år hade fyra av stormakterna samlats till konferens i Berlin rörande den tyska frågan och andra aktuella problem, bland de senare kriget i Indokina, som sedan vid konferensen i Genève bringades till ett slut. Därigenom uppnåddes för första gången på årtionden att inget krig pågår mellan skilda stater. Det var en utveckling, som ingav förhoppningar om en normalisering av de mellanfolkliga relationerna.

Tyvärr måste vi i dagens utrikesdebatt konstatera, att det aktuella läget inte ger anledning till liknande förhoppningar som för ett år sedan. Vi måste konstatera, att en mycket allvarlig skärpning ägt rum och att faran för ett nytt krig blivit betydligt mera allvarlig under de allra senaste månaderna. Jag vill därvidlag bara rikta uppmärksamheten på ett par omständigheter, som fört till denna skärpning.

Det mest allvarliga för läget i Europa är väl västmakternas beslut om Västtysklands militarisering och det beslut, som atlantpaktsrådet fattade i december 1954, nämligen att atomvapnet skall komma till användning redan från första början i ett kommande krig. Beslutet om Västtysklands militarisering, som samtidigt innebär att nazismen kommer till makten med atomvapen i sin utrustning,

är utomordentlig allvarlig för freden i hela världen och för alla folk. Och beslutet om Västtysklands upprustning, liksom beslutet om att inrikta Atlantpaktens krigsorganisation för atomvapnets bruk, har inte tillkommit efter fria överväganden bland folken i Västeuropa. Jag vågar påstå att inte heller de parlament, som tagit ställning till Västtysklands upprustning, har gjort det av fri vilja. Det är Atlantpaktens överkommando som i stor utsträckning dikterat besluten. Jag erinrar om att det i det engelska parlamentet endast var en minoritet, som röstade för. Hela labourgruppen nedlade som bekant sina röster. Ett antal konservativa gjorde på samma sätt eller var frånvarande vid omröstningen. Ungefär 42 procent av parlamentets medlemmar röstade för Paris- och Londonfördragen. I det franska parlamentet var det endast omkring 40 procent av ledamöterna som röstade för. Frågan är för övrigt, såsom också anfördes i regeringsdeklarationen, ännu inte avgjord i Frankrike, då även republikens råd måste ta ställning, och det kanske kan finnas vissa förutsättningar för att en majoritet där säger nej. Då återstår att se, huruvida den amerikanska regeringen och dess militärapparat, som är i färd med att organisera denna allvarliga sammansvärjning mot freden, respekterar en sådan utgång i Frankrike. Det finns anledning befara, att en sådan utgång icke blir respekterad.

Härtill kan jag foga att beslutet även i Västtyskland drivits igenom mot folkmajoritetens vilja. Socialdemokratiska partiet, kommunistiska partiet, fackföreningsrörelsen, den evangeliska kyrkan, en rad framstegsvänliga sammanslutningar och enskilda människor motsätter sig bestämt denna ödesdigra utveckling, som innebär att Tysklands delning permanentas för lång tid, en utveckling som innebär att nazisterna återinsättes på kommandoposterna i krigsmakten och i statsapparaten och som innebär att frågan om ett atomkrig föres upp på dagordningen. Det är uppenbart att besluten i dessa parlament, beslut av så ödesdiger och avgörande betydelse, icke motsvarar, vare sig i Västtyskland, i Frank-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

rike eller i England, vad folkets stora flertal vill. Men folkviljan vinner allt mindre respekt framför allt kanske i dagens Västtyskland, där Hitlergeneralerna tillsammans med atlantpaktsgeneralerna har den faktiska makten. Att en nazifieringsprocess pågår i Västtyskland, därom råder inget tvivel. Vi vet vad nazismen var tidigare. Den utgjorde den största faran för krig och utlöste det andra världskriget. Tills vidare tar sig nazifieringsprocessen i Västtyskland uttryck däri, att man på avgörande kommandoposter i krigsorganisationen sätter de gamla krigsförbrytarna, Hitlers gamla Kampfgenossen.

Om nazifieringen vittnar de olika processer, som satts i gång mot organisationer och enskilda, som verkar för fred och demokrati. En process mot det kommunistiska partiet har pågått i flera månader, och det är allmänt bekant, att liknande processer förberedes emot det socialdemokratiska partiet. Vad som där utspelas är nästan en exakt upprepning av vad som skedde vid Hitlers maktövertagande i början på 1930-talet. Även då riktades slaget först mot kommunismen, sedan mot socialdemokratien och fackföreningarna och därefter emot antinazister ur borgerliga kretsar. Det är samma utveckling, som nu har påbörjats i Västtyskland, och det är ett led i förberedelserna för krig. Den som inte inser detta eller vägrar att dra lärdom av den historiska erfarenheten kommer att bli grymt överraskad av händelsernas gång.

Nu är det alldeles klart, att den utveckling i Västeuropa och framför allt i Tyskland, som jag har erinrat om, har den största internationella betydelse och i synnerlig grad påverkar läget för vårt land. Man kan redan peka på mycket påtagliga konsekvenser av västmakternas beslut att upprusta Tyskland, införliva landet med Atlantpakten och sätta atomvapen i händerna på revanschpolitikerna och Hitlergeneralerna. De länder, som främst känner sig hotade av de nya upprustningsbesluten, kan naturligtvis inte sitta med armarna i kors och lugnt invänta de första vätebomberna. De har öppet deklarerat, att det är

nödvändigt för dem att se om sitt hus och vidta åtgärder för att stärka sitt försvar mot det hot, som uppstått genom Västtysklands militarisering och nazifiering. Det beslut, som fattades av deltagarstaterna på konferensen i Moskva i slutet av november förra året, är ett led i självförsvaret för de länder, som främst är utpekade som anfallsmål i det atomkrig, som förberedes. Samordningen av försvarsresurserna och uppsättandet av en gemensam försvarsledning, vilket nu förberedes, är en direkt följd av beslutet om Västtysklands återuppbyggnad. Jag vill inte påstå, att det bidrar till att minska spänningen i världen.

Om det nu går, som man har anledning att befara, på det sättet, att London- och Parisfördragen pressas igenom, måste vi räkna med att Europa praktiskt taget blir uppdelat i två block, och endast några mindre stater, däribland Sverige, kommer att stå utanför dessa block. Det är ju på sitt sätt en ny situation, som ställer mycket större anspråk på vår utrikespolitik och som också innebär ökade faror för vårt lands fred.

Vi intar en alliansfri kurs i utrikespolitiken, och det parti, som jag representerar här i riksdagen, är helt och fullt anhängare av en konsekvent alliansfri politik. Men denna vår alliansfria linje får väl ändå inte medföra, att vi ställer oss som passiva åskådare till vad som sker. Ett atomkrig i Europa gäller oss alla. Ett anfall med vätebomber mot Berlin, mot hamnar och centra vid tyska Östersjökusten eller mot Balticum eller Leningrad kan få de mest förödande verkningar för vårt folk — för att nu inte tala om hur det skulle bli, om de amerikanska baserna i Norge och Danmark göres till utgångspunkter för anfall med atomvapnen. Jag tycker därför att om vi ser situationen på det sättet, borde det vara ganska självklart, att den svenska riksdagen och regeringen, som vet att den överväldigande majoriteten av vårt folk vill fred, sluter upp bland de parlament och regeringar i världen, som kräver att de nya förintelsevapnen skall förbjudas som inledning

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

till en allmän nedrustning och avspänning.

Statsministern gjorde i följande under en interpellationsdebatt ett uttalande i denna riktning. Det skulle ha varit av stor betydelse, om en regeringsdeklaration av samma innebörd gjordes i nuvarande läge, så att hela världen fick besked om att Sveriges folk och regering kräver att dessa ohyggliga massförintelsevapen skall bannlysas. Ett sådant uttalande från regeringshåll skulle vara särskilt värdefullt också därför att vår militära ledning på fullt allvar och sedan rätt lång tid tillbaka kräver, att atomvapnen skall införlivas med den svenska försvarsmaktens arsenal. Jag kan inte karakterisera detta uttalande och detta krav från den högsta militära ledningens sida på annat sätt än som utmanande och provocerande. Ett genomförande av den upprustningsplan, som överbefälhavaren framlagt och som bl. a. innebär att Sverige skulle importera atomvapen, måste jag karakterisera som ett grundskott mot den alliansfria utrikespolitiken. Ett sådant steg skulle innebära att vårt land sluter upp på Apaktens sida och att Sverige redan från första början av ett storrig förvandlas till ett atomvapens inferno.

Det tal, som föres i militärpolitiska skrifter och i en betydande del av den tidningspress, som företräder högern och folkpartiet, om att Sverige skulle kunna importera atomvapen och behålla sin alliansfrihet, är ett cyniskt luren-drejeri. Hur kan man föreställa sig, att Sverige som alliansfritt land, ett land som håller på sin rätt till neutralitet i händelse av krig, skulle få köpa atomvapen från USA utan att vi uppger vår oavhängighet och rörelsefrihet? England, Frankrike, våra skandinaviska broderländer och andra USA-allierade förvägras att få köpa sådana vapen, fastän de är anslutna till Atlantpakten. Men däremot lagras USA atomvapen i sådana länder och tillväller sig bestämmanderätten över deras krigsmakt och utrikespolitik. Ingen vettig människa tror väl att Sverige skulle ställas i nå-

gon undantagsställning och med bibehållen alliansfrihet och med bibehållen rörelsefrihet få del av de amerikanska atomkrigslagren. Därtill kommer ju, att ett sådant steg i händelse av ett krigsutbrott skulle innebära att vi råkade mitt i skottlinjen redan från början. Men atombombsaktivisterna vill försätta vårt land i ett sådant läge. De uppträder numera inte så högljutt här i kammaren, men de uppträder i den svenska pressen och de representerar också därigenom vissa partier. De vill avhända oss bestämmanderätten i livsavgörande frågor. De vill överlämna bestämmanderätten till utländsk makt och ställa vår militära organisation under utländska generalers befäl. En verksamhet, som har sådana syften, kan endast benämnas på ett sätt, nämligen som förberedelse till landsförräderi.

Det är typiskt, att de människor som sysslar med denna verksamhet har sin politiska förankring i storfinansens partier — högern och folkpartiet. På nytt bekräftas den gamla erfarenheten, som vi tydligt lärt känna från de krigshärjande länderna under det andra världskriget, att storfinansens är fosterlandslös. Dess intressen kan inte — som man försöker att göra — identifieras med Sveriges, utan med de internationella monopolsammanslutningarnas. Därför kommer dess politiska företrädare inom högern och folkpartiet i motsättning till den alliansfria utrikespolitik, som majoriteten av svenska folket vill ha. Det är ett av uttrycken för hur klassmotsättningarna också kommer till synes i utrikespolitiken.

Jag vill därför från denna tribuna säga på att säga att de, som i dag bildar kärnan i vår nation och vilkas sociala och ekonomiska intressen, liksom strävandena att bevara freden och oavhängigheten, sammanfaller med landets intressen, är främst arbetarklassen, som vid sin sida har böndernas och tjänstemännens stora majoritet. Jag har för mig att det är rätt viktigt att dessa frågor klaras ut just i samband med vår utrikespolitiska debatt, så att vi vet var vi

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

har varandra och så att folket ser skillnaden mellan dem, som följdriktigt företräder nationens intressen och dem som höljer fosterlandslösa gärningar i fosterländska fraser. Det är på tiden att riksdagen och det svenska folket får ett klart och otvetydigt besked om var ledningarna för högern och folkpartiet står i dessa frågor. Jag måste fråga er: Vill ni ha en verklig alliansfrihet, byggd på förutsättningen att de två systemen i världen kan leva fredligt vid varandras sida? Eller vill ni ha en alliansfrihet i ord och i praktiken militärpolitisk samverkan med A-paktsblocket? En klar deklaration på dessa punkter skulle vara till en viss nytta för den utrikespolitiska debatten här i landet.

Låt mig i förbigående ta upp ett par andra frågor.

Till frågan om vår utrikespolitik hör spörsmålet om Sveriges principiella och praktiska inställning till den kollektiva säkerheten. Genom anslutningen till Förenta Nationerna har vårt land accepterat principen om kollektiv säkerhet och därmed förklarat att denna inte strider mot grundvalen för vår alliansfrihet och vår föresats att inta en neutral ställning i händelse av ett krigsutbrott. Nu förhåller det sig emellertid så, att Förenta Nationerna är en stympad organisation. Den är först och främst inte universell, och den är stympad också därför att dess stadga är satt ur kraft. Förenta Nationerna kan inte fylla sin uppgift så länge Kina inte tillerkännes sin givna plats i säkerhetsrådet bland de andra fyra stormakterna. Sverige är ju principiellt för att Kina skall få sin plats, och detta är alltså ingen stridsfråga mellan det parti jag företräder och regeringen, men jag vill bara ställa den frågan: När förhållandena är sådana, vore det då inte naturligt att söka bidra till att åtminstone partiellt lösa frågan om ett kollektivt säkerhetssystem, exempelvis för Europa? Ett sådant förslag har ju varit aktuellt, och frågan blir förmodligen aktuell även framdeles. Ett konkret förslag därom framställdes vid fyrmaktsförhandlingarna i Berlin i februari månad i föl av Sovjetunionens utrikes-

minister. Tanken framfördes på nytt av Sovjetregeringen den 13 november förra året, då samtliga europeiska länder inbjöds till en konferens för att dryfta frågan om ett kollektivt säkerhetssystem i Europa. Amerika var också inbjudet liksom observatörer från Kina. Detta var enligt mitt sätt att se ett försök att undersöka, om det ändå inte skulle kunna gå att ersätta den alltmer förhärskande maktpolitiken med en kollektiv säkerhetspolitik.

Den svenska regeringen svarade — noten är ju dels publicerad, dels återgiven i det material, som ligger till grund för denna debatt — på ett mycket hovsamt och diplomatiskt sätt, och svaret kunde närmast karakteriseras som ett »jaså». Regeringen uttalade tvivel, om det av praktiska skäl var möjligt att hålla konferensen på föreslagen tid, och förklarade att den ville uppskjuta sitt slutgiltiga ställningstagande tills det blev klart hur stor anslutning konferensen kom att få. Man tog alltså inte principiellt avstånd från konferensen, och jag skulle därför gärna vilja draga den slutsatsen att regeringen är principiellt för en sådan kollektiv säkerhetspolitik; den behövde, som tidigare framhållits, inte strida mot den vedertagna alliansfria grundlinjen för Sveriges utrikespolitik. Skulle min slutsats vara felaktig, hoppas jag att regeringen upplyser härom.

Så ett par ord om Nordiska rådets verksamhet, som vi här har fått så utförligt beskrivet av professor Herlitz.

Jag vill bara säga det, att vårt parti intog en avvisande hållning redan då rådet bildades. Vi ansåg att rådet var komprometterande för den svenska alliansfriheten, då tre av de länder, som ingår i Nordiska rådet, tillhör A-pakten och därigenom på väsentliga områden har förlorat sin nationella självständighet och sin handlingsfrihet. Jag måste i dag tillfoga att det inte funnits någon anledning för oss att ändra denna vår hållning. Erfarenheten har också visat — det skyttade även fram i diskussionen här i dag — att motsättningarna mellan de deltagande länderna i en rad frågor är betydande. De kommunicerar om det

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

goda nordiska samarbetet, som av och till publiceras, kan inte överskylda det förhållandet.

Vad som emellertid framför allt gör att vi intar en avvisande hållning är inte att vi skulle vara motståndare till ett samarbete på samhällslivets olika områden mellan de nordiska folken, utan det förhållandet att det finns åtskilligt som tyder på att Nordiska rådet tillkom och av vissa kretsar alltså är avsett att fungera som ett instrument med uppgift att på en bakväg draga Sverige med i A-paktens konspirationer mot freden. En dylik är planerna på den s. k. Trondheimsleden, vars militärstrategiska syfte man ändå inte kan dölja. Att reducera hela detta projekt till, som statsministern gjorde i utrikesdebatten i fjol, »en vanlig beredskapsfråga» för att trygga oljetillförseln vid en eventuell avspärrning, d. v. s. vid krig, kan inte övertyga någon människa. I dag tillfogade han att denna avspärrning också kan tänkas under en sträng isvinter, då Trondheimsleden vore utomordentligt bra att ha. Vi skall inte glömma bort, att Trondheim utbygges till en av Amerikas stora krigsbaser, och man kan väl ändå inte förutsätta att USA skall vara vänligt och fylla på vår oljeledning under ett krig utan särskilda insatser från svenskt håll. Vi anser därför att det vore en klok politik av regeringen att dra sig bort från detta samarbetsorgan, vilket inte behöver innebära att vi inte på en rad områden under olika förhållanden kan samverka i fredligt och kulturellt syfte med våra grannländer.

Herr talman! Låt mig till sist sammanfatta vad vi anser vara det viktigaste: 1. Vi anser att Sverige bör vidmakthålla den alliansfria linjen i utrikespolitiken och med större konsekvens tillämpa den i praktiken. 2. Vi anser att Sverige i Förenta Nationerna och andra forum för internationella överläggningar bör stödja de krafter, som motsätter sig Västtysklands demilitarisering och verkar för Tysklands enande på fredlig och demokratisk grund. 3. Vi anser att Sverige bör ta ståndpunkt mot atomvapnen, för deras förbudande och för allmän

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att knyta några reflexioner till vad hans excellens statsministern yttrade i fråga om Europarådet och i synnerhet då till det som han sade i fråga om det praktiska arbetsprogram, som föreligger inom rådet.

Jag tror jag kan börja med att säga, att man har anledning att känna stor tillfredsställelse gentemot Europarådets ministerkommitté för de ansträngningar som nedlagts såväl på ställföreträdarplanet, som på det egentliga ministerplanet för att utforma detta arbetsprogram, och gentemot de skilda regeringar, vilka givit värdefulla bidrag i diskussionen om arbetsprogrammet. Låt mig också beträffande de svenska insatserna säga att på samma gång som den svenska regeringen mycket bestämt har ställt sig på den nuvarande stadgans ståndpunkt, då det gäller behandlingen av militärfrågor, så har den svenska regeringen också vid flera tillfällen tagit betydelsefulla initiativ då det gällt att inom denna stadgas ram stärka samarbetet inom Europarådet. Jag behöver bara peka på de förslag som på sin tid framlades och som på lång sikt väl syftade till en sammanslagning mellan OEEC och Europarådet. Detta förslag har ju stött på motstånd hos flera regeringar. Man har pekat på att det inte är samma medlemmar i de båda organisationerna, men jag tillåter mig tro att det kanske är andra orsaker som varit avgörande. Man har måhända inte önskat, att dessa frågor föras ut så på det parlamentariska planet, som skulle ha blivit fallet om en sammanslagning organisationerna emellan kommit till stånd. Jag vill peka på att den svenska regeringen sålunda tagit ett initiativ till att försöka ge Europarådet en mycket viktig roll på det ekonomiska området, och i detta sammanhang vill jag också hänvisa till professor Ohlins förslag om »lågtariffklubben». Detta förslag har inte heller mötts med någon större entu-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

siasm från många länders sida, men om man mera helhjärtat hade accepterat de svenska synpunkterna på detta område, skulle utan tvivel Europarådet kunnat spela en ännu viktigare roll på det ekonomiska fältet än det för närvarande gör.

Vad andra svenska förslag i fråga om detta arbetsprogram beträffar vill jag peka på den propå, som ställts, att en permanent juristkommission skulle inrättas, vilken skulle stå vid regeringarnas sida och lämna dem råd, då man fann att ett samarbete i lagstiftningsfrågor skulle vara till nytta för de anslutna länderna, ett förslag som bygger på de erfarenheter man redan haft inom Norden efter 1946, där som bekant en sådan juristkommission sedan dess existerar. Det kanske mest radikala förslag, som ställts från den svenska regeringens sida, är förslaget om en omarbetning av tredje kapitlet av konventionen beträffande en fredlig lösning av tvister medlemsstaterna emellan. Här har man ju sträckt sig till att föreslå att detta samarbete även skulle omfatta rena intresses tvister, vilket naturligtvis skulle åt denna konvention ge en mycket större betydelse än den har. Man har också tänkt sig, att Europarådets ministerkommitté här skulle kunna spela en betydelsefull roll. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att när nu en del regeringar av skilda skäl har ställt sig ganska kallsinniga till det svenska förslaget, församlingen med större entusiasm skall motta detta initiativ.

Herr talman! Under de år som Europarådet nu har arbetat har rådet stått som idégivare till många saker, som sedan har kommit till stånd utanför rådets egen ram. Jag pekar bara på en sådan sak som transportministerkommittén och en sådan sak som den gröna poolen, vilken ser ut att förverkligas inom OEEC:s ram.

Men det kanske viktigaste som har hänt i detta avseende är stål- och kolunionens tillkomst, den union, som först signalerades genom Schumans stora anförande inför Europarådet, men som sedan, såsom vi alla vet, kom till stånd

utanför rådets ram. Jag har tillåtit mig att vid ett par tillfällen fästa uppmärksamheten på de svårigheter som från svensk sida kan komma att möta då det gäller stål- och kolunionen. Alltsedan tillkomsten av den gemensamma marknaden för kvalitetsstål påträffar vi ju en hårdnande konkurrens, och vi har väl också rätt att säga, att man inte bara från den ansvariga delegationens sida utan även från riksdagens och den allmänna opinionens sida har anledning att observera den politik, som stål- och kolunionen tillämpar gentemot tredje makt. Det lär väl inte vara något tvivel underkastat, att vi i en hårdnande konkunktur kan få större besvärligheter än vi har nu. Men, ärade kammarledamöter, även om man gör dessa anmärkningar, måste man säga sig, att stål- och kolunionens tillkomst får hälsas med stor tillfredsställelse från svensk sida, därför att den inom de berörda länderna skapar tillfällen att rationalisera den tunga industrien och skapar möjligheter till högre levnadsstandard för folken där, men kanske framför allt därför att den tunga industrien i dessa länder kommer under gemensam ledning och man får ömsesidig insyn i den. Detta är en fredsfaktor av rang i Europa. Jag vill bara peka på en av de traditionella orosanledningarna i Europa, nämligen den tidigare ständiga spänningen mellan franskt och tyskt. Det är utan vidare klart, att man inom stål- och kolunionen genom insynen i den tunga industrien har en möjlighet att förhindra en okontrollerad upprustning, och det är väl också sant att man, genom att parlamentariker från Frankrike och Tyskland träffas inom Europarådets ram, kan få till stånd ett ökat samförstånd mellan dessa länder.

Hans excellens herr statsministern har i sitt andra anförande här redan påmint om ett tal, som jag ju måst bekänna, herr talman, på mig har gjort ett utomordentligt starkt intryck. Jag menar det tal som herr Rickard Sandler höll den 14 februari i konserthuset i Stockholm och i vilket han klart visade hur mänskligheten står inför en

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

skiljeväg — antingen till förintelse eller till fortsatt framåtskridande. I detta sammanhang, då han också uttryckte en viss optimism, kan man väl få tillägga, att den omständigheten att ett Europaråd arbetar är en av de positiva faktorer som man har att räkna med. Det faktum att det finns en organisation, som på det ekonomiska, det kulturella och det sociala området kan föra nationerna närmare varandra, och den omständigheten, att man har en chans att utjämna de gamla motsättningarna mellan Frankrike och Tyskland, hör väl också till det positiva i bilden. Ingen kan förneka, att lösningen av den tyska frågan är av utomordentlig betydelse för Europas och världens framtid. Det är helt enkelt, herr talman, en av ödesfrågorna i politiken för närvarande.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Jag tar inte till orda för att göra några erinringar i anledning av regeringsdeklarationen. Därtill har jag ingen som helst orsak. Läget är ju också sådant inom riksdagen, att några verkliga meningsbrytningar inte har varit att förvänta i anledning av den exposé som här har getts från regeringens sida. Såsom utrikespolitiska ärenden nu handläggs i den svenska riksdagen blir det lätt så, att efter en sådan exposé kommer inte några debattinlägg, ty det finns inte någon egentlig anledning därtill, utan en serie monologer, och vad jag har att säga är intet undantag i det avseendet. Vi bortser då från att det ju också varje gång måste förekomma en översättning från ett främmande språk, men det hör ju också till tingens ordning.

För denna utrikesdebatt har man ju tagit till utgångspunkt, eller kanske det vore rättare att säga till förevändning, den rapport som den svenska delegationen för Nordiska rådet har avgivit. Nu finner jag det vara alldeles i sin ordning, att denna rapport på detta sätt underkastas riksdagsbehandling och remitteras i vanlig ordning till vederbörande utskott. Men jag undrar, om det inte har fallit i ögonen på kammarens leda-

möter, att det förefinnes en tråkig brist beträffande det papper som nu ligger på riksdagens bord. Vi får veta, att Nordiska rådet har avgivit så och så många rekommendationer i så och så många ärenden, men det redovisas inte, vilka åtgärder som har vidtagits i anledning av dessa rekommendationer. Jag hade verkligen föreställt mig, att den naturliga arbetsfördelningen skulle bli, att rådets svenska delegation rapporterade vad den har gjort och den svenska regeringen rapporterade vad den har gjort i anledning av vad rådet har rekommenderat. Det har nu inte blivit så denna gång, och det är skäl att i fortsättningen se till att riksdagen på det ena eller andra sättet får en verklig redovisning av vilka åtgärder som har blivit följden av Nordiska rådets olika rekommendationer.

I denna remissdebatt rörande Nordiska rådet har det ju redan sagts av herr Herlitz vad det är för skiljaktiga uppfattningar som har kommit fram om Nordiska rådets värde och betydelse. Det behöver jag inte gå närmare in på. Men det är särskilt en sak, som det kanske är skäl att något ytterligare uppehålla sig vid. Det är den misstanke om farligheter i kulissen som ständigt och jämnt fortfarande kommer fram från den kommunistiska sidan. Jag kan ge ett litet exempel härpå från de sista dagarna. Novoje Vremja skriver följande: »Nordiska rådet har under de tre år som gått sedan det bildades blivit känt som ett medel för att indraga Nordens länder i den amerikanska aggressiva politikens sfär. Rådets verkliga karaktär illustrerades av det faktum att det nyligen avslutade mötet försiggått i tecknet av utfall mot Sovjetunionens utrikespolitik.» Är det någon av de närvarande som kan erinra sig någonting i den vägen? Jag fortsätter: »Till bevis härför citeras ett konstaterande i Svenska Dagbladet den 29 januari, att attacker mot Sovjetunionen karakteriserade början av debatterna vid Nordiska rådets möte.» För att få se vad det var för bevis i Svenska Dagbladet skaffade jag mig numret för den 29 januari. Vad där står är

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

ett referat av Ole Björn Krafts anförande, i vilket han försöker att lägga till rätta den sovjetryska misstron mot Nordiska rådet. Det kallas sedan för ett angrepp emot Sovjetunionens utrikespolitik!

Vi var naturligtvis alla tillfredsställda med att det visades rådet den uppmärksamheten att Tass skickade hit pressrepresentanter för att följa förhandlingarna. Resultatet av Tasskorrespondenternas verksamhet föreligger i följande meddelande, det enda som över huvud taget har lämnats från Nordiska rådets sammankomst i Stockholm: »Tasstelegram publicerat i Izvestija den 4 februari. Nordiska rådets session avslutades i dag med ett slutsammanträde. Rådet har av de framförda rekommendationerna godtagit sexton stycken. Många frågor lämnades odiskuterade, och de skall behandlas vid följande session, som man beslutat sammankalla till Köpenhamn i januari 1956. Nordiska rådets ordförande herr Herlitz erkände i sitt avslutningsanförande, att det bland mötesdeltagarna yppat sig allvarliga meningsskiljaktigheter beträffande grundfrågorna i det ekonomiska samarbetet.» Detta är nu allt som över huvud taget har meddelats genom Tasskorrespondenternas verksamhet här. Herr Herlitz kanske inte riktigt känner igen sig i detta avslutningsanförande. Men, kammarmedlemöter, det är en rent negativ sak som är av intresse i detta korta meddelande. Tassrepresentaterna har uppenbarligen icke uppdagat den amerikanska aggressionens förekomst under det Nordiska rådets sammankomst. Detta negativa är ett litet symptom, som inte är utan sitt intresse.

I regeringsdeklarationen ägnas det helt naturligt stort utrymme åt vad som har förekommit vid Förenta Nationernas senaste generalförsamling. Jag vill bara tillägga såsom ett personligt intryck, att den församling som hölls i fjol nog måste anses vara den i fråga om resultat mest givande som har ägt rum sedan Förenta Nationernas tillkomst, detta främst tack vare de två enhälliga beslut som är refererade i regeringsdeklaratio-

nen och som har givit en ny upptakt i nedrustningsdiskussionen och som innebär det första steget för att på det internationella planet befrämja atomenergiens fredliga användning. Men man kunde mot slutet i denna assemblé förmärka hårdare tongångar från sovjetsidan, och jag fäster uppmärksamheten på att detta skedde långt före den ommöblering i Sovjets högsta ledning som sedermera har ägt rum. Nu är det ju närmast frågan om tillämpningen av dessa två i och för sig viktiga enhälliga beslut. När det gäller den fredliga användningen av atomenergi är det en fråga som särskilt tilldrar sig intresset, nämligen frågan huruvida det nya atomkraftsorganet skall bli bara en donatorernas klubb, alltså endast representerad av dem som har atombränsle eller erfarenheter att donera ut, eller om det, såsom man tycker rimligen borde ske, skall bli ett organ för samverkan mellan dem som kan donera och dem som behöver få någonting donerat åt sig. Den andra frågan är hur man skall få den lämpliga och nödvändiga anslutningen till Förenta Nationernas huvudorgan. En förberedelse därtill äger ju rum i Genève i augusti genom den vetenskapliga konferens som hålls där. I anledning av herr Ohlons anförande, i vilket han beklagade att det på detta konferensprogram inte hade upptagits frågor om de radioaktiva verkningarna, vill jag upplysa om att detta mycket omfattande och vidlyftiga program visserligen innehåller också dessa punkter, men jag ger herr Ohlon rätt därutinnan att det icke är fråga om att göra någon sammanställning av vad man kan känna beträffande exempelvis vätebombprovets verkningar. Denna vetenskapliga konferens är ju anordnad såsom ett led i arbetet på det fredliga utnyttjandet av atomkraften, varför det är ganska naturligt att man på detta program inte har tagit upp den plan, som herr Ohlon här talade om, nämligen en särskild undersökning beträffande vätebomstestningarnas olika farliga verkningar. Vad herr Ohlon i det avseendet har haft att säga anser jag för min del vara värt allt möjligt beaktande i fortsättningen.

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

Den andra tillämpningsfrågan gäller den fortsatta nedrustningsdiskussionen. Den har påbörjats nu i de intima förhandlingarna i London, men tyvärr har denna diskussion föregåtts av en regeringsdeklaration ifrån högsta Sovjets sida, och denna deklaration är ett ganska illavarslande förebud till vad man har att vänta av den fortsatta diskussionen. Om det bekräftas att det blir dessa linjer som kommer att förfäktas till slut ifrån sovjetsidan, innebär nog detta att den kompromissvänliga linje, som accepterades från Sovjets sida i höstas i New York, numera icke längre anses vara den rätta linjen. Det händer ju att linjen kan förändras i Sovjets politik, och det är flera punkter som tyder på en återgång till en äldre position. Det sägs exempelvis i Sovjets regeringsdeklaration att det nu gäller frågan om det omedelbara atomvapenförbudet, under det att det överraskande i Sovjets framträdande i höstas genom Vysjinski var det klara medgivandet att det omedelbara atomvapenförbudet icke längre vidhölls såsom det första ledet i en nedrustningsplan utan skulle kunna komma etappvis på ett senare stadium.

Det talas också i denna regeringsdeklaration om att förstöra alla lager. Nu vet man inte riktigt vad detta innebär, men skulle det innebära förstörande av allt klyvbart material, som man nu åstadkommit med biljoners uppoffringar, då innebär det inte bara i och för sig någonting ganska oförnuftigt, utan kommer att direkt motsäga ett uttalande av Stalin, gjort för fyra år sedan. Han sade då att det är oförnuftigt att förstöra det som man med sådana ansträngningar har åstadkommit. Om det däremot är meningen att man skall oskadliggöra den mekanism, varigenom detta material kan få militär användning, så är det en annan sak, men man vet, som sagt, inte riktigt vad meningen är med den linje, som i förväg har offentligt annonserats, innan man har satt sig till de förtroliga förhandlingarna vid konferensbordet i London. I varje fall menar jag att det är bättre att vänta litet i stället för att, såsom skett, göra spekulationer angående

ende innebörden av Sovjets nuvarande politik. Det resultat som man kommer till vid de nya londonförhandlingarna kan komma att ge en mycket hållbarare grund för att bedöma huruvida det i verkligheten är fråga om en ny skärpning av Sovjets allmänna politiska riktlinjer eller icke.

Regeringsdeklarationen sysslar ju helt naturligt med åtskilliga utrikesföreteelser, som kännetecknar det allmänna läget, och det framgår utav deklarationen att dessa i hög grad bestämts av faktorer utanför Förenta Nationernas ram. Där är ju talat om de riskzoner som för närvarande finns, dels i Europas mitt och dels i Fjärran östern, och det hela är tecknat på vanligt sätt som en motsättning mellan öst och väst.

Får jag i förbigående göra en liten terminologisk utflykt. Det där med Öst och Väst kan för det första aldrig vara uttömmande, eftersom det finns ett antal stater representerande någonting mellan en fjärdedel och en femtedel av mänskligheten, som inte passar in vare sig på den ena eller andra sidan och för vilka man inte kan finna något väderstreck såsom karaktéristik. Men därtill kommer att uttrycket geografiskt är så fullständigt orimligt som någonting kan vara. Man erinrar sig detta särskilt i det nuvarande läget, eftersom en av riskzonerna befinner sig i Formosasundet — ifall man är i Formosasundet betyder ju Väst Kommunist-Kina och därbakom Sovjetunionen, medan däremot Öst betyder Chiang Kai-sheks Formosa och där bakom Förenta staterna. Det kan ju vara på tiden att man i den utrikespolitiska terminologien börjar komma ihåg att jorden är rund.

Detta alltså bara i förbigående. Jag förstår mycket väl att terminologien inte i sak kan ändra någonting i de politiska konstellationerna.

Till det allmänna lägets karaktéristik hör talet om den s. k. coexistensen. Den är det moderna slagordet. Om därmed inte menas någonting annat än att vi har bara ett enda jordklot att bo på och att vi måste finna oss till rätta på detta jordklot sida vid sida, då är ingenting

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

annat att säga om detta konstaterande än att vi måste inrätta oss därefter och ta konsekvenserna därav. Men om det bakom propagandatalet om coexistensen skulle ligga någon hemlig önskan att man på denna sida av järnridån skulle bete sig med coexistensen som om den vore stavad med k, d. v. s. att vi på denna sida skulle ha som vårt beteendemönster att vara beskedliga kräk, då tror jag att inför den propagandan både vaksamhet och varsamhet behövs.

För övrigt är det väl så — efter allt vad som här sagts, särskilt från herr Ohlons sida, behöver jag inte närmare gå in på den saken — att vi står inte bara inför coexistensens problem utan inför existensens problem i vätevapnets tidevarv. Det nyaste symptomet på lägets utveckling är att England nu tillverkar sin egen vätebomb, och det icke minst anmärkningsvärda är, att det ändringsförslag till resolution, som arbetarpartiet framlade i underhuset, icke innehöll någon opposition mot detta regeringens beslut att tillverka en egen vätebomb. Labourpartiets kritik var inriktad inte på den saken utan på de många uttalanden som har gjorts om att varje angrepp i Europa, hurudant det än är beskaffat, skall besvaras med användning av atomvapnen. Till det sade labourmännen i diskussionen, att det är detsamma som risken att släppa loss det totala förintelsekriget.

Det har redan talats om atombombens och vätebombens verkan i olika stycken, och jag skall inte gå mera in på den saken. Men det är ett problem som man står inför i de länder, där man nu sysslar med dessa tingestar. Det är en ganska besvärlig fråga, och den blir värre och värre att besvara, nämligen frågan: Var på denna planet skall man testa dessa vätebomber? Pacific, Norra ishavet, Antarktis — vad är det för möjligheter man har? Ifrån Förenta staterna har utfärdaats det meddelandet, att inga vätebombsprov kommer att äga rum under detta år, och bakom detta uttalande torde ligga en tvekan hur man nu över huvud taget skall utföra dessa prov för att inte åstadkomma verkning-

ar som ingen vågar ha på sitt ansvar. Hur det blir i fortsättningen, därom är ingenting sagt. Det kan också vara av intresse att höra att då de amerikanska journalisterna nyligen var i Moskva med tidningskungen Hearst i spetsen och talade med Bulganin, tog de upp frågan om vätebombsproven, om man skulle göra upp en överenskommelse att stoppa dem eller begränsa dem. På det svarade Bulganin undvikande, först att det inte tjänade någonting till, och sedan när frågan upprepades sade han att från Sovjets sida kommer man att överväga allt som har det allvarliga syftet att göra slut på massutrotningsvapnen. I sak var svaret från den sidan undvikande. Om det nu beror på att Churchill hade rätt i engelska underhuset, då han sade, att Sovjet ännu icke har kommit fram till att tekniskt utföra experimentet med en vätebomb, fälld från ett flygplan, därom vågar jag inte yttra mig. Det är mycket anmärkningsvärt att Churchill fällt det yttrande som han fällde i underhuset. Men skulle det vara så, att Sovjet inte kommit fram till den punkten, är det inte säkert — även om man i londonförhandlingarna på allvar upptar frågan om att stoppa de fortsatta vätebombsproven genom en överenskommelse — att man får ett jakande svar på en sådan propå.

Men det är uppenbart att situationen blivit sådan, att man måste på allvar fråga sig hur det skall bli över huvud taget möjligt att finna plats för vätebombs-testningar i fortsättningen. Vid Eisenhower's senaste presskonferens frågade New York Times' representant Laurence direkt: »Ligger det någon sanning i att den amerikanska expeditionen till Antarktis håller på att söka ut nya platser för vätebombsförsök?» På det svarade Eisenhower: »Det finns icke minsta grund för denna förmodan; expeditionen är uteslutande avsedd för det kommande geofysiska året.»

Men det är klart att därmed har man inte kommit ifrån problemet, var på denna planet man skall finna något ställe, där man vågar fortsätta med vätebombsprov. Det har dock nu konstate-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

rats officiellt i Amerika, att det radioaktivt nedsmittade området i Stilla Havet omfattar en areal av 18 000 kvadratkilometer. Det är en ganska stor del av Sverige, som ryms inom 18 000 kvadratkilometer. Det kan vara tillräckligt med en sådan upplysning.

Det har talats mycket om Churchills anförande i underhuset. I mitten av anförandet lutade han sig framåt och fattade tag i den box, som stod framför honom på bordet — den kallas dispatch box — och sade till underhusets ledamöter, som lyssnade andäktigt och tyst: »Om den här boxen vore full med plutonium, skulle det vara tillräckligt för världsherradömet, om en enda makt vore i besittning av den mängden plutonium.» Ärade kammarledamöter, storleken på den box som Churchill talade om motsvarar en kub, vars sidor är lika stora som bredden på den skolbarnspulpet, som ledamöterna här i kammaren har framför sig. Tänk er bara att en kub av den storleken kan rymma den mängd plutonium, som är tillräcklig för att utöva världsherraväldet, därest en enda makt förfogade över den. Nu är det ju emellertid inte längre så. Det finns inget monopol på förintelsekraften. Avskräckningsmedlet finns på båda sidorna och verkar följaktligen dubbelsidigt. Det ges ingen ideologisk immunitet emot verkningarna. Det är nog därför så — herr Öhman — att kapitalister, socialister och kommunister är omslutna av en och samma ödesgemenskap. Blir medvetandet därom utbrett, så att alla är klart medvetna därom, kanske den dag gryr, då man får skriva om slutorden i det gamla kommunistiska manifestet till parollen: »Människor i alla länder, förenen eder.»

Herr BENGTSO (bf):

Herr talman! Sveriges alliansfria linje i utrikespolitiken utesluter icke att vårt land deltagar i internationellt samarbete på skilda områden och inom olika organ. Fastän vi inte vill engagera oss i militärallianser med andra makter, varken vill eller kan vi ställa oss

vid sidan av den utrikespolitiska utvecklingen i världen. Vi vill efter måttet av våra krafter medverka till att föra folken närmare till varandra och avlägsna orsakerna till spänning och stridigheter. Sverige har som ett litet land kanske icke så stora möjligheter att här göra några insatser av betydelse, men vårt land åtnjuter dock, i viss mån på grund av vår alliansfria ställning, en goodwill vars värde icke bör underskattas.

Samtliga demokratiska politiska partier i vårt land är eniga om att vår utrikespolitik bör vara alliansfri. Ingenting har förekommit under dagens debatt, som motsäger detta. Om vår skyldighet att delta i internationellt samarbete råder heller inga meningsskiljaktigheter. I Förenta Nationernas generalförsamling, i Europarådets församling och i Nordiska rådet är de demokratiska partierna företrädade genom delegater. Man kan konstatera, att dessa delegater ingalunda känner sig som partirepresentanter i första hand, utan som representanter för det gemensamma fosterlandet. De samarbetar i det stora hela friktionsfritt, och några meningsskiljaktigheter av rent partipolitisk natur har inte framträtt. Deras olika politiska uppfattningar har icke utgjort något hinder för en saklig och lidelsefri bedömning av de internationella problem, som de haft att handlägga eller ta ställning till under sin verksamhet inom mellanfolkliga organ. Denna enighet och detta goda samarbete skattar jag för min del mycket högt, ty genom detta goda samarbete mellan företrädare för olika partier ökas väsentligt vårt lands möjligheter att kunna göra insatser av värde vid försöken att lösa de internationella problemen.

Som statsministern framhöll, har den världspolitiska utvecklingen under fjolåret blivit något gynnsammare än vad man haft anledning att tro, men detta betyder ingalunda att det icke alltjämt skulle finnas allvarliga faromoment, som kan sätta världsfreden i fara. I Europa utgör Tysklands uppdelning i två olika statsbildningar ett latent hot mot fre-

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

den, och utsikterna för att landet genom fredliga förhandlingar skall kunna återförenas är mörka. Sannolikheten talar för att delningen kommer att bestå under den tid, som nu kan överblickas. I Asien utgör formosaproblemet den mest allvarliga faran, men på längre sikt kan en rad asiatiska problem utgöra lika allvarliga faromoment. Den kommunistiska infiltrationen i Sydöstasiens stater är ett sådant. Över huvud taget är de politiska förhållandena instabila på många håll i Asien. Detta gäller även i viss mån Afrika, där för ögonblicket självständighetsrörelserna i de franska besittningarna i Nordafrika står i blickpunkten för intresset. Låt oss ta en sådan sak som tunisienfrågan, som var uppe vid Förenta Nationernas nionde generalförsamling. Den blev föremål för en dags debatt, men i avvaktan på vad som skulle göras från Frankrikes sida inskränkte man sig till att antaga en resolution, som uttalade önskemålet om att frågan skulle lösas på fredlig väg. Det finns även en del andra olösta internationella frågor, som kanske inte i dagens situation tilldrar sig den uppmärksamhet som de rätteligen förtjänar, men som kan dyka upp i allvarligare sammanhang inom en snar framtid. Vi har till exempel frågan om Cypern, där Grekland vid FN:s senaste generalförsamling framförde vissa aspirationer. Vi har vidare problemet västra Nya Guinea, i fråga om vilket område den nya republiken Indonesien gör vissa krav gällande. Det kan hända att dessa och andra frågor i framtiden kan bli besvärliga problem.

I den världspolitiska bilden av i dag utgör atomkraftens användning ett väsentligt drag. Atomfrågan har kommenterats ganska mycket i de olika anföranden som hållits här i dag. Genom konstruktionen av atombomben skapades ett nytt vapen med fruktansvärd förstörelsekraft, men dess destruktionsförmåga överträffas på ett knappast fattbart sätt av dess efterföljare vätebomben. Herr Sandler har här nyss hållit ett mycket intressant anförande om vätebomben och dess förstörelseverkan,

varför jag inte nu skall ytterligare uppehålla mig vid den frågan. Jag nöjer mig med att konstatera att en enda vätebomb genom sin direkta skadeverkan kan utplåna allt liv inom ett område som är lika stort som ett medelstort svenskt landskap. Om vätebombens indirekta verkningar har vi i dag knappast ens en aning. Mot sådana förstörelseverksamheter som vätebomber torde knappast något försvar i egentlig mening vara tänkbart. Den enda räddningen för mänskligheten är att dylika bomber aldrig kommer till användning. Man måste därför uttala den livliga förhoppningen, att de nya försök, som nu görs inom Förenta Nationernas ram att få till stånd nedrustning och kontroll av atomkraften samt den inriktning på produktion för fredliga ändamål, också kommer att lyckas.

Frågan om krig eller fred är emellertid inte bara beroende av politiska beslut om nedrustning eller gränsregleringar mellan olika stater och dylikt. Den är också i hög grad beroende av hur levnadsförhållandena för människorna i olika delar av världen utvecklas. Särskilt gäller det i fråga om de folk som med en missvisande term kallas de underutvecklade. Kan man icke bereda dessa folk en tillvaro som förtjänar namnet människovärdig, kan man icke vänta sig en fredlig utveckling i Asien och Afrika.

För att hjälpa dessa folk att höja sig ur sin nuvarande fattigdom, att ge dem arbete och bröd och möjlighet till en rikare personlighetsutveckling över huvud taget, har Förenta Nationerna, liksom även de enskilda staterna i Västerlandet, satt i gång ett omfattande arbete. Kapital exporteras till dessa länder, och teknisk hjälp lämnas dem av utsända experter i syfte att utveckla och höja deras näringsliv, framför allt genom ökad industrialisering. Hjälpen lämnas också för att skapa ett modernt skolväsende samt för hälso- och sjukvård, varav det endast finns obetydliga ansatser eller måhända ingenting alls i stora områden. Denna sida av Förenta Nationernas verksamhet är mycket mindre uppmärksamman än dess politiska arbete men

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

ingalunda mindre betydelsefull, utan måhända på längre sikt ännu väsentligare. Goda resultat har redan vunnits, men det arbete, som återstår att utföra, är ett jätteverk. Denna sida av Förenta Nationernas verksamhet har som sagt kanske inte uppmärksammats såsom den förtjänar. Under det att det ofta kan vara mycket svårt att få till stånd överenskommelser i politiska frågor, finns det oftast större förutsättningar för att nå samförstånd i fråga om dessa andra arbetsuppgifter inom Förenta Nationerna. Förenta Nationernas verksamhet i fråga om t. ex. tekniskt bistånd har en moralisk betydelse för världssolidariteten som vida överstiger dess omfattning i pengar räknat.

Det har på senare tid beslutats en hel del åtgärder för att främja de underutvecklade ländernas utveckling. Jag vill erinra om vad som gjorts på kapitalområdet. Man har sökt få till stånd ett kapitalflöde till de underutvecklade länderna. Överläggningar härom har ägt rum inom Förenta Nationerna, och vissa resultat har redan nåtts. Man har till exempel tänkt sig en fondbildning för att hjälpa de underutvecklade länderna. Redan nu kan de underutvecklade länderna få hjälp via Internationella banken, men man har överlagt om att vid sidan av dess verksamhet bilda en internationell finanskorporation, till vilken olika stater skall tillskjuta kapital. Ur denna fond skall sedan enskilda företag och industrier i dessa områden kunna få låna pengar på rent affärsmässiga grunder. Något slutgiltigt resultat har ännu inte uppnåtts, men jag tror att förutsättningarna är ganska goda för att man skall kunna bilda en sådan internationell finanskorporation. Från svensk sida framfördes också i Förenta Nationernas ekonomiska kommitté, att Sverige för sin del var intresserat av att en sådan fond skulle komma till stånd, fastän man inte just i det ögonblicket kunde ange i vilken omfattning kapital skulle kunna ställas till förfogande från svensk sida.

Jag skall tillåta mig att nämna ett par exempel på den verksamhet, som För-

enta Nationerna bedriver mera på humanitär sida. När beslutet om fortsättande av barnfondens verksamhet fattades vid generalförsamlingens åttonde möte, uttalades de mest ampla lovord över vad Förenta Nationerna kunnat uträtta genom denna fonds verksamhet. I flyktingfrågorna har det ibland varit svårare att nå överenskommelser, men ett berömvärt arbete har dock utförts även på detta område. Flera exempel kunde anföras, men min avsikt är inte att utförligt belysa denna fråga. Jag har endast ansett att det kanske skulle vara önskvärt, att man också i någon mån fäste uppmärksamheten vid denna sida av Förenta Nationernas arbete, där det i många fall, såsom jag nämnde, är lättare att nå resultat och där man inte möter så starka motsättningar som när det blir fråga om att försöka lösa de politiska problemen. Jag tror att det är nyttigt att framhålla denna verksamhet, därför att den inte torde vara så väl känd av menige man. Den är säkerligen en ganska viktig fredsfrämjande faktor.

Slutligen vill jag, herr talman, återknyta till vad jag inledningsvis sade, att vårt land efter måttet av våra krafter bör medverka till mellanfolkligt samarbete i avsikt att nå fram till för människorna gagnarika praktiska resultat och till vad vi alla främst strävar efter: fred och säkerhet i världen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Den allvarliga bakgrunden till all utrikespolitik i våra dagar skulle i korthet kunna anges så här: »En värld eller ingen». — Det är, kan man säga, utrikespolitik i vätebombens skugga.

En framstående brittisk atomfysiker och nobelpristagare, dr Powell, yttrade nyligen att det i Förenta staterna och Sovjetunionen fanns eller inom kort skulle finnas tillräckligt mycket vätebomber för att dessa länder skulle vara i stånd att helt förstöra varandras kultur- och befolkningscentra. Han uppskattade antalet atombomber i Förenta staterna till 4 000 och i Sovjetunionen till 1 000.

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

I händelse av krig kan dessa s. k. vanliga atombomber användas som sprängladdningar i vätebomber, och det finns praktiskt taget ingen gräns för hur stor och ödeläggande en vätebomb kan göras.

Man kan förstå dem som säger — och dr Powell uttalade sig på liknande sätt — att det vore en ringa tröst för resterna av vårt land, om vi lyckades ödelägga andra länder i samma grad som vår eget land blivit ödelagt. Däremot har jag svårt att förstå dem, som härav vill dra slutsatsen, att man själv icke bör skaffa sig atomvapen.

Här har ju talats mycket om vätebomben, och det har sagts både i dag och många gånger tidigare, att man med den skulle ha kommit fram till det absoluta vapnet, om jag så får säga, till ett slags slutpunkt. Det vore emellertid felaktigt att tro, att vätebomben skulle vara slutfasen i den utveckling som vi bevittnar. Jag vill erinra om vad en framstående amerikansk atomfysiker, dr Teller, en av vätebombens upphovsmän, för någon tid sedan yttrade. Han framhöll bl. a. att vätebomben icke är något slutgiltigt vapen. Nästa steg behöver inte vara en större och mera ödeläggande bomb, det kan vara någonting helt annat. Världen är full av överraskningar, säger han, och stora framsteg göres sällan efter räta linjer. Det är inte lätt att säga var nästa steg kommer att tas, men att det kommer att tas är enligt hans mening tämligen givet. Han har själv tidigare i andra sammanhang hänvisat till sådana saker som radioaktiva moln, som skulle kunna spridas över vissa områden, och till något kanske ännu mera fruktansvärt: vätebomber med ett hölje av kobolt. Denne vetenskapsman slutar med att säga, att vi kommer att gå under, om vi vilar på våra lagrar och nöjer oss med de nu uppnådda resultaten.

I samma anda uttalar sig också ordföranden i den amerikanska atomenergi-kommissionen Lewis L. Strauss. Han sade för någon tid sedan, att arbetena med termo-nukleära vapen, såsom atomvapnen, kommer att fortsätta intill dess möjligheten av ett anfall med atomvapen har

eliminrats genom en hållbar internationell plan för allmän avrustning.

Frågorna om avrustning har ju också diskuterats här i dag och diskuteras på många håll. Jag tror att man vågar påstå, att den uppfattningen allt mer och mer sprider sig, att det för hela vår civilisation innebär ett ständigt hot med världen uppdelad i två block, vart och ett utrustat med sådana vapen, att de på kort tid kan förinta varandra och även vad som finns utanför de båda blocken. Avrustningen är därför för båda den enda möjligheten att överleva.

Det vore emellertid farligt att tro, att avrustningen skulle kunna begränsas till atomvapnen. Om de s. k. traditionella vapnen finns kvar, så skulle det i händelse av en väpnad konflikt sannolikt inte dröja länge förrän även atomvapnen skulle komma till användning, alla överenskommelser till trots.

Enligt min och många mening kan en varaktig fred inte åstadkommas utan en rättsordning, som reglerar sammanlevnaden mellan världens folk och en överstatlig myndighet, utrustad med sådana maktmedel att den kan övervaka avrustningsarbetet och upprätthålla en fredlig ordning i världen. En sådan världsmyndighet kan tillskapas genom att steg för steg omskapa Förenta Nationerna. Det är därför angeläget att vårt lands representanter i Förenta Nationerna stöder förslag till ett dylikt reformarbete.

Det brukar ofta invändas, att strävanden i den nu antydda riktningen, alltså att så att säga skapa en enad värld, inte kan leda till något resultat därför att man inte kan komma till tals med ryssarna. Det skall gärna medges att möjligheterna för närvarande synes små och kanske just nu mindre än för någon tid sedan. Jag tror emellertid att man kan våga räkna med att även ryssarna så småningom skall komma till insikt om hur vanvettigt det skulle vara att för all framtid fortsätta med att offra väldiga belopp på förintelsevapen, när det finns så många fredliga, nödvändiga arbetsuppgifter, som kräver enorma kapital men som, om de löses, skulle kunna

Kungl. skrivelse med redogörelser från Nordiska rådet

stilla världshungern och höja levnadsstandarderna hos alla världens folk, såsom herr Bengtson här nyss talade om.

Jag tror emellertid att en förutsättning för att framgångsrika förhandlingar med östblocket skall kunna komma till stånd är att västblocket står starkt och enigt. Det är därför, menar jag, viktigt att även vårt land ansluter sig till det militära samarbetet mellan Västeuropas länder och Amerika, d. v. s. till Atlantpakten. Ett sådant intimt samarbete med västerns demokratier även i militära angelägenheter synes mig också nödvändigt för att vårt land för rimliga kostnader skall kunna följa den moderna utvecklingen på det vapentekniska området. Jag menar alltså, att även vi måste skaffa oss de moderna vapen, som vetenskapen för närvarande ställer till förfogande.

Föreställningen om att vi genom vår alliansfrihet skulle kunna undvika fasorna av ett kommande atomkrig måste betecknas som helt föråldrade och verklighetsfrämmande. Lika verklighetsfrämmande är den uppfattningen, att vår alliansfrihet skulle kunna verka avspännande inom världspolitiken.

Utan en universell och samtidig avrustning, omfattande alla slag av rustningar, kommer vår civilisation att leva på toppen av en vulkan, som när som helst kan förrinta oss alla. Det är därför jag ännu en gång vill uttala den förhoppningen, att vårt land skall ge sin fulla och helhjärtade anslutning till strävandena att skapa förutsättningar för en sådan världsordning, att vetenskap och teknik skall kunna inriktas på fredliga värv i stället för på ytterligare utveckling av förintelsevapnen.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att avge en liten deklaration i anledning av herr Osvalds anförande. Anförandet var till 95 procent alldeles utmärkt, men jag vill inte att den siste talaren i denna debatt, såsom det annars ser ut att bli, skall vara en anhängare av Sveriges anslutning till Atlantpakten. Vi behöver ju inte ge Pravda en så di-

rekt invit att citera avslutningen på den svenska riksdagens utrikesdebatt.

Jag vill, herr talman, nöja mig med att för bondeförbundets räkning konstatera, att vi helt och hållet står kvar på den gamla svenska alliansfria grunden och inte har den ringaste avsikt att ändra på den politiken.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. skrivelse till utrikesutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av den kungl. skrivelser inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 102, angående stuteristatens organisation m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 103, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 104, angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering; och

nr 105, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1955/56 m. m.

Ang. förseglingen av valsedelspaket

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 106, angående anslag till Landsfogdarna m. fl.: Avlöningar för budgetåret 1955/56;

nr 108, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 109, angående vissa markförvärv för försvaret m. m.; och

nr 115, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Arrhéns* motion, nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till bidrag till vissa privatläroverk.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 43—45, första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 4—7.

Ang. förseglingen av valsedelspaket

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser angående försegling av s. k. valsedelspaket vid allmänna val.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 63 i första kammaren av herr *Söderquist* och nr 83 i andra kammaren av herr *Ahman* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning och därav föranlett förslag till ändrade bestämmelser angående försegling av så kallade valsedelspaket i syfte att minska riskerna för kassation, utan att berättigade säkerhetskrav uppgåves.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 63 och II: 83 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **SÖDERQUIST** (fp):

Herr talman! Naturligtvis är jag inte okunnig om det lönlösa i att tala för och yrka bifall till en av konstitutionsutskottet enhälligt avstyrkt motion. Många ord skall jag inte heller säga.

Jag vill emellertid ge uttryck för min besvikelse över det dåliga resultatet — hittills i varje fall — av mitt ärligt menade försök att få till stånd åtminstone en undersökning av möjligheterna till ändring av förhållanden, som alla — även konstitutionsutskottet — finner otillfredsställande.

Jag har, herr talman, tidigare faktiskt inte haft alldeles klart för mig, att en motionär, som begär utredning i en viss fråga, visar en alldeles särskild svaghet genom att inte ge anvisning om i vilken riktning utredningen bör gå. Tydligt är det emellertid så. Inom utskottet lär man ha fäst stor vikt vid att motionen saknar sådana anvisningar. Det framgår för övrigt av utlåtandet. Och detta är kanske huvudanledningen till avstyrkandet.

De bestämmelser, som nu gäller beträffande valsedlars förvaring under tiden mellan valtillfället och den definitiva sammanräkningen, anses vara synnerligen enkla och lätta att följa. Om den saken råder väl inte heller olika meningar. Det är så. Men ändå blir de i åtskilliga fall inte åtlydda med de resultat, som jag nämnt i motionen. Det blir ibland omval, medförande mycket besvär och stora kostnader o. s. v.

Nu hade jag för min del inte räknat med att eventuellt ändrade bestämmelser med nödvändighet skulle vara enklare än de nuvarande eller ens lika enkla. Det är nämligen, skulle jag tro, inte alltid så, att de alla enklaste reglerna blir riktigast följda eller de enklaste uppgifterna med säkerhet rätt utförda. Vad jag hade hoppats på var ett efter utredning åstadkommet förslag om sådana bestämmelser, som, även om de inte var enklare eller ens alldeles så enkla som de nuvarande, skulle i större utsträckning än dessa förhindra omval. Jag föreställer mig, att frågan om ett sigill i stället för två skulle kunna över-

vågas. Det har väl för övrigt skett i utskottet. Jag tänker mig, att man kunde fundera på om icke resultatet av den preliminära sammanräkningen av valet, som ju offentliggöres, kunde på ett effektivt sätt bestyrkas och att detta möjligen kunde göra de två sigillen mindre nödvändiga. Kanske kunde man tänka på en anordning med dubbla kuvert, vart och ett med bestyrkt uppgift om innehållet. Och möjligen — rent av troligen — kunde det finnas än flera tänkbara eller åtminstone undersökningsvärda uppslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion, och jag beklagar att jag, om yrkandet avslås, måhända nödgas återkomma till frågan vid ett senare tillfälle.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Herr Söderquist gav uttryck för en viss besvikelse över utskottsbehandlingen av hans motion. Jag måste emellertid säga att man väl i alla fall kan fordra, att motionären ger åtminstone några antydningar om hur han tänker sig en sak löst när han kommer med en propå. Nu kom herr Söderquist i sitt inlägg med uppslag, som vid första påseende inte alls verkade så enkla, varför jag tror att det i hög grad finnes fog för utskottets påpekande, att den ordning, som gäller, är inarbetad och att det inte föreligger några svårigheter för valförrättarna att följa de angivna föreskrifterna. Jag anser därför att det finns skäl för kammaren att avslå den motion, som herr Söderquist här väckt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. partibeteckningen å valsedlar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av motioner angående viss ändring av bestämmelserna om partibeteckning å valsedlar vid allmänna val.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 81 i första kammaren av herr *Lundström* och nr 108 i andra kammaren av fröken *Vinge* m. fl. hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid den översyn, som skulle föregå ny lagstiftning om val till riksdagens andra kammare liksom om kommunalval, sådan ändring i nu gällande bestämmelser måtte utarbetas, som möjliggjorde att partibeteckningen skulle betraktas som en enhet, oavsett om den bestode av ett eller flera ord och upp- toge en eller flera rader.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 81 och II: 108 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Lundström*, som yrkat, att utskottet måtte tillstyrka de föreliggande motionerna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Den motion, som konstitutionsutskottet för närvarande inte vill göra något åt, har en högst realistisk bakgrund. Efter höstens val kasserades i några kommuner alla eller de flesta valsedlarna för i ett par fall ett parti och i ett par fall ett annat parti, så att dessa partier blev utan — eller så gott som utan — representanter i kommunalfullmäktige under hela fyraårsperioden.

Lagen säger ju, att om valsedeln upp- tar mer än en partibeteckning, är den ogill. De fall som inträffat gäller dels socialdemokraterna, dels bondeförbundet. Partibeteckningarna »Arbetarpartiet Socialdemokraterna» och »Landsbygds- partiet Bondeförbundet» har i förevarande fall placerats på två rader, och när partibeteckningen varit placerad på

Ang. partibeteckningen å valsedlar

två rader har det ansetts vara fråga om två beteckningar.

I fyra fall, som gått till regeringsrätten, har sådana valsedlar ogillats. Ändå torde det väl inte vara någon enda människa i dessa kommuner, som har svävat i ovisshet om att beteckningen i varje särskilt fall avsåg endast ett parti och inte heller om vilket parti det var fråga. Jag tycker att formalismen här har firat en triumf. Resultatet har alltså blivit, att berörda partier nu ställas utanför den kommunala förvaltningen under valperioden. Det är naturligtvis en stor olycka för de partier, som drabbats, men jag vill säga att det inte heller varit till någon större glädje för övriga partier, som säkerligen inte önskat en större representation än de har röster till och som anser att kommunerna bör styras genom samarbete mellan representanter för alla grupper i kommunen.

En bortkoppling av ett parti under en fyraårsperiod är således ur flera synpunkter en bedrövlig historia. Det är denna oformlighet som jag med min motion har försökt att rätta till. Vad säger då konstitutionsutskottet om den saken? Jo, säger utskottet, eftersom nuvarande lagstiftning är provisorisk, bör denna fråga behandlas av författningsutredningen i samband med utarbetande av ett förslag till definitivt valsysteem i Sverige. Förmodligen för att visa, att det här inte är fråga om någon längre väntetid, åberopar utskottet riksdagens skrivelse år 1953 till Kungl. Maj:t med hemställan om förslag redan under innevarande mandatperiod för andra kammaren till definitiv reglering av valsystemet. Vidare åberopar utskottet uttalandet i direktiven till författningsutredningen, att det nuvarande provisoriet på förevarande område snarast möjligt bör ersättas med en definitiv ordning.

När man läser dessa citerade uttalanden får man nog den samlade uppfattningen, att före 1956 års val kommer vi att ha en definitiv valordning. Och i så fall kan ju riksdagen gott vänta på utredningens förslag. Någon skada sker inte under tiden. Vore det så, skulle jag inte heller ha tagit till orda i dag, men

jag tror att det nog är alldeles klart, att något förslag till nytt valsysteem inte kommer så snart.

Såsom konstitutionsutskottet mycket riktigt konstaterar, skall författningsutredningen studera frågan om valsättet »i hela dess vidd». Det har uppgivits för mig, att författningsutredningen avser att skaffa sig en total överblick över demokratiens funktioner, innan den griper sig an med frågan om ett förslag till ny valordning. Detta är ett långsiktprogram — varken mer eller mindre — och lär inte möjliggöra någon valreform under innevarande andrakammarperiod och med all säkerhet ej heller under innevarande kommunalvalsperiod. Resultatet blir då, att den nuvarande provisoriska lagstiftningen måste förlängas för åtminstone ytterligare en valperiod, kanske för flera.

Det är av detta skäl, herr talman, som jag inte har velat snällt finna mig i konstitutionsutskottets avslagsyrkande.

Föreligger det verkligen, har jag frågat mig, grundad anledning att låta risken för sådana här masskasseringar bestå även vid ett kommande val? Vore det inte rimligt, att denna sak rättades till i nästa proposition om valsystemet, inte bara om propositionen gäller en definitiv valordning utan även om den gäller en förlängning av provisoriet? På den frågan svarar jag ja, men konstitutionsutskottet säger nej. Utskottet tycker tydligen att det inte spelar någon roll, om ett eller annat parti även vid nästa val blir helt eller delvis utan representation under hela valperioden av sådana här formella orsaker.

Av de skäl jag anfört anser jag, herr talman, att riksdagen redan nu bör besluta i frågan och inte nöja sig med att skjuta den till en utredning, som med största sannolikhet leder fram till riksdagsbeslut först om flera år.

Vad själva sakfrågan angår skall jag bara helt kort tillägga några synpunkter utöver dem som jag har redovisat i motionen. Nuvarande lagstiftning stadgar, att endast en väljarbeteckning får förekomma på valsedeln. Huruvida beteckningen består av ett eller flera ord tyck-

ker jag med den utgångspunkten är betydelselöst. När det bara får finnas en beteckning, bör orden tillsammanantagna rimligtvis betraktas som en enda partibeteckning. Däremot förefaller det mig vara av stort vikt, att man inte genom typografiska åtgärder får möjlighet att vilseleda väljarna i fråga om väljarbeteckningen. I det syftet stadgas för närvarande, att de olika leden i partibeteckningar, som består av mera än ett ord eller ett led, skall vara »jämställda».

En sådan bestämmelse anser jag bör bibehållas, men det bör klarare än nu sägas ut vad som menas med ett sådant uttryck. I vissa fall har det tolkats så, att de i beteckningen ingående orden skall vara tryckta med samma stil och stilstorlek, i andra fall har tydligen ansetts att orden bör stå på en och samma rad.

Att binda lagligheten av en partibeteckning till bestämmelsen att beteckningen endast får upptaga en rad, torde vara onödigt. Redan nu finns ju politiska riksorganisationer med så långa sammansatta partinamn att det är naturligt, om vederbörande valorganisation frestas att placera partibeteckningen på två rader. Det visar ju också de fall vid det senaste kommunalvalet som jag nyss har omnämnt.

Däremot bör givetvis de olika orden ha samma stilsort och stilstorlek. Här i riksdagen finns ju till exempel två partier vilkas väljarbeteckning börjar med samma ord, »Arbetarpartiet». Om man gör tankeexperimentet att det ena av dessa partier sätter »Arbetarpartiet» med stora bokstäver på ena raden och resten av namnet med små bokstäver på andra raden, så kan man med skäl säga att beteckningen är vilseledande. Det kan komma att bero på väljarens goda ögon eller — om han inte ser noga efter — på vad han normalt innesluter i beteckningen »Arbetarpartiet», huruvida han kommer att ta den rätta sedeln eller ej. Därför bör alla orden i en partibeteckning vara »jämställda» i betydelsen »lika stora och med samma stil», vare sig sedeln är tryckt eller skriven. Om detta klargöres i lagen tror jag inte

att någon blir mer vilseförd, om partibeteckningen står på två rader än om den står på en rad.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att jag i motionen har gjort antagandet att partibeteckningen placerats på två rader inte bara i de här omnämnda upphävda fallen. Det har visat sig att så har skett även i andra fall, fall där sammanräkningsmyndigheten har godkänt förfarandet eller sett genom fingrarna därmed. Ingen har klagat, och så har något upphävande aldrig kommit att ske. På det sättet gick det till vid ett val i en stad som jag känner till. Det skulle säkerligen ha varit mycket obehagligt för ifrågavarande parti, om detta totalt kommit att sakna representanter i stadsfullmäktige under de fyra åren till nästa kommunalval, och detta hade blivit fallet därest anmärkning hade gjorts vid sammanräkningen. Om bestämmelsen får stå kvar oförändrad och man vid val i framtiden kommer att vara litet strängare än hittills, kan det leda till att ännu flera kassationer kommer till stånd än som förekom vid det senaste valet. Även detta talar för att man utan dröjsmål bör försöka få till stånd en ändring redan vid en eventuell förlängning av den provisoriska lagstiftningen. Naturligtvis bör inte denna fälla för mindre erfarna valledare finnas kvar, när den definitiva valordningen en gång genomföres.

Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Det är givetvis ytterst beklagligt när den kalamiteten inträffar, att ett parti, som eljest skulle ha varit representerat i en fullmäktigeförsamling, på grund av ett formellt fel vid valet blir utan representanter där. Ett sådant fall har inträffat i mitt hemlän, men där förför man i alla fall på det sättet att det drabbade partiet inte blev alldeles utan kommunal representation, då partiet ändå fick sätta in representanter i nämnder och styrelser.

Ang. partibeteckningen å valsedlar

Jag måste emellertid säga att herr Lundström har råkat ut för ett hårt öde i detta fall. Herr Lundström argumenterar här med utgångspunkt ifrån att socialdemokraterna och bondeförbundet skulle ha svårigheter med sina partibeteckningar, och han vill hjälpa oss ur de svårigheterna. Men ingen av dessa partiers representanter i utskottet har velat ta emot den hjälp, som han erbjuder, och inte ens hans egna meningsfränder i utskottet har stött honom.

Det är väl i alla fall på det sättet att om man har en provisorisk lagstiftning, så bör man, såsom utskottet påpekar, inte ändra den eller göra den till föremål för en separat utredning, när det redan finns en utredning som arbetar. Det finns väl ingenting som säger att en sådan utredning som författningsutredningen nödvändigtvis måste följa ett visst schema i sitt arbete. Uppenbarar sig ett behov av en lagändring, kan naturligtvis en sådan sak tas upp till behandling, och det gäller enligt min mening även den här debatterade frågan.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda har skrivit, måste jag därför, herr talman, rekommendera kammaren att följa utskottet och ber att få yrka avslag på herr Lundströms motion.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har inte tagit upp denna fråga för att hjälpa socialdemokrater och bondeförbundare utan därför att jag har mött detta problem som valmakare och finner att det kan leda till orimliga resultat. Det kan en annan gång mycket väl hända folkpartiet att det dyker upp en grupp som kallar sig t. ex. Folkpartiet och lägger till några ord på en annan rad. Här är således inte fråga om någon partisak, utan det är en klar ordningsfråga, där vi alla borde ha ett gemensamt intresse och där jag faktiskt inte kan förstå konstitutionsutskottet, vare sig dess socialdemokrater, bondeförbundare och högermän eller mina egna partivänner, som jag tycker borde ha slutit upp kring detta krav.

Det är klart att man skulle invända

att det pågår en utredning. Det är ju en vanlig invändning, och snart finns det alltid någon utredning, som man kan hänga upp ett avslagsyrkande på. Om det vore så att författningsutredningen toge upp detta problem alldeles frigt från dess övriga arbete och föresloge en ändring, skulle ju saken kunna ordnas på det sättet. Men jag tror inte att utredningen gör det. Och i varje fall tycker jag det vore rimligt, att kammaren sade ifrån att den önskar en ändring. Vad jag begär är ju att man skall skriva till Konungen och begära, att när det kommer en proposition om en ny vallag, vare sig en definitiv vallag eller en förlängning av provisoriet, så skall man vidtaga den justering som föreslagits.

Jag vill tillägga, att jag framställer detta yrkande desto hellre som jag tycker att lagen är oklar på denna punkt. I lagen står nämligen, att det skall finnas en partibeteckning och att partibeteckningen skall stå ovanför namnen, och så står det att partibeteckningen är ett partinamn eller en annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller för viss meningsriktning. Att partibeteckningen skall stå på en rad kan jag inte hitta någonstans i lagtexten, inte heller att de olika leden skall vara jämställda. Detta står i förarbetena. En partiombudsman kan ju hålla sig med både lagen och förarbetena så att han vet hur partibeteckningen skall se ut, och därför sker det inte sådana här kalamiteter vid riksdagsval. Men vid kommunalval, då det är fråga om bortåt tusen olika kommuner eller valkretsar som går till val och då ett oerhört stort antal valmakare gör upp sina listor för kommunen eller valkretsen, då tycker jag det är mycket begärt, att de alla skall skaffa sig extra tillbehör till lagen för att se hur valbeteckningen skall vara konstruerad. Särskilt tycker jag att det redan i själva lagen borde klart sägas ifrån, om partibeteckningen skall stå på en rad och om den skall vara angiven med samma stil. Varför skall man behöva gå tillbaka till departementschefens uttalanden för att en sådan sak skall bli klar? Det gör inte folk i allmänhet i kommunerna. De

flesta kanske skickar listorna till sin partiombudsman och frågar om det är rätt, men det finns åtskilliga som inte gör det, och då kan en olycka lätt inträffa.

Jag tycker att en lag som skall användas av ett så stort antal människor borde vara tydligare på en sådan här punkt än den nuvarande lagen är. Detta är också ett skäl för att man inte ens i ett provisorium bör bibehålla dessa otydliga bestämmelser.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till min reservation.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för poströstning i vissa fall vid politiska och kommunala val, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om förhöjning från och med den 1 april (eventuellt 1 maj) av tilldelningen av spritdrycker för motboksinnnehavare;

nr 12, i anledning av väckta motioner om upphävande av varuskatten för marmelad och ersättningsmedel härför;

Ang. partibeteckningen å valsedlar

nr 13, i anledning av väckta motioner om viss ändring av nöjesskatten för biografställningar m. m.; och

nr 14, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna om beskattning av traktamentsersättningar.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om tilläggspension åt materialförvaltaren M. Karlsson, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring av näringsfrihetsförordningen; och

nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring av semesterlagens preskriptionsbestämmelser.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om centrala åtgärder för inventering av privata arkiv i landet m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 118, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödlån till jordbrukare, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 119, angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till lärarhögskolan i Stockholm.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning med förslag angående inrättande av en postanstalt i riksdagshuset m. m.

Anmälades och bordlades en av herr *Alexanderson* under sammanträdet till

herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Lundström* undertecknad motion, nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) föreskriven besiktningskyldighet, m. m. samt till förordning om ändring i vägtrafikförordningen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.35.

In fidem
G. H. Berggren